

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kilpailunrajoituksista annetun lain kieltosäännösten yhdenmuikaistamista EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa. Lisäksi kansallisille viranomaisille annettaisiin nimenomainen valtuutus soveltaa EY:n kilpailusääntöjä niissä tapauksissa, joilla voi olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kilpailunrajoituksista annetun lain mukaiset seuraamukset olisivat käytettävissä myös EY:n kilpailusääntöjen rikkomistapauksissa. Esityksen mukaan EY:n kilpailusääntöjen rikkomistapauksissa markkinaoikeus voisi antaa luvan Euroopan komissiolle ja kilpailuvirastolle tarkastuksen tekemiseen muissa kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloissa, kuten esimerkiksi yrityksen johdon kodeissa.

Kilpailuviraston ja markkinaoikeuden toimivallanjakoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kilpailuvirasto tekisi ensi asteena päätökset laissa kielletyn menettelyn lopettamisesta tai toimitusvelvollisuuden määrittämisestä. Kilpailuviraston päätöksistä voisi valittaa markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus tekisi edelleen ensi asteena päätökset kilpailunrikkomismaksun määräämisestä ja yrityskaupan kieltämisestä. Samalla ehdotetaan luopumista Vakuutusvalvontaviraston esityksenteko-oikeudesta markkinaoikeudelle niissä kilpailunrajoitustapauksissa, jotka koskevat pääosin vakuutustoimintaa.

Esityksessä ehdotetaan luopumista nykyisistä kansallisista poikkeuslupa- ja puuttu-

mattomuustodistusjärjestelmistä ja siirtymistä lakiin sisältyvän poikkeussäännöksen suoraan soveltamiseen. Vähämerkityksisiä kilpailunrajoituksia koskeva sääntely yhdenmuikaistettaisiin Euroopan komission soveltamisen arviointiperusteiden kanssa ottaen samalla huomioon pienten ja keskisuurten yritysten asema markkinoilla.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi kilpailunrikkomismaksua koskevia säännöksiä ja ehdotetaan otettavaksi käyttöön kilpailunrikkomismaksusta vapauttamisjärjestelmä vakavimpien kilpailunrajoitusten, eli salaisten kartellien paljastamiseksi. Yrityskauppalvontaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että yrityskaupan osapuolten Suomesta kertyvälle liikevaihdolle asetettaisiin vähimmäisraja. Samalla luovutettaisiin samalta toimialalta tehtäviä yrityskauppoja koskevasta kahden vuoden säännöstä.

Esityksen ehdotukset ovat suurelta osin seurausta Euroopan yhteisön kilpailusääntöjen täytäntöönpanouudistuksesta. EY:n kilpailusääntöjen uusi täytäntöönpanoasetus tulee sovellettavaksi 1 päivästä toukokuuta 2004 lukien. Uusi asetus edellyttää muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Ehdotettujen muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä toukokuuta 2004, eli yhtä aikaa edellä mainitun EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	6
EY:n kilpailuoikeuden täytäntöönpanosääntöjen uudistus.....	6
EY:n kilpailuoikeuden soveltaminen kansallisten viranomaisten toimesta	8
Kansallisten kilpailusääntöjen ja EY-oikeuden harmonisointiaste	8
Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset	8
Kilpailuviranomaisten toimivalta	9
Seuraamusten alentaminen ja seuraamuksista vapauttaminen	9
Yrityskauppavalvonta – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö	10
2.3. Nykytilan arviointi.....	11
Kilpailunrajoituslain ja EY:n kilpailusääntöjen välinen suhde.....	11
Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset	13
Toimivaltakysymykset	14
Seuraamukset.....	16
Tarkastusvaltuudet.....	16
Vähämerkitykselliset kilpailunrajoitukset	17
Yrityskauppavalvonta – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö	17
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	19
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	19
3.2. Keskeiset ehdotukset	19
EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan suora soveltaminen	19
Kilpailunrajoituslain kielto­säännösten harmonisointi EY:n perustamissopimuk- sen 81 ja 82 artiklan kanssa	20
Kansallisista yksilöllisistä poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista luo- puminen.....	21
Toimivaltakysymykset	22
Seuraamukset.....	24
Tarkastusvaltuudet.....	24
Yrityskauppavalvonta – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö	24
4. Esityksen vaikutukset	26
4.1. Taloudelliset vaikutukset	26
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	27
5. Asian valmistelu	27
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	27
5.2. Lausunnot.....	27

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	28
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29
1. Lakiehdotusten perustelut	29
1.1. Laki kilpailunrajoituksista	29
1.2. Vakuutusyhtiölaki	45
1.3. Markkinaoikeuslaki.....	45
2. Voimaantulo	46
3. Säättämisjärjestys	46
LAKIEHDOTUKSET	47
kilpailunrajoituksista annetun lain muuttamisesta.....	47
vakuutusyhtiölain muuttamisesta	52
markkinaoikeuslain 9 §:n muuttamisesta	53
LIITE	54
RINNAKKAISTEKSTIT	54
kilpailunrajoituksista annetun lain muuttamisesta.....	54
vakuutusyhtiölain muuttamisesta	67
markkinaoikeuslain 9 §:n muuttamisesta	68

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen tavoitteena on yhtenäistää yritysten toimintaympäristöä yhdenmukaistamalla kansallinen kilpailusääntely EY:n kilpailusääntöjen kanssa. Lisäksi tavoitteena on tehostaa kilpailunrajoitusten kansallista valvontaa ja parantaa kilpailuviraston edellytyksiä tehdä yhteistyötä ulkomaisten kilpailuviranomaisten kanssa. Esityksen ehdotukset ovat suurelta osin seurausta EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanon uudistuksesta. EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003, jäljempänä täytäntöönpanoasetus, tulee sovellettavaksi 1 päivästä toukokuuta 2004. Uusi täytäntöönpanoasetus edellyttää muutoksia kansalliseen kilpailulainsäädäntöön.

Kilpailunrajoituksista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että laissa kielletyt kilpailunrajoitukset määriteltäisiin samalla tavalla kuin EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöissä. Lisäksi kansallisille viranomaisille annettaisiin täytäntöönpanoasetuksen edellyttämät valtuudet soveltaa EY:n kilpailusääntöjä kokonaisuudessaan. Kansallista lakia voitaisiin soveltaa EY-oikeuden rinnalla näissäkin tapauksissa. Kilpailunrajoituksista annetun lain mukaiset seuraamukset olisivat käytettävissä myös, kun on kyse EY:n kilpailusääntöjen rikkomisesta. Esitys sisältää myös säännökset kansallisesta menettelystä niissä tapauksissa, joissa Euroopan komissio tekee tarkastuksia muihin kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloihin, kuten esimerkiksi yrityksen johdon koteihin.

Esityksessä ehdotetaan kilpailuviraston ja markkinaoikeuden toimivallanjaon tarkistamista siten, että kilpailuvirasto tekisi ensi astena päätökset laissa kielletyn menettelyn lopettamisesta tai toimitusvelvollisuuden määräämisestä. Kilpailuviraston päätöksistä voisi valittaa markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus määräisi kuitenkin edelleen ensi astena kilpailunrikkomismaksun ja päättäisi yrityskeskittymän kieltämisestä. Samalla esitetään luopumista Vakuutusvalvontaviraston esityksenteko-oikeudesta markkinaoikeudelle

niissä kilpailunrajoitustapauksissa, jotka koskevat pääosin vakuutus toimintaa.

Esityksessä ehdotetaan luopumista nykyisistä kansallisista poikkeuslupa- ja puuttomattomuustodistusjärjestelmistä, joiden käytömahdollisuudet rajoittuvat merkittävästi täytäntöönpanoasetuksen säännösten vuoksi. Esityksessä on myös yhtenäistetty vähämerkityksisten kilpailunrajoitusten arviointia Euroopan komission soveltamien arviointiperusteiden kanssa ottaen samalla huomioon pienten ja keskisuurten yritysten asema markkinoilla.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi kilpailunrikkomismaksua koskevia säännöksiä ja ehdotetaan otettavaksi käyttöön kilpailunrikkomismaksusta vapauttamisjärjestelmä, jolla pyritään lisäämään kiellettyjen kartellien ilmituloriskiä. Yrityskauppavalvontaa koskevia säännöksiä esitetään muutettavaksi siten, että yrityskaupan osapuolten Suomesta kertyvälle liikevaihdolle asetettaisiin vähimmäisraja. Samalla luovutettaisiin samalta toimialalta tehtäviä yrityskauppoja koskevasta kahden vuoden säännöstä. Yrityskauppavalvontasääntöjen muutosten tavoitteena on vähentää yrityskaupan osapuolille aiheutuvia hallinnollisia velvoitteita ja tehostaa kilpailuviraston voimavarojen kohdentamista.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen kilpailulainsäädännössä on viime vuosikymmenten kuluessa suhtauduttu yhä tiukemmin taloudellista kilpailua rajoittaviin toimenpiteisiin. Nykyinen kilpailunrajoituksista annettu laki (480/1992), jäljempänä kilpailunrajoituslaki, tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1992. Tämän jälkeen lakia on muutettu kymmenen kertaa. Muutoksissa on muun muassa täsmennetty lain soveltamisalaa ja kilpailuviraston tarkastusvaltuuksien sisältöä. Suurimmat muutokset liittyivät yrityskauppavalvontaa koskevan sääntelyn käyttöönottoon vuonna 1998. Lakiin on tehty

myös kilpailuasioden käsittelyjärjestykseen liittyviä markkinaoikeuden perustamisesta aiheutuneita muutoksia.

Kilpailunrajoituslain yleisenä tavoitteena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Lakia ei sovelleta sopimuksiin tai järjestelyihin, jotka koskevat työmarkkinoita tai maataloustuotteiden alkutuotantoa. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät yleensä myös sellaiset kilpailunrajoitukset, jotka rajoittavat taloudellista kilpailua Suomen ulkopuolella ja jotka eivät kohdistu suomalaiseen asiakaspiiriin.

Voimassa oleva kilpailunrajoituslaki perustuu pääasiassa kieltoperiaatteelle. Lain mukaan kiellettyjä kilpailunrajoituksia ovat määrähinnat, tarjouskartellit, hinnoista ja tuotannonrajoituksista sopiminen sekä markkinoiden ja hankintalähteiden jakaminen. Lisäksi laissa kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. Muita kuin laissa suoraan kiellettyjä kilpailunrajoituksia arvioidaan väärinkäyttöperiaatteen mukaisesti. Väärinkäyttöperiaatteen mukaan kilpailunrajoitukseen puututaan silloin, kun rajoituksella on laissa mainittuja vahingollisia vaikutuksia. Merkittävin väärinkäyttöperiaatteen soveltamisalaan kuuluva kilpailunrajoitusten ryhmä ovat eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien väliset kilpailunrajoitukset, eli niin sanotut vertikaaliset kilpailunrajoitukset. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä lukuun ottamatta kielletylle kilpailunrajoitukselle voi saada poikkeusluvan, jos menettelystä aiheutuu tehokkuushyötyjä, jotka välittyvät myös asiakkaille ja kuluttajille.

Lain kieltoja rikkoneelle elinkeinonharjoittajalle tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymälle määrätään erityinen hallinnollinen seuraamusmaksu (kilpailunrikkomismaksu), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin perusteettomana. Kilpailunrikkomismaksun määrää kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Lisäksi markkinaoikeus voi kilpailuviraston esityksestä määrätä elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lopettamaan lain vastaisen menettelyn. Lain kieltojen tai markkinaoikeuden päätöksen vastai-

sia ehtoja ei saa soveltaa tai panna täytäntöön.

Kilpailunrajoituslakiin sisällytettiin yrityskauppalvontaa koskeva 3 a luku 1 päivänä lokakuuta 1998 voimaan tulleella lainmuutoksella (303/1998). Yrityskauppalvonnan tavoitteena on turvata markkinoiden kilpailullinen rakenne puuttumalla tarvittaessa etukäteen kilpailua merkittävästi estäviin määräävään markkina-asemaan johtaviin yrityskauppoihin. Tietyt liikevaihtorajat ylittävät yrityskaupat on kilpailunrajoituslain säännösten perusteella ilmoitettava kilpailuvirastolle, eikä kauppaa saa panna täytäntöön ennen viraston asiassa tekemää päätöstä. Kielteisten kilpailuvaikutusten estämiseksi kaupan toteuttamiselle voidaan asettaa ehtoja, esimerkiksi velvoite jonkin liiketoiminnan myymiseen. Markkinaoikeus voi kieltää kaupan kilpailuviraston esityksestä, jos ehtojen määräämisellä ei päästä tyydyttävään lopputulokseen.

Elinkeinonharjoittajalla on velvollisuus antaa kilpailuvirastolle sen tarvitsemat tiedot ja asiakirjat. Lisäksi kilpailuvirastolla on kilpailunrajoituslain säännösten valvomiseksi oikeus toimittaa tarkastus elinkeinonharjoittajan liiketiloissa.

Kilpailuasioita käsittelevät kilpailuvirasto, markkinaoikeus ja korkein hallinto-oikeus sekä lääninhallitukset. Kilpailuvirastosta annetun lain (711/1988) mukaan kilpailuviraston tehtävänä on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen. Virasto tutkii kilpailuolosuhteita, selvittää kilpailunrajoituksia, ryhtyy toimenpiteisiin kilpailunrajoitusten vahingollisten vaikutusten poistamiseksi sekä tekee aloitteita kilpailun edistämiseksi ja kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten purkamiseksi. Kilpailuvirasto voi myöntää elinkeinonharjoittajalle poikkeusluvan kilpailunrajoituslain kielloista, määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä lukuun ottamatta. Lisäksi virasto voi antaa väliaikaisia määräyksiä ja tehdä markkinaoikeudelle esityksen kilpailunrajoituksen kieltämiseksi ja seuraamusmaksun määräämiseksi. Vakuutusvalvontavirastolla on kilpailuviraston kanssa rinnakkainen esityksenteko-oikeus. Vakuutusvalvontavirasto voi tehdä esityksen pääasiassa vakuutustoimintaa koskevan kilpailunrajoituksen käsittelemisestä markkina-

oikeudessa.

Lääninhallitukset toimivat kilpailuviraston alaisina viranomaisina kilpailunrajoitusten selvittämiseksi taloudellisen kilpailun turvaamisesta koskevissa asioissa. Markkinaoikeus voi kilpailuviraston esityksestä määrätä kilpailunrajoituslain vastaisen menettelyn lopetettavaksi sekä määrätä elinkeinonharjoittajalle kilpailunrikkomismaksun. Kilpailuviraston ratkaisemissa poikkeuslupa-asioissa markkinaoikeus toimii muutoksenhakuasteena. Markkinaoikeuden päätöksiin voidaan poikkeuslupapäätöksiä lukuun ottamatta hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Kansallisilla kilpailuviranomaisilla ja tuomioistuimilla on katsottu teoriassa olevan oikeus soveltaa kansallisen kilpailulainsäädännön lisäksi EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjä. Suomen lainsäädäntö ei kuitenkaan sisällä menettelyllisiä säännöksiä, joiden perusteella EY:n kilpailusääntöjen soveltaminen olisi käytännössä mahdollista.

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa kielletään sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten muodostamien yhteenliittymien päätökset sekä yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen yhteismarkkinoilla. Kiellonvastaiset järjestelyt ovat mittattomia ja täytäntöönpanokelvottomia. EY:n perustamissopimuksen 82 artikla kieltää määräävän markkina-aseman väärinkäytön, jos se voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Kansallisten viranomaisten täytyy perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa soveltaessaan noudattaa kansallisia menettelyjä ja menettelysääntöjä, sillä EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen menettelytapasäännökset eivät koske kansallisia viranomaisia. Kilpailunrajoituslaki ei myöskään sisällä säännöksiä, joiden perusteella selvitysvaltuudet ja sanktiot olisivat käytettävissä yhteisön perustamissopimuksen säännöksiä sovellettaessa. Poikkeuksena ovat lain 20 §:n mukaiset tarkastusvaltuudet, joiden perusteella kilpailuvirastolla on velvollisuus toimittaa tarkastuksia Euroopan komission pyynnöstä sekä avustaa komissiota tarkastusten suorittami-

nessa. Sen sijaan kilpailunrajoituslain tietojenantamisvelvollisuutta, väliaikaistoimenpiteitä, kilpailunrikkomismaksua ja uhkasakkoa koskevia säännöksiä voidaan soveltaa ainoastaan kansallisen kilpailunrajoituslain vastaiseen menettelyyn.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

EY:n kilpailuoikeuden täytäntöönpanosääntöjen uudistus

Kilpailunrajoituslain uudistamisen taustalla ovat EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanojärjestelmän kansalliselle lainsäädännölle asettamat vaatimukset. EY:n kilpailusääntöjen uusi täytäntöönpanoasetus korvaa vuonna 1962 annetun ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen. Uutta asetusta sovelletaan 1 päivästä toukokuuta 2004 lukien.

EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen uudistuksen tavoitteena on tehostaa kilpailuvalvontaa Euroopan unionissa antamalla komissiolle mahdollisuus keskittyä vakavimpien kilpailunrajoitusten tutkimiseen yritysten tekemien poikkeuslupahakemusten tutkimisen sijaan. Uudistuksella pyritään lisäämään EY-oikeuden soveltamista kansallisten kilpailuviranomaisten ja tuomioistuinten toimesta. Jotta EY-oikeuden yhdenmukainen soveltaminen voidaan turvata, on täytäntöönpanoasetuksella perustettu eurooppalaisten kilpailuviranomaisten tiiviiseen yhteistyöhön perustuva verkosto ja komissiolle on annettu eräitä lisävaltuuksia. Uudistuksessa on myös huomioitu Euroopan unionin tuleva laajentuminen.

Uudella täytäntöönpanoasetuksella luovutaan komissiolta haettavista poikkeusluvista ja komission yksinoikeudesta soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan poikkeussäännöstä. Uudessa järjestelmässä sellaiset kielletyt yritysten väliset yhteistoimintajärjestelyt, jotka täyttävät poikkeuksen edellytykset, ovat alusta lähtien lainmukaisia ilman ennalta annettua päätöstä. Myös kansalliset viranomaiset ja tuomioistuimet voivat jatkossa soveltaa perustamissopimuksen 81 artiklaa kokonaisuudessaan. Yrityksillä ei ole oikeutta eikä velvollisuutta ilmoittaa sopimuksiaan komission arvioitavaksi, eivätkä yritykset voi

enää saada nykyisen järjestelmän mukaisia poikkeuslupia tai puuttumattomuustodistuksia.

Uuden täytäntöönpanoasetuksen myötä EY:n kilpailusääntöjen soveltaminen kansallisissa kilpailuviranomaisissa ja tuomioistuimissa lisääntyy. Tämä johtuu sekä luopumisesta komission yksinoikeudesta poikkeussäännösten soveltamiseen että täytäntöönpanoasetuksen säännöksestä, jonka mukaan EY:n kilpailusääntöjä on sovellettava aina, jos kilpailunrajoitus saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Täytäntöönpanoasetuksen mukaan kansallisia säännöksiä voidaan kuitenkin näissäkin tilanteissa soveltaa yhteisön oikeuden rinnalla.

Kansallisen kilpailulainsäädännön soveltaminen yhteisön oikeuden rinnalla ei kuitenkaan saa johtaa sellaisten yritysten yhteistoimintaa koskevien kilpailunrajoitusten kieltämiseen, jotka olisivat EY:n kilpailusääntöjen mukaan sallittuja. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin edelleen soveltaa alueellaan tiukempia kansallisia säännöksiä, kun on kyse yritysten yksipuolisista toimista, kuten esimerkiksi määräävän aseman väärinkäytöstä. Yritysten yhteistoimintaa koskevien kilpailunrajoitusten osalta uusi täytäntöönpanoasetus merkitsee muutosta nykyiseen järjestelmään, jossa kansalliset kilpailuviranomaiset ovat voineet soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä ja kansallista kilpailulainsäädäntöä rinnakkain siten, että ne ovat voineet antaa kansallisen lain nojalla tiukempia ratkaisuja kuin yhteisön oikeuden nojalla on mahdollista. Edellytyksenä on kuitenkin ollut se, etteivät ne vaaranna EY:n kilpailuoikeuden yhdenmukaista soveltamista ja komission päätösten tehokkuutta.

Sekä komissio että jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset voivat tehdä yhteisön kilpailusääntöjen nojalla päätöksiä kielletyn menettelyn lopettamisesta, määrätä välitoimenpiteitä, tehdä yritysten sitoumuksia koskevia päätöksiä tai määrätä yrityksille sakkoa tai uhkasakkoa. Lisäksi ne voivat todeta, että niille esitettyjen tietojen perusteella asiassa ei ole syytä ryhtyä toimenpiteisiin. Kilpailuviranomaiset voivat tehdä sitoumuksia koskevia päätöksiä tilanteessa, jossa yritys esittää kilpailuviranomaiselle toimintansa muuttamista koskevia ehtoja välttääkseen epäiltyä kilpailunrajoitusta koskevan kieltopäätöksen.

Uuden täytäntöönpanoasetuksen nojalla komissiolla on myös toimivalta päättää yrityksiä koskevista niin sanotuista rakenteellisista korjaustoimenpiteistä. Tämä tarkoittaa sitä, että komissio voi määrätä yrityksiä luopumaan esimerkiksi joistain omaisuuseristä. Rakenteellisten toimenpiteiden tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia, ja niitä voidaan määrätä vain, jos yhtä tehokasta toimintaa koskevaa korjaustoimenpidettä ei ole käytettävissä tai muut toimenpiteet olisivat yritykselle raskaampia kuin rakenteellinen toimenpide.

Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten yhteisön oikeuden nojalla tekemät päätökset eivät sido muiden jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisia eivätkä komissiota. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten on toisaalta kaikin keinoin vältettävä komission päätösten kanssa ristiriitaisten päätösten antamista. Täytäntöönpanoasetus ei koske kansallisia sanktiojärjestelmiä. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset soveltavat kansallisia prosessisääntöjä ja kansallisia sanktioita myös EY:n kilpailusääntöjen nojalla ratkaistavissa asioissa.

Kansallisten kilpailuviranomaisten lisäksi myös kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta soveltaa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa kokonaisuudessaan. Tarkoituksena on helpottaa esimerkiksi kilpailuasioita koskevien vahingonkorvausasioiden käsitteilyä kansallisissa tuomioistuimissa. Kansallisilla tuomioistuimilla tarkoitetaan täytäntöönpanoasetuksessa ensinnäkin kansallisia yleisiä tuomioistuimia, jotka ratkaisevat eri osapuolten välisiä riitakysymyksiä ja joiden päätökset sitovat vain riidan osapuolia. Lisäksi tuomioistuimilla tarkoitetaan kilpailuasioita yleisen edun kannalta käsitteleviä tuomioistuimia, kuten Suomessa markkinaoikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta. Kansallisten tuomioistuintenkin on vältettävä komission päätösten kanssa ristiriitaisten päätösten antamista. Kansallisten tuomioistuinten on myös toimitettava komissiolle jäljennökset ratkaisuihistaan, joissa ne ovat soveltaneet yhteisön kilpailusääntöjä. Komissiolla on oikeus osallistua asian käsittelyyn kansallisissa tuomioistuimissa esittämällä asiaa koskevia kirjallisia ja suullisia huomautuksia.

Myös komission tutkinnan kohteena olevaan yritykseen kohdistuvat tarkastusvaltuu-

det laajenevat. Nykyiseen täytäntöönpanoasetukseen 17/62 sisältyvien valtuuksien lisäksi komissiolla on mahdollisuus tehdä tarkastuksia yritysten tai yritysten yhteenliittymien työntekijöiden koteihin, jos siellä voidaan epäillä säilytettävän asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä todistettaessa vakavaa EY:n kilpailusääntöjen rikkomista. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisilla on komission pyynnöstä velvollisuus avustaa komissiota tarkastuksissa. Tällaista tarkastusta ei voida kuitenkaan panna täytäntöön, ennen kuin kyseisen jäsenvaltion kansalliselta oikeusviranomaiselta on saatu lupa tarkastuksen suorittamiseen. Kansallinen oikeusviranomainen tarkistaa, että komission päätös on pätevä ja että pakkokeinot eivät ole mielivaltaisia eivätkä liiallisia ottaen huomioon erityisesti epäillyn rikkomuksen vakavuuden, etsittyjen todisteiden tärkeyden, asianomaisen yrityksen osallisuuden sekä sen, että on kohtuullisen todennäköistä, että tarkastuksen kohdetta koskevia asiakirjoja säilytetään tarkastuksen kohteena olevissa tiloissa. Elinkeinonharjoittajan liiketiloihin tehtävien tarkastusten yhteydessä komissiolla on oikeus sinetöidä tarkastuksen ajaksi tiloja tai asiakirjoja.

Täytäntöönpanoasetuksella muutetaan EY:n kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättäviä sanktioita siten, että tähän asti käytössä olleet euromääräiset rajat poistuvat. Sakkojen enimmäismäärä säilyy kuitenkin ennallaan ja on kymmenen prosenttia rikkomiseen osallisen yrityksen tai yhteenliittymän edellisen tilikauden liikevaihdosta.

Komission valtuudet antaa ryhmäpoikkeusasetuksia säilyvät uudessa täytäntöönpanoasetuksessa aiemman kaltaisina. Komissiolla on voimassa olevien valtuutusasetusten mukainen mahdollisuus soveltaa asetuksella perustamissopimuksen 81 artiklan poikkeussäännöstä eräisiin sopimusten, yritysten yhteenliittymien päätösten, ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin. Ryhmäpoikkeusasetuksissa komissio ilmoittaa, että perustamissopimuksen 81 artiklan kielto ei koske joitakin sopimusten, päätösten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiä. Jos näillä järjestelyillä on kuitenkin yksittäisissä tapauksissa vaikutuksia, jotka ovat ristiriidassa 81 artiklan poikkeussäännöksen kanssa, komissiolla ja jäsenvaltioiden toimi-

valtaisilla viranomaisilla on toimivalta peruuttaa ryhmäpoikkeuksen etu.

EY:n kilpailuoikeuden soveltaminen kansallisten viranomaisten toimesta

Kuten edellä on todettu, uusi täytäntöönpanoasetus edellyttää kansallisille kilpailuviranomaisille toimivaltaa soveltaa EY:n kilpailusääntöjä. Monissa Euroopan unionin jäsenmaissa tämä toimivalta on jo annettu kansallisille kilpailuviranomaisille. Ne Euroopan unionin jäsenmaat, joissa asiasta ei ole vielä säädetty, valmistelevat parhaillaan tarpeellisia lainmuutoksia.

Esimerkiksi Ruotsissa toimivallasta on säädetty erillisessä laissa, joka tuli voimaan 1 tammikuuta 2001. Lain mukaan Ruotsin kilpailuvirasto, markkinatuomioistuin ja Tukholman käräjäoikeus voivat soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. Soveltaessaan perustamissopimuksen kilpailusääntöjä edellä mainituilla viranomaisilla on käytettävissään muun muassa Ruotsin kilpailulainsäädännön tietojensaantia, tarkastuksia ja sanktioita koskevat säännökset.

Kansallisten kilpailusääntöjen ja EY-oikeuden harmonisointiaste

Suurimmassa osassa Euroopan unionin jäsenmaita kansalliset kilpailusäännökset perustuvat EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan säännöksiin. Erityisesti elinkeinonharjoittajien yhteistoimintaa koskevien säännösten osalta kansalliset säännökset on harmonisoitu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan säännösten kanssa lähes kaikissa unionin jäsenmaissa. Lisäksi Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneiden maiden osalta EU on edellyttänyt kilpailulainsäädännön harmonisointia.

Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset

Uusi täytäntöönpanoasetus merkitsee yksittäisiä yhteistoimintajärjestelyjä koskevista poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista luopumista EY:n kilpailusääntöjen osalta. Tämä ei suoraan edellytä kansallisen lain mukaisista poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista luopumista, mutta käytet-

tävissä olevien tietojen mukaan lähes kaikissa niissä Euroopan unionin jäsenmaissa, joissa poikkeuslupamenettely vielä on käytössä, siitä harkitaan luovuttavan. Poikkeuslupamenettelyn tilalle otetaan näissä maissa myös kansallisella tasolla suoraan sovellettava leaalipoikkeus.

Esimerkiksi Ruotsissa heinäkuussa 2003 julkaistussa selvitysmiehen osaraportissa esitetään poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista luopumista. Myös Saksassa, Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa tullaan käytettävissä olevien tietojen mukaan ehdottamaan yksilöllisistä poikkeusluvista luopumista.

Kilpailuviranomaisten toimivalta

Euroopan unionin jäsenmaiden kilpailuviranomaisten toimivaltuuksien ja päätöksentekomenettelyjen järjestämisessä on runsaasti eroavaisuuksia. Päätöksentekojärjestelmissä on myös havaittavissa selviä eroja yrityskauppa-asioiden ja muiden kilpailunrajoitusten kesken. Kilpailuviranomainen sen sijaan huolehtii pääosassa EU:n jäsenvaltioita kilpailua rajoittavien yhteistyöjärjestelyjen sekä määräävän markkina-aseman väärinkäyttötapausten selvittämisestä ja ratkaisemisesta. Näin menetellään Euroopan komissiossa, Ruotsissa, Ranskassa, Saksassa, Kreikassa, Irlannissa, Italiassa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa. Osassa näistä maista asioiden selvittäjä ja ratkaisija on itsenäinen hallinnollinen kilpailuviranomainen ja osassa hallinnollinen tai tuomioistuintyyppinen kollegio.

Ruotsissa kilpailunrajoitusten ja yrityskauppojen selvittämisestä vastaa Ruotsin kilpailuvirasto. Virastolla on toimivalta määrätä kilpailunrajoitus lopetettavaksi, mutta seuraamusmaksun määräämisestä päättää viraston esityksestä Tukholman käräjäoikeus. Sen toimivaltaan kuuluu myös yrityskaupan kieltäminen kilpailuviraston esityksestä. Sen sijaan yrityskaupan ehdollisesta hyväksymisestä päättää virasto.

Norjassa kilpailunrajoitusten ja yrityskauppojen tutkiminen ja niihin puuttuminen kuuluvat kilpailuviranomaisen toimivaltaan. Kiellettyjen kilpailunrajoitusten seuraamukset ovat Norjassa rikosoikeudellisia ja niiden asettamisesta vastaa tuomioistuin. Norjan

kilpailulainsäädännön uudistamista selvittänyt työryhmä on kuitenkin 9 huhtikuuta 2003 esittänyt hallinnollisten sakkojen käyttöönottoa kilpailunrajoitusrikkomusten seuraamuksena rikosoikeudellisten seuraamusten ohella. Tanskassa päätöksenteko kilpailunrajoitusasioissa kuuluu kilpailuneuvostolle, jonka sihteeristönä toimiva kilpailuviranomainen huolehtii neuvoston lukuun kilpailunrajoitusasioihin liittyvistä päivittäisistä tehtävistä.

Euroopan komissiossa puolestaan rajoitusten selvitysvastuu on komission kilpailupääosastolla, mutta päätökset tärkeimmistä asioissa tekee komissaarien muodostama kollegio. Ranskassa päävastuu kilpailunrajoitusten selvittämisestä ja ratkaisemisesta kuuluu Conseil de la Concurrence -nimiselle hallintoviranomaiselle. Saksan kilpailuviranomainen on niin ikään sekä tutkiva että seuraamuksista ensi asteena päättävä hallintoviranomainen.

Alankomaissa kaikki keskeiset päätökset kilpailuasioissa tekee ensiasteena kilpailuviranomainen. Viranomaisella on oikeus päättää sopimukseen perustuvia kilpailunrajoituksia koskevien leaalipoikkeusten peruuttamisesta, kielletyistä kilpailunrajoituksista myönnettävistä erivapauksista, yrityskaupan kieltämisestä sekä sakoista kilpailunrajoituskieltoja rikkoneelle yritykselle.

Seuraamusten alentaminen ja seuraamuksista vapauttaminen

Euroopan komissio antoi 19 helmikuuta 2002 tiedonannon sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa tapauksissa. Tiedonanto koskee kahden tai useamman kilpailijan välisiä salaisia kartelleja, joiden tavoitteena on hintojen tai tuotanto- tai myyntikiintiöiden vahvistaminen, markkinoiden jakaminen, mukaan lukien tarjouksista sopiminen, taikka tuonnin tai viennin rajoittaminen. Tiedonannolla korvattiin komission vuonna 1996 antama tiedonanto rangaistusten alentamismenettelystä. Vuoden 2002 tiedonannon mukaan vapautuksen sakoista saa se kartelliin osallinen yritys, joka ensimmäisenä paljastaa komissiolle riittäviä tietoja kartellin toiminnasta. Täydellisen vapautuksen rangaistuksesta voi saada vain yksi kartelliin osallinen yritys. Myös muiden

kartelliin osallisten yritysten rangaistusta voidaan alentaa, jos ne antavat komissiolle tietoja, joilla on merkittävää lisäarvoa verrattuna jo komission hallussa oleviin todisteisiin. Komission rangaistusten alentamista koskeva tiedonannon pääperiaatteet ovat yhdenmukaiset Yhdysvaltain vastaavan sääntelyn kanssa. Tämä mahdollistaa sen, että yritykset voivat hakea rangaistusten alentamista samanaikaisesti sekä komissiolta että Yhdysvaltain kilpailuviranomaisilta. Tätä kautta myös Euroopan ja Yhdysvaltain kilpailuviranomaisten yhteistyö kilpailututkinnassa tehostuu.

Euroopan unionin jäsenvaltiosta ainakin Alankomaiden, Saksan, Ison-Britannian, Irlannin ja Ruotsin lainsäädäntöön sisältyy rangaistusten alentamismenettelyä koskevat säännökset.

Alankomaiden kilpailuviranomaisen rangaistusten alentamismenettelyä koskeva tiedonanto on vuodelta 2002. Täyden vapautuksen seuraamusmaksusta saa se kartelliin osallistunut yritys, joka ensimmäisenä toimittaa Alankomaiden kilpailuviranomaiselle kartellista tietoja tai todisteita, joiden perusteella kilpailuviranomainen voi aloittaa tarkemmat tutkimukset. Lisäksi myös muiden kartelliin osallistuneiden yritysten seuraamusmaksua voidaan alentaa, jos ne tutkinnan alettua toimittavat kilpailuviranomaiselle todisteita kartellista. Alennus voi olla 10–100 prosenttia alkuperäisestä seuraamusmaksusta. Alennuksen määrää arvioitaessa otetaan huomioon annettujen todisteiden lisäarvo kartellin paljastumiselle sekä ajankohta, jona tiedot on kilpailuviranomaiselle toimitettu.

Ison-Britannian kansalliset säännökset koskien rangaistusten alentamista kartellitapauksissa mahdollistavat sekä rangaistuksen alentamisen että yrityksen vapautumisen rangaistuksesta. Vapautuksen rangaistuksesta voi saada se kartelliin osallinen yritys, joka ensimmäisenä esittää kilpailuviranomaiselle todisteita kartellin olemassaolosta ennen kuin kilpailuviranomainen on aloittanut asiaa koskevat tutkimukset. Vapautuksen rangaistuksesta voi saada myös kartellitutkimuksen aloittamisen jälkeen, jos vapautusta hakevan yrityksen antamat tiedot ovat merkittäviä kartellin selvittämiseksi eikä mikään muu kartelliin osallinen yritys ole aiemmin toimit-

tanut kartellia koskevia todisteita kilpailuviranomaiselle. Myös muiden kartelliin osallistuneiden yritysten rangaistuksia voidaan alentaa, jos ne toimittavat kilpailuviranomaiselle hyödyllisiä todisteita kartellin toiminnasta. Sakkorangaistusta voidaan alentaa enintään 50 prosentilla.

Myös Ruotsin kansallisen kilpailulainsäädännön nojalla kilpailunrajoitukseen osallisen yrityksen seuraamusmaksua voidaan alentaa tai yritys voidaan vapauttaa seuraamusmaksusta, jos kilpailunrajoitukseen osallistunut yritys omalla toiminnallaan avustaa kilpailunrajoituksen selvittämistä. Vapautuksen seuraamusmaksusta voi saada kartelliin osallinen yritys, joka ensimmäisenä antaa kilpailuviranomaiselle sellaisia tietoja kilpailunrajoituksesta, joiden perusteella kilpailuviranomainen voi puuttua kilpailunrajoitukseen. Lisäksi edellytetään, että yritys antaa kaiken hallussaan olevan tiedon ja toimii yhteistyössä kilpailuviranomaisen kanssa koko tutkinnan ajan sekä lopettaa osallistumisensa kilpailunrajoitukseen heti kilpailuviranomaiselle ilmoituksen tehtyään. Ruotsin kilpailulainsäädäntö kuitenkin mahdollistaa kilpailunrajoitukseen osallisen yrityksen vapauttamisen seuraamusmaksusta myös niissä tilanteissa, joissa edellä kuvatut edellytykset eivät täyty, mutta yritys on toimittanut kilpailuviranomaiselle kilpailunrajoitusta koskevan ratkaisevan todisteen. Myös muiden kartelliin osallisten yritysten seuraamusmaksua voidaan alentaa, jos ne avustavat kilpailuviranomaista kartellin tai muun kilpailunrajoituksen selvittämisessä.

Yrityskauppavalvonta – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö

Kansainvälisesti katsoen yrityskauppavalvonnan ilmoitusvelvollisuus on määritelty hyvin vaihtelevasti eri maissa. Yleensä ilmoitusvelvollisuus perustuu yrityskaupan osapuolten yhteenlasketulle liikevaihdolle asetettuun vähimmäisarvoon sekä yhden tai useamman yrityskaupan osapuolen kyseisessä valtiossa kertyvälle liikevaihdolle asetettuun vähimmäisrajaan.

Ruotsissa osapuolten yhteenlasketun maailmanlaajuisen liikevaihdon tulee ylittää 4

miljardia kruunua ja vähintään kahden osapuolen Ruotsista kertyvän liikevaihdon 100 miljoonaa kruunua. Yksittäistapauksissa Ruotsin kilpailuvirasto voi asettaa osapuolille ilmoitusvelvollisuuden, vaikka jälkimmäinen liikevaihtoraja ei täytyisikään. Valtaosassa muita EU:n jäsenvaltioita yrityskaupan ilmoitusvelvollisuuden syntymisen edellytykseksi on asetettu keskittymän maailmanlaajuisista liikevaihtoa koskevan peruskynnyksen ylittymisen lisäksi, että yrityskaupan osapuolille kertyy kyseisen valtion alueelta tietty vähimmäisliikevaihto. Suurimmassa osassa jäsenvaltioiden yrityskauppavalvontasäännöksiä minimiliikevaihtoa edellytetään kahdelta yrityskaupan osapuolelta. Muun muassa Ruotsissa, Ranskassa, Alankomaissa ja Belgiassa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihtokertymän kohdevaltion alueelta tulee ylittää laissa annettu kynnyksenarvo.

Myös yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89, jäljempänä sulautuma-asetus, mukainen ilmoitusvelvollisuus komissiolle syntyy vasta, kun vähintään kahden keskittymän osapuolen yhteisön alueelta kertynyt liikevaihto ylittää 250 miljoonaa euroa. Sen sijaan esimerkiksi Irlannissa ja Saksassa maakohtaista liikevaihtokertymää edellytetään ainoastaan yhdeltä yrityskaupan osapuolelta. Italian yrityskauppavalvontasäännökset edellyttävät, että yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto Italiasta ylittää 387 miljoonaa euroa tai vaihtoehtoisesti että hankinnan kohteen Italiasta kertynyt liikevaihto ylittää 39 miljoonaa euroa.

Joidenkin jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan ilmoitusvelvollisuus on riippuvainen joko maan alueelta kertyvästä liikevaihdosta tai kaupan osapuolten markkinaosuudesta kohdevaltiossa. Muun muassa Espanjassa, Kreikassa ja Portugalissa riittävä paikallinen yhteys syntyy joko liikevaihdon tai keskittymän markkinaosuuden perusteella. Liikevaihtoon perustuva ilmoituskynnys ylittyy Espanjassa, kun ainakin kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihto Espanjasta ylittää 60 miljoonaa euroa, ja vastaavasti Kreikassa, kun vähintään kahden osapuolen Kreikasta kertyvä liikevaihto ylittää 15 miljoonaa euroa.

Isossa-Britanniassa ei ole pakollista yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuutta. Käytännössä yrityskauppojen tutkimisen edellytyksenä on, että ainakin yksi kaupan osapuolista harjoittaa liiketoimintaa kuningaskunnassa. Yrityskaupan tutkimisen edellytykset eivät kuitenkaan ole sidoksissa kaupan osapuolten liikevaihdon volyymiin Isossa-Britanniassa. Tarkastelun kohteena on sen sijaan keskittymän markkinaosuus kuningaskunnassa tai vaihtoehtoisesti osapuolten maailmanlaajuisen omaisuusmassan arvo.

Luxemburgia lukuun ottamatta kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden kilpailulainsäädäntöihin sisältyy yrityskauppavalvontaa koskevat säännökset. Kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momenttia vastaavaa samalta toimialalta tehtäviä hankintoja koskevaa kahden vuoden sääntöä muiden EU-valtioiden yrityskauppavalvontasäännöksiin ei sisälly. Lokakuussa 2001 voimaantulleisiin Viron yrityskauppavalvontasäännöksiin on sen sijaan otettu kilpailunrajoituslain 11 b §:n 4 ja 5 momenttia vastaavat kahden vuoden säännöt. Tanskan lainsäädäntöön, samoin kuin EY:n sulautuma-asetukseen, sisältyy kilpailunrajoituslain 11 b §:n 4 momenttia osittain vastaavat säännökset. Sulautuma-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan kahta tai useampaa hankintaa, jotka tapahtuvat samojen osapuolten välillä kahden vuoden kuluessa, pidetään yhtenä ja samana keskittymänä, jonka katsotaan syntyneen viimeisen hankinnan päivänä.

2.3. Nykytilan arviointi

Kilpailunrajoituslain ja EY:n kilpailusääntöjen välinen suhde

Voimassa olevan lain on katsottu teoriassa mahdollistavan sen, että kansalliset kilpailuviranomaiset ja tuomioistuimet soveltavat EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. Kansallisten viranomaisten oikeuden katsotaan johtuvan perustamissopimuksen 84 artiklasta, jossa annetaan jäsenvaltioiden viranomaisille oikeus päättää 81 ja 82 artiklaa noudattaen kilpailunrajoitusasioista, kunnes neuvosto on antanut 83 artiklan nojalla asetuksen tai direktiivin kyseisten artiklojen soveltamisesta. Kansalliset viranomaiset ovat

jo tähän asti soveltaneet rinnakkain yhteisön kilpailusääntöjä ja kansallisia normeja niissä tapauksissa, joissa järjestely voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (niin sanottu kauppavaikutuskriteeri täyttyy).

Suomessa kansalliset viranomaiset ovat toistaiseksi käyttäneet harvoin mahdollisuuttaan soveltaa EY:n kilpailusääntöjä. Tähän on vaikuttanut ennen muuta se, etteivät kilpailunrajoituslain selvitysvaltuudet ja sanktiot ole käytettävissä kilpailuviranomaisen soveltaessa yhteisön perustamissopimuksen säännöksiä. Uusi täytäntöönpanoasetus edellyttää, että nämä normit ovat jatkossa sovellettavissa myös kilpailuviranomaisten soveltaessa 81 ja 82 artiklaa.

Sisällöllisesti kilpailunrajoituslaki ja EY:n kilpailuoikeuden soveltaminen ovat viime vuosina lähentyneet toisiaan. Kieltoperiatteen omaksuminen useiden kilpailunrajoitustyyppien arvioinnissa on vähentänyt kansallisten viranomaisten tarvetta soveltaa yhteisön perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa.

Voimassa olevan kilpailunrajoituslain 4-6 §:n kieltosäännökset eroavat sanamuodoiltaan jonkin verran perustamissopimuksen 81 artiklan muotoilusta. Säännöksiä on kuitenkin tulkittu pitkälti yhtenevästi ja kansalliset viranomaiset ja tuomioistuimet ovat ottaneet EY:n sääntelyn huomioon tulkinta-apuna kilpailunrajoituslakiin perustuvassa arvioinnissa. Keskeisimpänä periaatteellisena erona voidaan pitää vertikaalisten kilpailunrajoitusten arvioinnin lähtökohtana olevaa kilpailunrajoituslain 9 §:ää. Suomen kilpailunrajoituslaki on tältä osin rakentunut niin sanotun väärinkäyttöperiaatteen varaan, jonka mukaan menettelytapaa on pidettävä lähtökohteisesti sallittuna, mutta se voidaan kieltää, mikäli sillä arvioidaan olevan vahingollisia vaikutuksia. Kiellettyä on kuitenkin ollut 4 §:n mukainen määrähintojen asettaminen. Lähestymistavan ero on pienentynyt merkittävästi Euroopan komission omaksuttua taloudellisen lähestymistavan vertikaalisten rajoitusten arvioinnissa. Kilpailuviraston soveltama vertikaalisten rajoitusten arviointi on ollut pääosin yhdenmukaista EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin annetun komission asetuksen (EY)

N:o 2790/1999 linjausten kanssa.

EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan vakiintuneen tulkinnan ja kilpailunrajoituslain määräävän markkina-aseman määrittämää koskevan 3 §:n 2 momentin erot ovat erittäin pieniä. EY:n tuomioistuimen ratkaisukäytännössä on korostettu yrityksen riippumatonta asemaa, kun taas Suomen kilpailunrajoituslaissa on painotettu yrityksen mahdollisuutta vaikuttaa alan kilpailuolosuhteisiin. Määritelmillä ei kuitenkaan ole merkittävää sisällöllistä eroa. Väärinkäytön kieltä koskevan 7 §:n sisältämä väärinkäytön muotojen luettelo eroaa jonkin verran 82 artiklan sisällöstä. Kumpikaan luettelo ei ole tyhjentävä eivätkä sisällölliset erot tältä osin ole suuria. Merkittävimpana sisällöllisenä erona määräävän markkina-aseman sääntelyssä voidaan pitää sitä, että ei ole täysin selvää, missä määrin kilpailunrajoituslaki voi tulla sovellettavaksi niin sanottuun jaettuun määräävään asemaan, jossa määräävä asemaa katsotaan olevan yhteisesti useammalla kuin yhdellä elinkeinonharjoittajalla.

Kansallisia viranomaisia ja tuomioistujia on jo tähän asti sitonut velvoite soveltaa kansallisia kilpailusääntöjä niin, etteivät ne vaaranna EY:n kilpailuoikeuden yhdenmukaista soveltamista ja komission päätösten käytännöllistä tehokkuutta. Tämä tulkintalinja on vahvistettu EY:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä, ensimmäisen kerran asiassa 14/68, Walt Wilhelm (Kok. 1969, s. 1). Lisäksi kansallisen lain soveltamiskäytännössä on jo tähän asti otettu pitkälti huomioon EY:n kilpailuoikeuden sisältö soveltamisohjeena niissäkin tapauksissa, joissa ei ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Uuden täytäntöönpanoasetuksen sisältämät laajemmat velvoitteet yhteisön oikeuden soveltamiseen eivät siten useimmissa tapauksissa merkitse suurta muutosta sovellettavan lain sisällön kannalta.

Uuden täytäntöönpanoasetuksen tavoitteena on lisätä EY:n kilpailusääntöjen soveltamista kansallisella tasolla. Tämän tarkoituksena on turvata EY:n kilpailuoikeuden tehokas soveltaminen. Asetuksen 3 artikla määrittää kansallisen oikeuden ja EY:n kilpailusääntöjen välistä suhdetta. Artiklassa on luotu velvollisuus soveltaa EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjä kaikissa niissä ta-

pauksissa, joissa kilpailunrajoituksella voi olla vaikutusta jäsenmaiden väliseen kauppaan. Kansallista oikeutta voidaan kuitenkin näisäkkin tilanteissa soveltaa yhteisön oikeuden rinnalla. Perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisalalla kansallista kilpailulainsäädäntöä voidaan soveltaa EY:n kilpailusääntöjen rinnalla, mikäli tämä johtaa sisällöllisesti samaan lopputulokseen kuin EY:n kilpailusäännöt. Perustamissopimuksen 82 artiklan soveltamisalalla voidaan jatkossakin soveltaa yhteisön oikeutta tiukempaa kansallista lainsäädäntöä.

Lainvalinta kilpailunrajoituslain kansallisten säännösten ja EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan välillä perustuu siihen, vaikuttaako kilpailunrajoitus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kauppavaikutus). Kauppavaikutuksen olemassaolo on kuitenkin lainvalintanormina varsin epäselvä ja tulkinanvarainen. Vaikka täytäntöönpanoasetus ei edellytä kansallisten kilpailusääntöjen harmonisointia vastaamaan sisällöltään 81 ja 82 artiklaa, olisi sekä soveltavien viranomaisten että lakia noudattavien yritysten näkökulmasta perusteltua, että kilpailusäännöt olisivat samat riippumatta kauppavaikutuskriteerin täyttymisestä. Tämä olisi myös omiaan vähentämään lainvalintaa koskevia oikeusriitoja.

Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset

Uuden täytäntöönpanoasetuksen keskeisin uudistus on komission poikkeuslupamenettelystä luopuminen. Jatkossa EY:n perustamissopimuksen artiklan 81(3) sisältämää poikkeussäännöstä sovelletaan suoraan asianomaisten yritysten toimesta (legaalipoikkeus). Yritykset eivät enää EY:n kilpailuoikeuden soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa saa ennakkoratkaisua siitä, onko niiden yhteistyöjärjestely sallittu vai kielletty, vaan yritysten on itse tehtävä arvio järjestelynsä sallittavuudesta. Yritykset voivat tällöin käyttää tulkinta-apuna komission ja neuvoston antamia ryhmäpoikkeusasetuksia ja suuntaviivoja. Täytäntöönpanoasetuksen mukaan kansalliset viranomaiset eivät voi antaa poikkeuslupia niissä tapauksissa, joissa kilpailunrajoitus vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joihin siten sovelletaan EY:n

kilpailuoikeutta.

Täytäntöönpanoasetus ei suoraan edellytä luopumista kansallisesta poikkeuslupajärjestelmästä. Kansallisen poikkeuslupamenettelyn arvioinnissa tulee kuitenkin ottaa huomioon kauppavaikutuksen tulkinnanvaraisuus sekä se, että kauppavaikutuksen syntymistä on tulkittu varsin laajasti. Käytännössä kilpailuviraston olisi oltava ennen poikkeusluvan antamista täysin varma siitä, että kauppavaikutusta ei kyseisessä tilanteessa ole. Kansallinen poikkeuslupajärjestelmä aiheuttaisi uudessa tilanteessa vaikeita tulkintakysymyksiä ja oikeusepävarmuutta. Erityisen ongelmallisia olisivat tilanteet, joissa kansallinen poikkeuslupa olisi myönnetty, mutta komissio myöhemmässä arvioinnissaan katsoisi, että kilpailunrajoituksella on vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Esimerkiksi merkittävimmät tällä hetkellä voimassa olevat poikkeusluvut koskevat koko maan kattavia vähittäiskaupan jakelujärjestelmiä, joiden osalta voidaan perustellusti katsoa kauppavaikutuskriteerin täyttyvän.

Lisäksi on otettava huomioon muut nykyisestä kansallisesta poikkeuslupa- ja puuttumattomuustodistusjärjestelmästä saadut kokemukset. Poikkeuslupia on haettu ja myönnetty 9–34 kappaletta vuodessa ja puuttumattomuustodistuksia vain 1–2 vuodessa vuosina 1995–2002. Määrää voidaan pitää vähäisenä. Lähes kaikki myönnetyt poikkeusluvut ovat koskeneet koko maan kattavaa toimintaa ja hakijoina ovat olleet suuret, valtakunnalliset yritykset tai toimialajärjestöt. Kilpailuviraston poikkeusluparatkaisuissa tehokkuusperustelujen ja hyödyn siirtymisen arviointi on ollut pääasiassa kyseessä olevan yksittäisen järjestelyn aikaansaamien hyötyjen ja haittojen arviointia. Tehokkuushyötyjen arvioinnissa ei ole pyritty luomaan yleistettäviä malleja erilaisten rajoitusten hyödyllisistä ja haitallisista vaikutuksista. Kilpailuviraston poikkeuslupakäytännöstä ei siten ole syntynyt yleistä oikeusvarmuutta lisäävää ennakoitavaa oikeuskäytäntöä.

Poikkeuslupajärjestelmässä asianosaisen elinkeinonharjoittajan kokemaa oikeusvarmuus on huomattavan korkealla tasolla luvan myöntämisen jälkeen, mutta ennen poikkeuslupapäätöksen lainvoimaisuutta oikeusvarmuus on varsin vähäinen myös asianosaisen

elinkeinonharjoittajan suhteen. Yleisen oikeusvarmuuden kannalta voidaan pitää parempana järjestelmää, jossa poikkeuksen edellytykset ovat ennakoitavissa ja kaikkien asianosaisten elinkeinonharjoittajien saatavilla jo etukäteen.

Toimivaltakysymykset

Täytäntöönpanoasetuksen 5 artiklassa on lueteltu ne päätöstyypit, jotka kansallisilla kilpailuviranomaisilla on käytettävissään niiden soveltaessa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. Kohdassa on mainittu seuraavat päätökset: vaatia lopettamaan rikkominen; määrätä välitoimenpiteitä; hyväksyä sitoumuksia sekä määrätä sakkoja, uhkasakkoja taikka muita kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä seuraamuksia. Kilpailunrajoituslain mukaan joko kilpailuvirasto tai markkinaoikeus kilpailuviraston esityksestä voi soveltaa edellä mainittuja päätöstyyppejä. Täytäntöönpanoasetuksesta kuitenkin seuraa, että kilpailunrajoituslakia on muutettava siten, että nämä päätöstyypit ovat käytettävissä myös silloin, kuin kansalliset kilpailuviranomaiset soveltavat 81 ja 82 artiklaa. Sitoumusten hyväksymistä koskevista päätöksistä ei ole säädetty voimassa olevassa kilpailunrajoituslaissa, joten täytäntöönpanoasetus puoltaa tämän uuden päätöstyypin lisäämistä kansallisten viranomaisten toimivaltaan.

Lisäksi täytäntöönpanoasetuksen 29 artiklan mukaan kansallisten viranomaisten on voitava peruuttaa ryhmäpoikkeuksen soveltamisesta johtuva etu, jos ryhmäpoikkeusasetuksella on perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia jäsenvaltion alueella. Tästä toimivallasta ei ole säädetty voimassa olevassa laissa, joten asetus edellyttää tämänkin päätöstyypin lisäämistä kansallisten viranomaisten toimivaltaan.

Täytäntöönpanoasetuksen 7(1) artiklan mukaan komissiolla on toimivalta tietyin edellytyksin määrätä perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklaa rikkoneen yrityksen toteuttamaan niin sanottuja rakenteellisia toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä rikkomisen lopettamiselle. Kilpailunrajoituslaki ei sisällä vastaavaa toimivaltuutta. Koska täytäntöönpanoasetus ei edellytä vastaavan valtuuden

antamista kansallisille viranomaisille, tulee rakenteellisten toimenpiteiden tarpeellisuutta kansallisella tasolla tarkastella erikseen. Rakenteellisia toimenpiteitä ei ole tässä vaiheessa pidetty tarpeellisina kansallisella tasolla.

Täytäntöönpanoasetuksen uudistus lisää EY:n kilpailusääntöjen soveltamista kansallisella tasolla. Jotta kilpailunrajoitusten tehokas valvonta ja EY:n kilpailusääntöjen yhdenmukainen soveltaminen turvattaisiin, komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset toimivat yhteistyöverkostossa. Komissiolle ilmoitetaan tutkimusten aloittamisesta kilpailunrajoitusasiassa, minkä lisäksi kansalliset kilpailuviranomaiset informoivat etukäteen komissiota laatimansa päätöksen sisällöstä. Tietojenvaihdon ohella verkostossa jaetaan yksittäisten kilpailunrajoitusten käsittelytehtäviä kilpailuviranomaisten välillä.

Suomesta verkoston toimintaan osallistuu kilpailuvirasto. Markkinaoikeus sen sijaan ei ota osaa verkostossa toteutettavaan yhteistyöhön. Kilpailuviraston ja markkinaoikeuden nykyisen toimivallanjaon mukaan eurooppalaisten kilpailuviranomaisten verkostossa toteutettavia mekanismeja kohdistuisi kuitenkin myös markkinaoikeuteen, jolle tällaiset päätöstoimivallan rajoitukset soveltuisivat huonosti. Vaikka komission oikeus ottaa asia käsiteltäväkseen ei täytäntöönpanoasetuksen 35(4) artiklan mukaisesti kohdistu markkinaoikeuteen, verkostossa on ensi sijassa kysymys hallintoviranomaisten välisestä yhteistyöstä. Verkoston asettamat tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteet puolttavat toimivallanjaon muuttamista siten, että kilpailuvirastolla olisi mahdollisuus tehdä kilpailunrajoitusasioissa itsenäisesti ensi asteen päätöksiä.

Kilpailuvirasto perustettiin vuonna 1988, jota ennen kilpailuvalvonnasta huolehtivat elinkeinohallitus, kilpailuasiamies ja kilpailuneuvosto. Elinkeinohallitus tutki kilpailuolosuhteita ja kilpailunrajoituksia sekä huolehti kilpailunrajoitusrekisterin ylläpitämisestä. Kilpailuasiamies toimi yleisen edun valvojana kilpailuasioissa ja teki neuvotteluesityksiä kilpailuneuvostolle sekä syytöpyyntöjä kielletyistä kilpailunrajoituksista. Kielletty kilpailunrajoitukset oli tuolloin sanktioitu rikosoikeudellisin seuraamuksin. Kilpailuneu-

voston toimivaltaan kuului puolestaan käydä neuvotteluja elinkeinonharjoittajan kanssa kilpailunrajoituksen vahingollisten vaikutusten poistamiseksi. Milloin tähän ei neuvotteluihin pystytty, neuvosto saattoi joko kieltää kilpailunrajoituksen soveltamisen tai asettaa elinkeinonharjoittajalle hyödykkeen toimitusvelvoitteen.

Kilpailuviraston perustamisvaiheessa kilpailunrajoituslain kieltojen vastaisen menettelyn lopettamisesta määrääminen jäi edelleen kilpailuneuvoston toimivaltaan. Väärinkäyttöperiaatteeseen ja rikosoikeudellisiin sanktioihin perustuvassa järjestelmässä kilpailuvirastolle soveltuivat paremmin kilpailunrajoitusten selvittämiseen ja vahingollisten rajoitusten poistamiseen tähtäävät tehtävät. Kilpailunrajoituslain kokonaisuudistus vuonna 1992 ei muuttanut toimivalta-asetelmia, vaikka kilpailulainsäädännössä siirtyttiinkin soveltamaan hallinto-oikeudellisia sanktioita ja pääosin kieltoperiaatetta.

Markkinaoikeus aloitti toimintansa maaliskuussa 2002 uutena muun muassa kilpailuasioita käsittelevänä erityistuomioistuimena. Sen käsiteltäväksi siirtyivät kaikki aikaisemmin kilpailuneuvoston toimivaltaan kuuluneet asiat. Markkinaoikeuden toimintaa johtaa ylituomari, jonka ohella tuomioistuimessa toimii neljä päätoimista markkinaoikeustuomaria sekä lisäksi valmistelevaa henkilökuntaa. Markkinaoikeuden asema kilpailuasioiden käsittelyssä on kilpailuneuvoston tapaan kaksijakoinen. Tuomioistuin käsittelee ensimmäisenä ratkaisijana kilpailunrajoitusten ja yrityskauppojen kieltämistä ja seuraamusmaksun määräämistä koskevat asiat ja on toisaalta ensimmäinen valitusaste haettaessa muutosta kilpailuviraston ensi asteen tekemiin päätöksiin esimerkiksi poikkeuslupa-asioissa. Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva markkinaoikeus on kuitenkin kilpailuneuvostoon verrattuna korostetusti lainkäyttöelin, jonka tehtävänä on oikeuspuolettoman asianosaisille kilpailunrajoitus- ja yrityskauppatapauksissa. Ensi asteen päätöksenteko kilpailunrajoitusasioissa ei luontevasti sovellu markkinaoikeudelle, vaan sen tuomioistuinrooliin sopisi ennen kaikkea viraston tekemien hallintopäätösten lainmukaisuuden valvominen muutoksenhakusteena.

Kotimaisen kilpailuvalvonnan aineelliset normit sekä organisatorinen kehys ovat muuttuneet olennaisesti vuosien kuluessa. Toistaiseksi tämä kehitys ei ole heijastunut kilpailuviranomaisten päätöksentekovaltuuksiin. Nykyisen toimivallanjaon ajantasaistaminen edellyttäisi, että kilpailunrajoitusasioiden ensi asteen päätöksenteko-oikeutta siirrettäisiin markkinaoikeudelta kilpailuvirastolle.

Valtaosa kilpailuvirastossa vireille tulevista kilpailunrajoitustapauksista ratkeaa ja virastokäsittelyn aikana. Lukumääräisesti suurin osa kilpailuviraston ratkaisuksista on lyhyitä kirjelmiä, joilla asian käsittely virastossa päätetään, koska kilpailuvirastolle tehty toimenpidepyyntö on ollut joko perusteeton tai kilpailunrajoitus taikka sen vahingolliset vaikutukset on voitu poistaa ilman päätöstä menettelyn kieltämisestä ja seuraamusmaksun määräämisestä. Osa kiellettyjä kilpailunrajoituksia koskevista tapauksista päätetään vähämerkityksisinä. Markkinaoikeudelle ja aikaisemmin kilpailuneuvostolle on tehty vain muutamia kilpailunrajoituksen kieltämiseen tähtäviä esityksiä vuodessa. Kilpailunrajoitusasioiden käsittelyn päättäminen ilman varsinaista asiaratkaisua sekä markkinaoikeusesitysten vähäinen määrä ovat johtaneet siihen, että merkittävä osa viraston tosiasiallisesta toiminnasta kilpailunrajoitusten poistamiseksi tapahtuu prosessissa, joka ei ole läpinäkyvä. Lyhyesti perustelluilla ja usein muutoksenhakumahdollisuuden ulkopuolelle jäävillä ratkaisuilla ei pystytty riittäväällä tavalla viestimään kilpailuviraston soveltamaa laintulkintaa asianosaispiirin ulkopuolelle.

Käytännössä useiden käsittelyn päättämiseen johtaneiden kilpailunrajoitustapausten tutkinta kilpailuvirastossa on ollut perinpohjaista ja perustunut neuvotteluprosessiin viraston ja asianomaisten yritysten välillä. Tutkittavan kilpailunrajoituksen luonne ja tapauksen olosuhteet ovat saattaneet puoltaa neuvotteluratkaisuun pyrkimistä tuomioistuinprosessin sijasta. Markkinaoikeuskäsittelyyn lähteminen on eräissä tapauksissa nähty raskeana ja aikaa vievänä prosessina rikkomuksen laatuun nähden. Tällaisia tilanteita esiintyy esimerkiksi uusilla, kehittyvillä toimialoilla, joilla yritysten toimintatavat vielä hakevat muotoaan. Neuvottelemalla kilpailun-

rajoitus on saatu poistettua ilman varsinaista kieltopäätöstä.

Yritysten näkökulmasta nykyinen toimivaltajako vähentää kuitenkin kannustimia tehdä kilpailunrajoituksen selvittämisessä yhteistyötä kilpailuviraston kanssa, koska ensi asteen ratkaisuvaltaa kilpailunrajoitusten kielttämisessä käyttää markkinaoikeus. Tuomioistuimen ratkaistessa ensimmäisenä asteena kysymyksen kilpailunrajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoitukseen syyllistyneillä elinkeinonharjoittajilla ei ole juurikaan kannustetta kilpailunrajoituksen lopettamiseen viraston tutkimisvaiheen aikana. Yritysten kannattaa saattaa laajakantoiset kilpailunrajoitusasiat markkinaoikeuden käsittelyyn ja keskittää näytön ja vasta-argumenttien esittäminen vasta tuomioistuinprosessiin.

Voimassa olevan lain 12 §:n 4 momentin mukaan Vakuutusvalvontavirasto voi tehdä esityksen pääasiassa vakuutustoimintaa koskevan kilpailunrajoituksen käsittelemisestä markkinaoikeudessa. Vakuutusyhtiölain mukaan, jos Vakuutusvalvontavirasto katsoo kilpailunrajoituksella olevan voimassa olevan kilpailunrajoituslain 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, viraston on ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Ellei vahingollisten vaikutusten poistaminen onnistu neuvotteluin tai viraston kehotuksella, viraston on tehtävä esitys kilpailunrajoituksen käsittelemisestä markkinaoikeudessa. Käytännössä Vakuutusvalvontavirasto ei ole tehnyt yhtään esitystä markkinaoikeudelle kilpailunrajoituslain perusteella. Rahoitustarkastuksen osalta kilpailuviraston kanssa rinnakkainen esityksenteko-oikeus poistettiin vuonna 1998.

Seuraamukset

Täytäntöönpanoasetus sisältää säännökset komission käytössä olevista sanktioista, mutta se ei koske kansallisia seuraamusjärjestelmiä. Soveltaessaan perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa kansalliset kilpailuviranomaiset päättävät seuraamuksista kansallisen lainsäädännön mukaan. EY:n kilpailuviranomaisten verkoston toimivuuden ja EY:n kilpailusääntöjen yhdenmukaisen soveltamisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kansalliset sanktiot ovat yhteismitallisia. Kilpailunrajoituslain

mukaisten seuraamusten on joka tapauksessa oltava kansallisten viranomaisten sovellettavissa myös silloin, kun ne soveltavat perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa.

OECD:n sääntelyuudistuksen Suomea koskevassa maaraportissa kiinnitettiin huomiota Suomessa horisontaalisista kilpailunrajoituksista eli kartelleista langetettuihin sanktioihin. Vaikka tapauksia onkin ollut vähän, näyttää sanktiotaso kansainvälisessä vertailussa liian lievältä. OECD suosittaa kilpailunrajoituslain sanktiosäännöksen muuttamista selvästi ankarammaksi. OECD:n mukaan sanktioiden perusasteikko tulisi nostaa vähintään kymmenkertaiseksi, jotta kilpailurikkomusten sanktioilla olisi todellista ennaltaehkäisevää vaikutusta esimerkiksi kartelleja vastaan.

Kilpailuviranomaisten kanssa yhteistyössä toimiville kilpailunrajoituksiin osallistuville yrityksille tarkoitetut seuraamuksista vapauttamista tai seuraamusten alentamista koskevat säännökset ovat yleistyneet viime vuosina. Säännöksillä pyritään helpottamaan erityisesti vakavimpien kilpailunrajoitusten, kuten paljaiden kartellien selvittämistä. Seuraamuksista vapauttamista tai seuraamusten alentamista koskevat säännökset lisäävät myös kartelleille ominaista sisäistä epävakautta ja toimivat siten myös ennalta ehkäisevästi. Suomen voimassa oleva kilpailunrajoituslaki ei sisällä säännöksiä seuraamusmaksun alentamisesta tai seuraamusmaksusta vapauttamisesta niissä tilanteissa, joissa yritys ilmoittaa itse rikkomuksestaan. Kilpailuviranomaisten verkoston toimivuuden kannalta olisi keskeistä, että kaikissa EU:n jäsenvaltioissa otettaisiin käyttöön tehokkaat ja yhteensopivat sanktioista vapauttamista tai niiden alentamista koskevat säännökset. Järjestelmän puuttuminen jostain jäsenmaasta vähentää kartelliin osallisten yritysten kannustimia tuoda kartelli viranomaisten tietoon niissä jäsenmaissa, joissa järjestelmä on otettu käyttöön.

Tarkastusvaltuudet

Täytäntöönpanoasetuksen mukaan komissiolla on oikeus tehdä tarkastuksia myös muihin tiloihin kuin tutkinnan kohteena olevien elinkeinonharjoittajien liiketiloihin, eli

käytännössä myös johdon ja muun henkilöstön koteihin. Kansallisilla oikeusviranomaisilla tulee kuitenkin olla mahdollisuus tutkia komission päätös ja kieltää tarkastus, jos se olisi mielivaltainen tai liiallinen. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisilla tulee myös olla valtuus avustaa komissiota tarkastuksen suorittamisessa. Nykyinen kilpailunrajoituslaki ei sisällä tätä vastaavaa tarkastusvaltuutta eikä säännöstä siitä, mikä oikeusviranomaisen antaisi luvan tarkastuksen suorittamiseen. Muilta osin lain 20 § sisältää uuden täytäntöpanoasetuksen kannalta riittävät tarkastusvaltuudet. Voimassa olevan lain perusteella kilpailuvirastolla on velvollisuus toimittaa tarkastuksia Euroopan komission pyynnöstä ja avustaa komissiota tutkimusten suorittamisessa siten kuin Euroopan yhteisön säädöksissä säädetään.

Vähämerkitykselliset kilpailunrajoitukset

Täytäntöpanoasetus ei sinänsä vaikuta nykyiseen EY:n vähämerkityksisiä kilpailunrajoituksia koskevaan sääntelyyn. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että kansallisen lainsäädännön ja EY:n kilpailusääntelyn lähtökohdat olisivat tältäkin osin yhteneviä. Tämä oli myös osittain tavoitteena vuonna 1998 säädettäessä nykyisen kilpailunrajoituslain 12 §:n 1 momentin viimeistä lausetta. Kilpailunrajoituslain vähämerkityksellisyyssääntely poikkeaa kuitenkin EY:n sääntelystä. Voimassa olevan lain 12 §:n 1 momentin mukaan kilpailuvirasto voi olla ryhtymättä toimenpiteisiin, jos rajoituksella on vähäinen merkitys, kun taas EY:n kilpailuoikeudessa vähämerkityksellisen rajoituksen ei katsota rajoittavan kilpailua 81(1) artiklan mukaisesti. EY:ssä vähämerkitykselliset rajoitukset ovat siten lähtökohtaisesti sallittuja kun ne kilpailunrajoituslain järjestelmässä ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Lisäksi kilpailunrajoituslain vähämerkityksellisiä kilpailunrajoituksia koskeva sääntely ei ole riittävän selkeää. Sääntelyn tulee olla niin selkeää, että yrityksillä on etukäteen mahdollisuus ilman erillistä viranomaisen päätöstä selvittää, ovatko niiden mahdolliset kilpailunrajoitukset vähämerkityksellisiä vai eivät.

Yrityskauppa- ja kilpailuviraston – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö

Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 1 momentin loppuosan mukaan kansallisen yrityskauppa- ja kilpailuviraston soveltaminen edellyttää, että hankinnan kohde tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö harjoittaa liiketoimintaa Suomessa. Säännös ei sisällä harjoitettavan liiketoiminnan merkittävyyteen tai kokoon liittyvää rajaa. Yrityskaupan yhteys Suomeen jää osassa ilmoituskynnyksen täyttävistä yritysjärjestelyistä tarpeettoman vähäiseksi. Tutkittavaksi tulee järjestelyjä, joilla on vain hyvin vähäisiä vaikutuksia Suomen markkinoihin ja kilpailuolosuhteisiin.

Nykyinen lähestymistapa on perusteltavissa niissä tyyppitapauksissa, joissa Suomessa harjoitettu liiketoiminta on yrityskaupparajostuksen välikohde ja ainoa kohde. Käytännössä nykyisen säännöksen perusteella on kuitenkin usein jouduttu tutkimaan yrityskauppoja, joissa kaupan varsinaiset osapuolet ovat ulkomaisia yrityksiä, mutta jollain hankinnan kohteen konserniyrittäjällä on Suomessa toimipaikka. Vaikka hankinnan kohde harjoittaisikin liiketoimintaa Suomessa, muutos hankinnan kohteen omistuksessa kuvaa kuitenkin varsin harvoin muutoksia kilpailutilanteessa Suomen markkinoilla.

Voimassa olevaan sääntelyyn liittyvä periaatteellinen heikkous on, että vaatimus liiketoiminnan harjoittamisesta Suomessa edellyttää hankinnan kohteelta ainoastaan fyysistä läsnäoloa Suomessa. Säännöksessä ei oteta millään tavalla huomioon Suomessa harjoitetun toiminnan laatua tai laajuutta. Toisaalta säännöksessä sivuutetaan se tosiasia, että hankinnan kohteen merkitys kilpailun toimivuuden kannalta Suomessa saattaa olla huomattava, vaikka yritys ei olisikaan katsonut tarpeelliseksi perustaa Suomeen tytäryhtiötä tai sivuliikettä.

Kun yrityskaupan paikallinen yhteys Suomeen on vain vähäinen, yrityksille aiheutuu ilmoitusvelvollisuudesta turhia kustannuksia ja epävarmuustekijöitä. Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 1 momentin nykyinen muotoilu saa aikaan, että Suomeen joudutaan ilmoittamaan erityisen paljon kansainvälisiä, muihinkin maihin ilmoitettavia yrityskauppoja. Rajat

ylittävien yritysjärjestelyjen osapuolille aiheutuu moninkertaisista ilmoituksista runsaasti kustannuksia, oikeusepävarmuutta sekä viivytyksiä yrityskaupan toteuttamiselle. Lisäksi tällaisten yrityskauppojen tarkasteluun kilpailuvirastossa käytetyt resurssit ovat pois merkityksellisempien yrityskauppojen tutkimiselta.

Voimassa olevan lain 11 b §:n 5 momentin mukaisen, samalta toimialalta tehtyjä hankintoja koskevan niin sanotun kahden vuoden säännön osalta kokemukset ovat osoittaneet, että säännön nojalla tutkittavaksi on tullut lähinnä kilpailun toimivuuden kannalta vähämerkityksellisiä tapauksia. Toisaalta säännös on aiheuttanut sekä viranomaisille että erityisesti yrityksille hallinnollisia kuluja. Säännöksen soveltaminen on aiheuttanut enemmän tulkintaongelmia kuin yrityskauppavalvontasäännöksiä laadittaessa osattiin odottaa. Vielä useiden vuosien voimassaolon jälkeen säännös aiheuttaa jatkuvasti uusia tulkintakysymyksiä. Tulkinnanvaraisen säännöksen pohjalta on useissa tapauksissa hankalaa ja aikaa vievää ratkaista kysymys ilmoitusvelvollisuuden syntymisestä, jolloin kilpailuviraston voimavaroja sitoutuu toisarvoisten menettelykysymysten tutkimiseen.

Tulkintaongelmista seuraa myös, ettei huolellinenkaan yritys aina havaitse ilmoitusvelvollisuuden syntymistä. Ilmoitusvelvollisuuden edellytykset tulisi ilmaista laissa selkein ja yksiselitteisin säännöksin, jotta kysymys ilmoitusvelvollisuudesta voidaan ratkaista nopeasti ja vaivattomasti. Nykyinen tilanne on epätydyttävä yritysten oikeusvarmuuden kannalta, sillä ilmoituksen laiminlyönnistä ja yrityskaupan toteuttamisesta ennen kilpailuviraston lupaa voi seurata kilpailunrikkomismaksun määrääminen. Kahden vuoden sääntö ja sen tulkintaongelmat aiheuttavat myös muita haittoja kaupan osapuolille, sillä jos ilmoitusvelvollisuus tulee osapuolille yllätyksenä, kohteen haltuunoton aikataulu yleensä muuttuu. Tällä saattaa olla kielteisiä vaikutuksia kaupan rahoitusjärjestelyihin tai kohteen liiketoimintaan.

Lain 11 b §:n 5 momentin sisältämä kahden vuoden sääntö aiheuttaa merkittävän li-

sän kilpailuvirastolle ilmoitettujen yrityskauppojen määrään. Kahden vuoden säännön vuoksi yrityskauppavalvonnassa on jouduttu tutkimaan useita järjestelyjä, joissa kohteen liikevaihto on saattanut olla vain joitakin kymmeniä tuhansia euroja. Tällaisten kilpailuvaikutuksiltaan olemattomien yrityskauppailmoitusten käsittely kuluttaa merkittävästi kilpailuviraston ja etenkin yrityskaupan osapuolten resursseja. Yrityskaupan ilmoittajan kannalta on ongelmallista, että ilmoituksen tekemisestä aiheutuvat kustannukset saattavat nousta kohtuuttoman suuriksi hankitun yrityksen arvoon nähden.

Kahden vuoden säännöstä johtuvan valvontamenettelyn kustannukset ja kesto aiheuttavat vaikeuksia erityisesti pääomasijoitusyhtiöille. Sijoitusyhtiöiden liiketoimintaan kuuluu olennaisena ja luonnollisena osana tietyn toimialan yrityksiin tehtävät peräkkäiset sijoitukset, minkä vuoksi pääomasijoitusyhtiöt ovat joutuneet ilmoittamaan kilpailuvirastolle useita kilpailuvaikutuksiltaan merkityksettämiä yrityskauppoja. Pääomasijoittajien kannalta kilpailunrajoituslain 11 b §:n 5 momentin mukainen kahden vuoden sääntö johtaa aikaa vievää ja kalliiksi käyvän yrityskauppavalvontaprosessin käynnistymiseen. Säännöksen vaikutukset käynnistysvaiheessa olevien pienyritysten pääomanhankintaan ovat siten haitallisia.

Kilpailunrajoituslain 11 b §:n 4 momentti, joka koskee saman ostajan ja myyjän välisiä kauppoja, ei ole aiheuttanut vastaavia tulkintaongelmia. Kotimaisen yrityskauppavalvonnassa voimassaoloaikana lain 11 b §:n 4 momentin sisältämän säännöksen perusteella on tehty yhteensä ainoastaan muutamia yrityskauppailmoituksia. Ilmoitettujen yrityskauppojen joukossa ei ole sellaisia, joiden hyväksymiselle olisi asetettu ehtoja. Nämä yrityskaupat ovat kuitenkin keskimäärin olleet kilpailuvaikutuksiltaan jonkin verran merkittävämpiä kuin lain 11 b §:n 5 momentin mukaisen kahden vuoden säännön nojalla ilmoitetut järjestelyt. Tarvetta kilpailunrajoituslain 11 b §:n 4 momentin sisältämän säännöksen poistamiselle ei ole esiintynyt.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Kilpailunrajoituksista annetun lain tavoitteena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Tämä tavoite on myös uudistuksen peruslängköhtana. Voimassa oleva laki on osoittautunut perusteiltaan toimivaksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Lakia 1992 uudistettaessa tehdyt muutokset eli kieltoperiaatteen laajentaminen ja sanktiojärjestelmän tehostaminen ovat osoittautuneet myönteisiksi ratkaisuksiksi. Samoin 1 lokakuuta 1998 voimaan tulleet yrityskauppavalvontaa koskevat säännökset ovat osoittautuneet pääosin tarkoituksenmukaisiksi.

Esityksen tavoitteena on yhtenäistää yritysten kilpailuoikeudellista toimintaympäristöä yhdenmukaistamalla kansallinen kilpailusääntely EY:n kilpailusääntöjen kanssa. Lisäksi tavoitteena on tehostaa kilpailunrajoitusten kansallista valvontaa ja parantaa kansallisten kilpailuviranomaisten edellytyksiä tehdä yhteistyötä ulkomaisten kilpailuviranomaisten kanssa. Esityksen ehdotukset ovat suurelta osin seurausta EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanon uudistuksesta.

Yritysten kilpailuoikeudellisen toimintaympäristön yhtenäistämisen osalta käytännössä ainoa käyttökelpoinen vaihtoehto on harmonisoida kansalliset materiaaliset kilpailunrajoituslain säännökset vastaavien EY:n perustamissopimuksen artiklojen kanssa. Kansallinen kilpailulainsäädäntö on edelleen tarpeellinen niiden tapausten osalta, joilla ei ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Vaikka kauppavaikutuskriteerin tulkinta onkin EY:n tuomioistuimen mukaan ollut hyvin laajaa, jää kauppavaikutuksen ulkopuolelle sellaisia tapauksia, joissa kilpailua rajoittavalla menettelyllä olisi kilpailun toimivuuden, kuluttajien edun ja yleisen talouskehityksen kannalta haitallisia vaikutuksia. Kansallinen laki on tarpeen myös siksi, että EY:n kilpailusääntely ei sisällä säännöksiä kansallisten viranomaisten toimivaltuuksista, menettelyistä tai kansallisista seuraamuksista. Jotta yritykset voisivat hyötyä yhden-

mukaisesta sääntelystä, tulee kansallisen lain materiaaliset säännökset harmonisoida EY:n kilpailusääntöjen kanssa.

Kilpailuvalvonnan tehostamistavoite ja tavoite parantaa viranomaisten yhteistyöedellytyksiä ovat olleet myös EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen tavoitteita. Nämä tavoitteet toteutuvat tekemällä kansalliseen kilpailunrajoituslakiin ne muutokset, joita täytäntöönpanoasetus edellyttää. Kansallisesta poikkeuslupajärjestelmästä luopuminen tehostaa lisäksi kilpailuvalvontaa antamalla kilpailuvirastolle mahdollisuuden kohdentaa resursseja vakavampiin kilpailunrajoituslain ja EY:n kilpailusääntöjen rikkomistapauksiin. Samoin yrityskauppavalvonnan ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten tarkennuksella ja vähämerkityksellisiä kilpailunrajoituksia koskevilla uudistuksilla vapautetaan resursseja vakavimpien kilpailunrajoitusten tutkimiseen.

Kilpailuvalvonnan tehostamistarve korostuu kaikkein vakavimpien kilpailunrajoitusten, eli salaisten kartellien osalta. Kilpailuviranomaisten mahdollisuutta paljastaa kartelleja voidaan parantaa seuraamuksista vapauttamista tai seuraamusten alentamista koskevilla säännöksillä. Seuraamusten alentamista tai niistä vapauttamista koskeva järjestelmä lisää myös kartelleille ominaista sisäistä epävakautta ja toimii siten myös ennalta ehkäisevästi.

3.2. Keskeiset ehdotukset

EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan suora soveltaminen

EY:n uuden kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen 1/2003 yhtenä tavoitteena on, että kansalliset kilpailuviranomaiset käsittelevät nykyistä useammin myös sellaisia tapauksia, joissa kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kilpailuvirasto, markkinaoikeus ja korkein hallinto-oikeus eivät kuitenkaan voi nykyisen lainsäädännön nojalla soveltaa kilpailunrajoituslain prosessisäännöksiä eivätkä kilpailunrikkomismaksua koskevia säännöksiä EY:n perustamissopimuksen rikkomistilanteessa. Yleiset tuomioistuimet voivat jo nykyään soveltaa 81 ja 82 artiklaa esimerkik-

si sopimusriidan yhteydessä.

Kilpailunrajoituslaissa on erikseen säädetty kansallisten kilpailuviranomaisten oikeudesta soveltaa kansallisia prosessi- ja sanktiosääntöjä myös 81 ja 82 artiklan rikkomiseen. Tätä edellyttää myös asetuksen 1/2003 artikla 35, jonka mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä ne kansalliset viranomaiset, jotka vastaavat 81 ja 82 artiklan soveltamisesta jäsenmaassa.

Tämän johdosta kilpailunrajoituslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a §, jonka mukaan kilpailunrajoituksen ollessa omiaan vaikuttamaan EY:n jäsenmaiden väliseen kauppaan, eli niin sanotun kauppakriteerin täytyessä sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. Pykälän nojalla kilpailunrajoituslain prosessuaalisia säännöksiä voidaan soveltaa kilpailuviraston ja lääninhallitusten sekä markkinaoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden käsitellessä EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan soveltamisalaa kuuluvia kilpailunrajoituksia. Lisäksi eräisiin muihin kilpailunrajoituslain pykäliin, kuten esimerkiksi kilpailunrikkomismaksua koskevaan ehdotuksen 7 §:ään otetaan viittaus 81 ja 82 artiklaan. Viittauksella 81 ja 82 artiklaan myös niiden täytäntöönpanosta annettu sekundaarilainsäädäntö sekä 81 ja 82 artiklaa tulkitseva EY:n tuomioistuinkäytäntö tulevat huomioon otettaviksi yhteisöoikeutta sovellettaessa.

Kilpailunrajoituslain kieltoäännösten harmonisointi EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan kanssa

Niissä tilanteissa, joissa kilpailunrajoitus ei ole omiaan vaikuttamaan EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan kansallista kilpailunrajoituslakia. Sekä kansallisen kilpailulainsäädännön että EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan tavoitteet ovat kuitenkin pääosin samat ja käytännössä EY-oikeutta voidaan käyttää tulkintaohjeena myös puhtaasti kansallisten tapausten osalta.

Kilpailunrajoituslain voimassa olevat keskeiset aineelliset säännökset (4–6 §) eroavat sanamuodoiltaan perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan tekstistä, mutta säännösten sisällön osalta erot ovat vain vähäisiä. Voimassa olevan kilpailunrajoituslain materiaalin

sisältö eroaa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan aineellisesta sisällöstä merkittävästi ainoastaan eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien välisiin eli niin sanottuihin vertikaalisiin kilpailunrajoituksiin (esimerkiksi jakelusopimuksiin) lain 9 §:n perusteella sovellettavan lähestymistavan osalta. Kilpailunrajoituslain 9 §:n mukaan vertikaalisiin kilpailunrajoituksiin, määrähinnoittelua lukuun ottamatta, sovelletaan niin sanottua väärinkäyttöperiaatetta, kun EY-oikeudessa myös vertikaaliset rajoitukset kuuluvat niin sanotun kieltoperiaatteen alaan. Määrähintakiellon osalta kilpailunrajoituslain 4 §:n määrähintakielto on EY-oikeutta tiukempi, sillä EY:ssä vain vähimmäishintojen määrääminen on lähtökohtaisesti kielletty ja enimmäishintasuositukset ovat sallittuja, elleivät ne käytännössä johda kiinteään hintatasoon. Käytännössä myös vertikaalisten kilpailunrajoitusten osalta EY-oikeudessa sovellettava kieltoperiaatteen perustuva lähestymistapa on kuitenkin lähentynyt väärinkäyttöperiaatetta.

Lainvalinta kilpailunrajoituslain kansallisten säännösten ja EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan välillä perustuu edellä kuvattuun kauppavaikutuskriteeriin. Kauppavaikutuskriteerille on tunnusomaista hyvin suuri tulkinnanvaraisuus. Vaikka täytäntöönpanoasetus ei sitä edellytä, olisi sekä sovellettavien viranomaisten että lakia noudattavien elinkeinonharjoittajien näkökulmasta perusteltua, että materiaalistien kilpailusääntöjen muotoilu olisi sama riippumatta epäselvän kauppavaikutuskriteerin täytymisestä. Erityisesti elinkeinonharjoittajien näkökulmasta kilpailulainsäädännön ennakoitavuus ja oikeusvarmuus lisääntyisi, mikäli materiaaliset kilpailusäännökset olisivat samat sekä kansallisessa laissa että EY-oikeudessa. Ehdotuksen mukaisella harmonisoidulla järjestelmällä vältetään myös turhia riitoja lainvalinnasta. Lisäksi ehdotetun uuden 1 a §:n mukainen viittaussäännös tulee elinkeinonharjoittajien kannalta ymmärrettävämmäksi, kun siinä viitattujen 81 ja 82 artiklan sisältö ei poikkea kansallisen lain sisällöstä.

Kilpailunrajoituslain 4–7 § ehdotetaan siten korvattaviksi sisällöllisesti 81 artiklan 1 ja 3 kohtia sekä 82 artiklaa vastaavilla uusilla 4–6 §:llä. Ehdotetut säännökset eivät sisältäisi

niin sanottua kauppavaikutuskriteeriä, eli edellytystä vaikutuksesta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kilpailuvaikutuksen osalta ehdotetaan otettavaksi käyttöön EY:n oikeuskäytäntöä vastaava merkittävyyskriteeri, jonka perusteella sellaiset kilpailunrajoitukset, jotka eivät vaikuta merkittävästi kilpailuun Suomessa, jäisivät ehdotetun uuden 4 §:n mukaisen kiellon soveltamisalan ulkopuolelle. Vähämerkityksellisten rajoitusten sisältöä selvennettäisiin kilpailuviraston antamalla suuntaviivoilla, jotka perustuisivat Euroopan komission antamaan vähämerkityksellisyys – tiedonantoon. Lisäksi nykyisen lain 9 § ehdotetaan kumottavaksi.

Kansallisista yksilöllisistä poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista luopuminen

EY:n kilpailusääntöjen uuden täytäntöönpanoasetuksen tärkein uudistus on komission poikkeusluvamennettelyä luopuminen. Jatkossa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan sisältämää poikkeussäännöstä sovelletaan suoraan asianomaisten elinkeinonharjoittajien toimesta (legaalipoikkeus). Elinkeinonharjoittajat eivät enää saa EY-oikeuden soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa ennakkoratkaisua siitä, onko niiden sopimusjärjestely sallittu vai kielletty. Yritykset arvioivat itse, täyttävätkö niiden sopimukset tai muut vastaavat järjestelyt 81 artiklan 3 kohdan mukaiset poikkeuksen edellytykset.

Täytäntöönpanoasetus ei suoraan edellytä luopumista kansallisista poikkeusluvista ja puuttumattomuustodistuksista niissä tapauksissa, joilla ei voi olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kauppavaikutuskriteerin epäselvyyden ja käytännössä hyvin laajan tulkinnan johdosta kansallisen poikkeuslupajärjestelmän käyttöala kuitenkin supistuu voimakkaasti. Lisäksi nykyisestä kansallisesta poikkeuslupa- ja puuttumattomuustodistusjärjestelmästä saatujen kokemusten mukaan poikkeuslupia on haettu kohtuullisen harvoin. Lähes kaikki myönnetyt poikkeusluvut ovat koskeneet koko maan kattavaa toimintaa ja hakijoina ovat olleet suuret, valtakunnalliset yritykset tai toimialajärjestöt. Näissä tapauksissa kauppavaikutuskriteeri todennäköisesti täytyisi. Kilpailuviraston

poikkeusluparatkaisuisissa tehokkuusperustelujen ja hyödyn siirtymisen arviointi on ollut tapauskohtaista, eikä arvioinnissa ole pyritty luomaan yleistettäviä malleja erilaisten rajoitusten hyödyllisistä ja haitallisista vaikutuksista. Kilpailuviraston poikkeuslupakäytännöstä ei siten ole syntynyt yleistä oikeusvarmuutta lisäävää ennakoitavaa oikeuskäytäntöä.

Poikkeuslupajärjestelmässä asianosaisen elinkeinonharjoittajan kokema oikeusvarmuus on huomattavan korkealla tasolla luvan myöntämisen jälkeen, mutta ennen poikkeuslupapäätöksen lainvoimaisuutta oikeusvarmuus on varsin vähäinen myös asianosaisen elinkeinonharjoittajan suhteen. Yleisen oikeusvarmuuden kannalta voidaan pitää parempana järjestelmää, jossa poikkeuksen edellytykset ovat ennakoitavissa ja kaikkien asianosaisten elinkeinonharjoittajien saatavilla jo etukäteen.

Tämän johdosta ehdotetaan kilpailunrajoituslain 19 §:n mukaisista poikkeusluvista, 19 a §:ssä säädettyistä puuttumattomuustodistuksista sekä 19 b §:n mukaisesta sakkoimunitetista luopumista ja siirtymistä suoraan sovellettavaan legaalipoikkeusjärjestelmään samaan tapaan kuin EY:n piirissä. Ehdotetun uuden 5 §:n mukaisten edellytysten täyttyessä 4 §:n mukaisen kiellon piiriin kuuluva elinkeinonharjoittajien välinen sopimus, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätös tai elinkeinonharjoittajien yhdenmukaisesti menettelytapa tai näiden ryhmä olisi sallittu. Elinkeinonharjoittajat arvioisivat itse, täyttävätkö legaalipoikkeuksen edellytykset niiden sopimuksen tai muun järjestelyn osalta. 5 §:n sisältämien poikkeusedellytysten tarkemmasta sisällöstä tulkintaohjeena toimisivat kilpailuviraston antamat suuntaviivat, jotka perustuisivat EY:n ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin. Kilpailuvirastolla on myös hallintolain (434/2003) 8 §:n mukainen neuvontavelvollisuus, jonka perusteella viraston tulee antaa yrityksille neuvontaa ja ohjausta kilpailulainsäädännön sisällöstä. Kilpailuviraston neuvonta- ja ohjausrooli korostuvat poikkeusluvista luovuttaessa.

Nykyisten poikkeuslupien ja puuttumattomuustodistusten voimassaolo päättyisi poikkeusluvassa tai puuttumattomuustodistuksessa määrätynä päivänä. Voimassaoloajan

osalta esitys on siten samansisältöinen kuin EY:n täytäntöönpanoasetuksen siirtymäsäännös.

Toimivaltakysymykset

Täytäntöönpanoasetuksen 5 artiklassa on lueteltu ne päätöstyypit, jotka kansallisilla kilpailuviranomaisilla on käytettävissään niiden soveltaessa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. Täytäntöönpanoasetuksesta seuraa, että kilpailunrajoituslakia on muutettava siten, että nämä päätöstyypit ovat käytettävissä myös silloin, kuin kansalliset kilpailuviranomaiset soveltavat 81 ja 82 artiklaa. Sitoumusten hyväksymistä koskevista päätöksistä ei ole säädetty voimassa olevassa kilpailunrajoituslaissa, joten täytäntöönpanoasetus edellyttää käytännössä tämän uuden päätöstyypin lisäämistä kansallisten viranomaisten toimivaltaan. Myös ryhmäpoikkeusedun peruuttamisesta olisi säädettävä kilpailunrajoituslaissa.

Täytäntöönpanoasetuksen mukaan komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset toimivat tiiviissä yhteistyössä. Viranomaisten yhteistyöverkostossa vaihdetaan tietoja ja jaetaan tehtäviä kansallisten kilpailuviranomaisten välillä. Suomesta verkoston toimintaan osallistuu kilpailuvirasto. Nykyisen toimivallanjaon mukaan verkoston mekanismeja kohdistuisi kuitenkin myös markkinaoikeuteen, jolle tällaiset päätöstoimivallan rajoitukset soveltuisivat huonosti. Verkoston asettamat tiedonanto- ja yhteistyövelvoitteet puoltavat toimivallanjaon muuttamista siten, että kilpailuvirastolla olisi mahdollisuus tehdä kilpailunrajoitusasioissa itsenäisesti ensi asteen päätöksiä.

Markkinaoikeus aloitti toimintansa maaliskuussa 2002 uutena muun muassa kilpailuasioita käsittelevänä erityistuomioistuimena. Sen käsiteltäväksi siirtyivät kaikki aikaisemmin kilpailuneuvoston toimivaltaan kuuluneet asiat, mutta markkinaoikeus on kuitenkin kilpailuneuvostoon verrattuna korostetusti lainkäyttöelin, jonka tehtävänä on oikeussuojan antaminen asianosaisille kilpailunrajoitus- ja yrityskauppatapauksissa. Markkinaoikeuden tuomioistuinrooliin sopisi erityisesti kilpailuviraston tekemien hallintopäätösten lainmukaisuuden valvominen muutok-

senhakuasteena. Nykyisen toimivallanjaon ajantasaistaminen edellyttäisi, että kilpailunrajoitusasioiden ensi asteen päätöksentekooikeutta siirretään markkinaoikeudelta kilpailuvirastolle.

Markkinaoikeudelle ja aikaisemmin kilpailuneuvostolle on tehty vain muutamia kilpailunrajoituksen kieltämiseen tähtäviä esityksiä vuodessa. Valtaosa vireille tulevista kilpailunrajoitustapauksista ratkeaa jo virastokäsittelyn aikana lyhyellä kirjeellä. Näissä tapauksissa käsittelyn päättäminen tulee tavallisesti vain asianosaisten tietoon, eikä ratkaisu yleensä ole valituskelpoinen. Nykykäytäntöä parempaan voidaan pitää järjestelmää, jossa kilpailuvirastolla olisi mahdollisuus tehdä selkeä ensi asteen ratkaisu kilpailunrajoitusasiassa valituskelpoisen päätöksen muodossa. Kilpailuviraston itsenäinen ratkaisutoimivalta olisi omiaan lisäämään viraston päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä tehtyjen päätösten perustelujen avoimuutta. Viraston antamat päätökset olisivat muutoksenhakukelpoisia ratkaisuja, joista asianosaisasemassa oleva elinkeinonharjoittaja voisi valittaa markkinaoikeuteen.

Ehdotuksen mukaan myös vertikaaliset kilpailunrajoitukset siirtyisivät kokonaisuudessaan kieltoperiaatteen alle. Vaikka EY:n toimielimet ovatkin antaneet lukuisia säädösinstrumentteja vertikaalisten rajoitusten arvioimiseksi, aineellisten säännösten muuttuminen synnyttää tarvetta tehokkaalle ohjaukselle lainsäädännön sisällöstä. Samalla tavoin vaikuttaa myös siirtyminen poikkeussäännöksen suoraan soveltamiseen. Kilpailuviraston onkin jatkossa tarpeen antaa yrityksille tehokasta ohjausta muuttuneen lainsäädännön tulkinnasta. Useissa tapauksissa tämä ohjaus voitaisiin tarkoituksenmukaisimmin toteuttaa päätöksillä, joihin sisältyisi ensi asteen asiaratkaisu. Myös yritysten oikeusturva edellyttää, että niillä on mahdollisuus saada kattavasti perusteltuja valituskelpoisia päätöksiä. Kilpailuviraston nykyiset asian käsittelyn päättävät kirjelmat eivät ole lainsäädännön uudistuttua sovelias tai riittävä keino ohjata yritysten kilpailukäyttäytymistä.

Ehdotuksen mukaan kilpailunrajoituslain kieltosäännökset harmonisoidaisiin EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan mukaisesti. EY:n kilpailusäännökset pohjautuvat

yksinomaan kieltoperiaatteelle. Samassa yhteydessä kilpailunrajoituslain nykyinen 9 § ehdotetaan kumottavaksi, sillä 9 §:n sisältämä laaja yleislauseke aiheuttaisi ongelmia ja epävarmuutta uudessa kieltoperiaatteeseen pohjautuvassa säädöskehikossa. Lainuudistuksen jälkeen väärinkäyttöperiaate poistuu kokonaisuudessaan kilpailunrajoituslaista, mikä kaventaa tarkoituksenmukaisuusharkinnan käyttöalaa kilpailuviraston päätöksenteossa. Kieltoperiaatteeseen perustuvat aineelliset normit ja niiden pohjalta kilpailuvirastossa suoritettava laillisuusharkinta puoltavat osaltaan ensi asteen ratkaisutoimivallan siirtämistä virastolle.

Kilpailuvirastolla on hallintolain 8 §:n mukainen neuvontavelvollisuus, jonka perusteella viraston tulee antaa yrityksille ohjausta kilpailulainsäädännön sisällöstä. Kilpailunrajoituslain mukainen prosessi on lähtökohtaisesti hallinto-oikeudellista päätöksentekoa. Kilpailunrajoitusasioissa noudatettavan menettelyn tulisi seurata yleistä hallinto-oikeudellista mallia, jossa hallintoviranomainen tekee ensi asteen päätökset, joista voidaan valittaa tuomioistuimeen.

Ensi asteen toimivallan siirtämistä kilpailuvirastolle puoltaa myös vertailu muiden kotimaisten viranomaisen päätöksentekoon, joka pääsääntöisesti on keskitetty virastojen päälliköille. Energiamarkkinavirasto päättää sähkömarkkinalain mukaisesti muun ohella sähköverkkoluvista, sähkön toimitusvelvollisuuden asettamisesta ja sähkön siirtohinnoittelun kohtuullisuudesta. Viestintävirasto tekee viestintämarkkinalain nojalla muun muassa päätöksiä huomattavaa markkinavoimaa omaaville teleyrityksille asetettavista velvoitteista, jotka voivat koskea esimerkiksi käyttöoikeuden luovutusta verkkokapasiteettiin tai kustannussuuntautuneen ja syrjimättömän hinnoittelun käyttöä. Teleyritys, joka toimii viestintämarkkinalain tai sen nojalla annetun Viestintäviraston päätöksen vastaisesti voidaan Viestintäviraston päätöksellä velvoittaa korjaamaan menettelynsä. Uuden viestintämarkkinalain mukaisesta seuraamusmaksun tuomitsemisesta vastaa kuitenkin markkinaoikeus Viestintäviraston esityksestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen päätökset tekee viraston ylijohtaja. Tuotevalvontakeskukselle kuuluu muun muassa alko-

holijuomien anniskelun lupahallinto ja alko-
holijuomien mainonnan valvonta. Tuotevalvontakeskus voi päätöksellään kieltää mainonnan jatkamisen tai peruttaa alko-
holijuomien anniskeluluvan. Rahoitustarkastus puolestaan valvoo rahoitusmarkkinoita ja voi tässä toiminnassaan esimerkiksi kieltää lainvastaisen markkinoinnin tai luottolaitoksen osakkeiden hankinnan.

Edellä selostetuilla perusteilla markkinaoikeuden ja kilpailuviraston välistä toimivallanjakoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että kilpailuvirasto tekisi ensi asteena päätökset kilpailunrajoituslain tai EY:n kilpailusääntöjen mukaan kielletyn menettelyn päättämisestä tai toimitusvelvollisuuden määrittämisestä. Kilpailuviraston päätökset olisivat välittömästi täytäntöönpanokelpoisia, jollei markkinaoikeus toisin määrää. Markkinaoikeus tekisi uudistuksen jälkeenkin päätöksen kilpailunrikkomismaksun määräämisestä, uhkasakon tuomitsemisesta ja yrityskaupan kieltämisestä. Viraston tekemät päätökset voisivat edelleen tulla markkinaoikeuden käsiteltäväksi muutoksenhakumenettelyn kautta. Johdonmukaisena seurauksena ensi asteen toimivallan siirtämisestä kilpailuvirastolle on, että toimivaltajakoa muutettaisiin myös siltä osin kuin kyse on väliaikaistoimenpiteiden määräämisestä ja uhkasakon asettamisesta kiellon tai velvoitteen tehosteeksi.

Voimassa olevan lain mukaan Vakuutusvalvontavirastolla on kilpailuviraston kanssa rinnakkainen esityksenteko-oikeus markkinaoikeudelle. Vakuutusyhtiölain mukaan Vakuutusvalvontaviraston on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksella on kilpailunrajoituslain 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia. Käytännössä Vakuutusvalvontavirasto ei ole tehnyt yhtään esitystä markkinaoikeudelle kilpailunrajoituslain perusteella. Rahoitustarkastuksen osalta vastaava kilpailuviraston kanssa rinnakkainen esityksenteko-oikeus poistettiin vuonna 1998. Esityksen mukaan voimassa olevan lain 9 §:n mukaisesta väärinkäyttöperiaatteesta luovutaan ja 9 § kumotaan, joten Vakuutusvalvontaviraston esityksenteko-oikeuden perusteet muuttuvat. Esityksessä myös ehdotetaan, että kilpailuvirasto tekisi ensi asteena kielletyn menettelyn lopettamis-

ta koskevat päätökset. Näillä perusteilla, ja koska Vakuutusvalvontaviraston kilpailuvalvontatehtävät voidaan hoitaa normaalin viranomaisyhteistyön kautta, Vakuutusvalvontaviraston esityksenteko-oikeus ehdotetaan poistettavaksi ja lisäksi vakuutusyhtiölain 14 a luvun 3 § kumottavaksi. Sen sijaan kilpailuviraston ja Vakuutusvalvontaviraston yhteistoimintaa yrityskauppavalvonnan alalla ei ehdoteta muutettavaksi.

Seuraamukset

Täytäntöönpanoasetus ei koske kansallisia seuraamusjärjestelmiä. Soveltaessaan perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa kansalliset kilpailuviranomaiset päättävät seuraamuksista kansallisen lainsäädännön mukaan. EY:n kilpailuviranomaisten verkoston toimivuuden ja EY:n kilpailusääntöjen yhdenmukaisen soveltamisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kansalliset sanktiot ovat yhteismitallisia. Kilpailunrajoituslain mukaisten seuraamusten on joka tapauksessa oltava kansallisten viranomaisten sovellettavissa myös silloin, kun ne soveltavat perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa. OECD:n sääntelyuudistuksen Suomea koskevassa maaraportissa kiinnitettiin huomiota Suomessa horisontaalisista kilpailunrajoituksista eli käytännössä kartelleista langetettuihin sanktioihin. Suomen sanktiotasoa vaikuttaa kansainvälisessä vertailussa liian lievältä. Näillä perusteilla ehdotetaan, että kilpailunrikkomismaksun euromääräisestä asteikosta luovutaan ja laissa säädetään ainoastaan kilpailunrikkomismaksun enimmäismäärästä. Enimmäismäärä säilyisi ennallaan.

Kilpailuviranomaisten kanssa yhteistyössä toimiville kilpailunrajoituksiin osallistuville yrityksille tarkoitetut seuraamuksista vapauttamista tai seuraamusten alentamista koskevat säännökset ovat tehokkaita keinoja vakavimpien kilpailunrajoitusten, kuten paljaiden kartellien selvittämisessä. Menettelyt lisäävät myös kartelleille ominaista sisäistä epävakautta ja toimivat siten ennalta ehkäisevästi. Myös eurooppalaisten kilpailuviranomaisten verkoston toimivuuden kannalta on keskeistä, että jäsenvaltioissa otettaisiin käyttöön tehokkaat ja yhteensopivat rangaistusten alentamis- tai rangaistuksista vapauttamisjärjes-

telmät. Esityksessä ehdotetaan kilpailunrikkomismaksusta vapauttamismenettelyn käyttöönottoa.

Ehdotuksen mukaan kartelliin osallinen elinkeinonharjoittaja vapautuu tietyin edellytyksin seuraamusmaksusta, jos se avustaa kilpailuvirastoa kartellin selvittämisessä. Jos elinkeinonharjoittajan toiminta tällöin täyttää laissa säädettyt edellytykset, kilpailuvirasto ei tee markkinaoikeudelle esitystä seuraamusmaksun määräämisestä kyseiselle elinkeinonharjoittajalle. Jos laissa säädetty edellytykset seuraamusmaksusta vapauttamiselle täyttyvät, kilpailuvirastolla ei ole harkintavaltaa asiassa, ja elinkeinonharjoittaja vapautuu seuraamusmaksusta kokonaan. Lisäksi markkinaoikeus voi alentaa kilpailuvirastoa kilpailunrajoituksen selvittämisessä avustaneelle elinkeinonharjoittajalle määrättävää seuraamusmaksua, vaikka elinkeinonharjoittajan toiminta ei täyttäisikään laissa säädettyjä perusteita vapauttamiselle. Markkinaoikeus voi alentaa seuraamusmaksua yhteistyön perusteella myös muiden kilpailunrajoitusten kuin vain kartellien osalta.

Tarkastusvaltuudet

Täytäntöönpanoasetuksen mukaan komissiolla on oikeus tehdä tarkastuksia tutkinnan kohteena olevien yritysten johdon ja muun henkilöstön koteihin. Komission muihin kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloihin tekemä tarkastus vaatii kuitenkin kansallisen oikeusviranomaisen antaman luvan. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisilla tulee myös olla valtuus avustaa komissiota tarkastuksen suorittamisessa. Esityksessä ehdotetaan, että markkinaoikeus antaisi komissiolle täytäntöönpanoasetuksessa tarkoitetun luvan tarkastuksen tekemiseen muissa kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloissa.

Yrityskauppavalvonta – liityntä Suomeen ja samaa toimialaa koskeva kahden vuoden sääntö

Voimassa olevan lain yrityskaupan ilmoitusvelvollisuutta koskevassa pykälässä yrityskaupan osapuolten liikevaihdon määrää koskevat rajat on edelleen ilmaistu markkoina. Esityksessä ehdotetaan osapuolten yh-

teenlasketulle liikevaihdolle asetetun vähimmäismäärän ilmaisemista euromääräisenä. Suoraan laskettaessa euromääräksi tulisi noin 336 miljoonaa euroa. Esityksessä ehdotetaan tarkoituksenmukaisuussyistä rajan nostamista 14 miljoonalla eurolla 350 miljoonaan euroon, jotta päädytään selkeään tasalukuun. Raja-arvon korottaminen ei vaikuta merkittävästi ilmoituskynnukseen ja on perusteltua myös ottaen huomioon yrityskauppavalvonnan voimaantumisen jälkeinen inflaatiokehitys.

Ilmoitusvelvollisuutta koskevan pykälän mukaan Suomeen on tehtävä ilmoitus useista sellaisista yrityskeskittymistä, joita tutkitaan muissa EU-maissa ja joiden kilpailuvaikutukset koskevat lähinnä muita kuin Suomen markkinoita. Yrityskaupan yhteys Suomeen jää osassa ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvissa tapauksissa hyvin vähäiseksi. Nykyisen säännöksen mukainen Suomessa harjoitettavaa liiketoimintaa koskeva kriteeri ehdotetaan korvattavaksi kahden yrityskaupan osapuolen vuotuista Suomesta kertyvää liikevaihtoa koskevalla vähimmäisrajalla.

Kilpailuviraston tähänastisen tapauskäytännön valossa kahta yrityskaupan osapuolta koskeva 20 miljoonan euron liikevaihtoraja olisi riittävän korkea kynnysarvo varmistamaan, että ilmoitettavilla yrityskaupoilla on asianmukainen yhteys Suomen markkinoille. Tapauskäytännön perusteella näyttää niin ikään epätodennäköiseltä, että yritysjärjestelyt olisivat omiaan aiheuttamaan haitallisia kilpailuvaikutuksia Suomessa, jos vain yhdellä keskittymän osapuolella on yhteys Suomen markkinoille. Poikkeustapauksissa tilanne voi kuitenkin olla toinen. Tällaisen yksittäistapauksiin liittyvän riskin mahdollisesti aiheuttamat vahingot kilpailuolosuhteille olisivat kuitenkin selvästi vähäisemmät kuin mitä olisi säännösuudistuksella yrityksille ja viranomaisille koitava hyöty resurssien säästyessä lukuisilta turhilta yrityskauppailmoituksilta. Markkinoiden keskittymiskehityksen valvonnan näkökulmasta säännösehdotuksen kokonaisvaikutukset olisivat siten myönteiset.

Vuonna 2001 kilpailuvirasto teki 104 yrityskauppapäätöstä. Näistä järjestelyistä 34 tapausta olisi jäänyt ehdotettavan ilmoitusvelvollisuuskynnyksen alapuolelle. Suurimassa osassa näistä tapauksista oli kysymys

moninkertaisista ilmoituksista, joissa yrityskauppailmoitus jouduttiin tekemään myös jonkin muun valtion kuin Suomen kilpailuviranomaisille. Vuonna 2002 kilpailuvirasto teki 114 päätöstä, joista 43 tapauksessa esitetyt liikevaihtorajat eivät olisi täyttyneet. Näistä 31 tapauksessa oli kysymys moninkertaisista ilmoituksista.

Kilpailuviraston vuosien 2001 ja 2002 aikana tutkimista tapauksista, jotka olisivat jääneet ehdotettavan säännöksen perusteella ilmoitusvelvollisuuden piiriin ulkopuolelle, vain yhdessä yrityskaupassa todettiin syntyvän kilpailuongelmia. Lisäksi yhden yrityskaupan tutkinta siirrettiin toisen vaiheen käsitteilyyn, joskin yrityskauppa hyväksyttiin lopulta ehdoilla.

Suomen aluetta koskevaa liikevaihtorajaa asetettaessa vertailukohtana voidaan myös käyttää muiden EU-valtioiden yrityskauppavalvontasäännöksiä ja niiden paikallista läsnäoloa edellyttäviä kynnysarvoja. Tältä osin jäsenvaltioiden kynnysarvot vaihtelevat 10 ja 60 miljoonan euron välillä. Kun kynnysarvoja verrataan kunkin valtion bruttokansantuotteen ja suhteutetaan Suomen omaan BKT-arvoon, suhteellinen liikkumaväli Suomen kynnysarvon osalta vaihtelisi 1,5 ja 30 miljoonan euron välillä. Yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuuden kriteerit eroavat kuitenkin sisällöllisesti toisistaan eri jäsenvaltioissa, minkä vuoksi yksiselitteisen vertailun tekeminen ei ole mahdollista.

Kun tarkastellaan puhtaasti suomalaisten osapuolten välillä tapahtuvia yritysjärjestelyjä, ehdotettu säännös käytännössä madaltaa ilmoituskynnystä. Säännösmuutoksen myötä luovuttaisiin kokonaan nykyisessä lainsäädännössä olevasta 150 miljoonan markan (25 miljoonan euron) kynnysarvosta, joka koskee yrityskaupan osapuolten maailmanlaajuisia liikevaihtoa ja jota edellytetään kahdelta yrityskaupan osapuolelta. Tilalle otettaisiin 20 miljoonan euron Suomesta kertyvää liikevaihtoa koskeva kynnys, jonka ylittymistä niin ikään edellytettäisiin kahdelta kaupan osapuolelta. Kun nykyisin hankinnan kohteen liikevaihdon tulee ylittää 25 miljoonaa euroa, jatkossa liikevaihtokynnys ylittyisi jo 20 miljoonan euron liikevaihdolla. Tämä tuonee ilmoitusvelvollisuuden piiriin joitakin sellaisia kotimaisia järjestelyjä, jotka eivät

nykysääntelyn mukaisesti olisi tulleet tutkittavaksi. Ei kuitenkaan ole odotettavissa, että ilmoitettavien kotimaisten yrityskauppojen määrä kasvaisi tämän johdosta merkittävästi.

Voimassa olevan kilpailunrajoituslain mukaisen, samalta toimialalta tehtäviä hankintoja koskevan niin sanotun kahden vuoden säännön osalta kilpailuviraston tutkittavaksi on tullut vain kilpailun toimivuuden kannalta vähämerkityksellisiä tapauksia. Toisaalta säännöksestä on aiheutunut turhia hallinnollisia kuluja sekä viranomaisille että kyseisten yrityskauppojen osapuolille. Tämän johdosta ehdotetaan lain 11 b §:n 5 momentin kumoamista.

Vuonna 2000 kilpailuvirastossa tehtiin 114 yrityskauppapäätöstä, joista 31 tapauksessa ilmoitusvelvollisuus syntyi lain tarkoittaman samalta toimialalta tehtäviä hankintoja koskevan kahden vuoden säännön perusteella. Vuonna 2001 yrityskauppapäätöksiä tehtiin 104, joista ilmoitusvelvollisuus syntyi 31 tapauksessa kyseisen säännöksen nojalla. Vuoden 2002 vastaavat luvut ovat 114 ja 32. Toistaiseksi yksikään samaa toimialaa koskevan kahden vuoden säännön perusteella ilmoitetuista kaupoista ei ole johtanut määrävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen. On erittäin epätodennäköistä, että säännöksen kumoaminen johtaisi markkinoiden keskittymiskehityksen kannalta haitalliseen aukkoon kotimaisessa yrityskauppavalvonnassa. On myös huomattava, että ainakin eräillä toimialoilla yritysten on nykyisinkin mahdollista lykätä hankintojaan siten, että kahden vuoden sääntö ei aiheuta liikevaihtorajojen ylittymistä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Kansantalouden pitkän tähtäimen kokonaisuuden kannalta kilpailuvalvonnan tehostamisella ja kansallisen kilpailusääntelyn yhdenmukaistamisella EY:n kilpailuoikeuden kanssa on todennäköisesti myönteisiä vaikutuksia. Puuttuminen vakavimpiin kilpailunrajoituksiin, kuten kartelleihin ja määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön tuo suurimmat edut kilpailuprosessin toiminnan ja kuluttajien edun kannalta. Elinkeinoharjoit-

tajille yhdenmukainen säädöskehikko luo ennakoitavuutta ja vähentää transaktiokustannuksia esimerkiksi tilanteissa, joissa aikaisemmin kansallinen toiminta kehittyy rajat ylittäväksi ja jäsenvaltioiden kauppaan vaikuttavaksi toiminnaksi.

Esityksellä on elinkeinoharjoittajia välittömästi koskevia taloudellisia vaikutuksia. Kansallisesta poikkeuslupa- ja puuttumattomuustodistusmenettelystä luopuminen vähentää jonkin verran yritysten hallinnollisia kustannuksia, mutta tätä vähennystä ei voi vuosittain haettavien poikkeuslupien ja puuttumattomuustodistusten pienen määrän takia pitää merkittävänä. Lisäksi siirtyminen yhteistyöjärjestelyjen itse tehtävään arviointiin lisää yritysten kustannuksia esimerkiksi juridisten ostopalvelujen tarpeen johdosta erityisesti niillä elinkeinoelämän sektoreilla, joilla nykyistä poikkeuslupajärjestelmää on merkittävästi käytetty. Sen sijaan yrityskauppasääntösten ehdotetut uudistukset vähentävät yritysten hallinnollisia kustannuksia muun muassa pääomasijoitussektorilla.

EY:n täytäntöönpanoasetuksesta ja eurooppalaisten kilpailuviranomaisten verkoston toiminnasta johtuvat velvollisuudet lisäävät merkittävästi kilpailuviraston tehtäviä. Samoin siirtyminen suoraan sovellettavan poikkeussäännöksen käyttämiseen lisää kilpailuviraston opastus- ja tiedottamisvelvollisuuksia. Lisäksi ehdotettu muutos kilpailuviraston ja markkinaoikeuden toimivallassa ja kilpailuviraston toimiminen ensi asteen päätöksentekijänä asettaa nykyistä korkeampia vaatimuksia kilpailuviraston päätöksenteolle. Toisaalta sekä luopuminen kansallisesta poikkeuslupa- ja puuttumattomuustodistusmenettelystä että ehdotetut yrityskauppavalvonnan muutokset vapauttavat kilpailuviraston resursseja. Vapautuvista resursseista huolimatta EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanojärjestelmän muutokset, kansalliset ohjaus- ja tiedotustehtävät sekä päätöksentekojärjestelmän muutos edellyttävät kilpailuviraston voimavarojen lisäämistä. Vuoden 2002 lopussa kilpailuvirastossa työskenteli 66 henkilöä. Edellä esitetyt tehtävien lisäykset edellyttävät noin viiden henkilötyövuoden verran uusia henkilöstöresursseja. Kokonaisuudessaan tämä edellyttää noin puolen miljoonan euron lisäystä kilpailuviraston budjet-

tiin. Lisäykset tarkentuvat uuden järjestelmän käyttöönoton myötä.

Esityksen mukaan markkinaoikeus päättää Euroopan komission hakemuksesta valtuutuksesta tarkastuksen tekemiseen muissa kuin elinkeinonharjoittajan liikeliloissa. EY:n komissio tekee vuosittain kymmenkunta yllätystarkastusta eurooppalaisiin yrityksiin. Suomalaisiin yrityksiin tarkastukset kohdistuvat harvoin. Todennäköisesti komission muihin kuin elinkeinonharjoittajan liikeliloihin tehtäviä tarkastuksia tehtäisiin Suomessa vain hyvin harvoin, joten esityksellä ei tältä osin ole merkityksellisiä taloudellisia vaikutuksia.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksen mukaan kilpailuvirasto tekee ensi asteena päätökset kilpailunrajoituslain tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan vastaisen menettelyn kieltämisestä tai toimitusvelvollisuuden määräämisestä. Yrityskaupan kieltämisestä ja kilpailunrikkomismaksun määräämisestä päättää markkinaoikeus kilpailuviraston esityksestä. Kilpailuviraston päätöksistä voi valittaa markkinaoikeuteen ja markkinaoikeuden päätöksistä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kilpailunrajoituslaista poistetaan Vakuutusvalvontavirastolla ollut kilpailuviraston kanssa rinnakkainen esityksenteko-oikeus, jonka mukaan myös Vakuutusvalvontavirasto on voinut saattaa vakuutusalaa koskevat kilpailunrajoitukset markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Vakuutusvalvontaviraston erityisasiantuntemusta hyödynnetään jatkossa normaalin viranomaisyhteistyön kautta. Muutoksen seurauksena vakuutusalan kilpailuvalvonta yhdenmukaistuu muiden toimialojen valvonnan kanssa.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Asiaa on valmisteltu virkamiestyönä kauppa- ja teollisuusministeriössä ja kilpailuvirastossa. Kauppa- ja teollisuusministeriö on jär-

jestänyt lukuisia kuulemistilaisuuksia, joissa on kuultu elinkeinoelämän, kilpailuasioita käsittelevien viranomaisten sekä asianajajien näkemyksiä.

Virkamiesvalmistelun pohjalta laadittu luonnos hallituksen esitykseksi on lähetetty laajalle lausuntokierrokselle syyskuussa 2003.

5.2. Lausunnot

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi on saatu lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, puolustusministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetusministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä, työministeriöltä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta, markkinaoikeudelta, Kilpailuvirastolta, Kuluttajavirastolta, Energia- ja markkinavirastolta, Rahoitustarkastukselta, Viestintävirastolta, Vakuutusvalvontavirastolta, Etelä-Suomen lääninhallitukselta, Länsi-Suomen lääninhallitukselta, Itä-Suomen lääninhallitukselta, Oulun lääninhallitukselta, Lapin lääninhallitukselta, Kaupan Keskusliitto ry:ltä, Keskuskauppakamarilta, Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto ry:ltä, Suomen asianajajaliitolta, Suomen Pankkiyhdistys ry:ltä, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitolta, Suomen Yrittäjät ry:ltä, Teollisuuden ja työnantajain keskusliitolta, Palvelutyönantajat ry:ltä, Elintarviketeollisuusliitto ry:ltä, Koneyrittäjien liitto ry:ltä, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry:ltä, Akava ry:ltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ry:ltä, Suomen Journalistiliitto ry:ltä, Suomen Bensiinikauppiain Liitto ry:ltä, Turun yliopistolta, TeliaSonera Oyj:ltä, Finnet-liitolta, Kesko Oyj:ltä sekä Roschier Holmberg asianajotoimisto Oy:ltä.

Lausunnonantajat suhtautuivat pääosin myönteisesti hallituksen esitysluonnoksen tavoitteisiin. Kaikki lausunnonantajat kannattivat ehdotusta kilpailunrajoituslain materiaalien säännösten harmonisoinnista EY:n kilpailusääntöjen kanssa.

Eniten palautetta sai ehdotus luopua kansallisesta poikkeuslupa- ja puuttumattomuus- todistusmenettelystä. Monet elinkeinoelämän edustajat pitivät tarpeellisena harkita kansal-

lisen poikkeuslupajärjestelmän säilyttämistä niitä tapauksia varten, joilla ei ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Lisäksi eräät lausunnonantajat kiinnittivät huomiota ehdotukseen muuttaa kilpailuviraston ja markkinaoikeuden välistä toimivallanjakoa sekä ehdotukseen muuttaa sanktiojärjestelmää ja ottaa käyttöön rangaistuksista vapautusjärjestelmä. Viranomaistahot puolestaan pitivät ehdotettuja muutoksia pääosin perusteltuina.

Lausunnonantajien esittämät näkökohdat on mahdollisuuksien mukaan otettu huomi-

oon saatettaessa esitystä lopulliseen muotoon.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esityksen ehdotukset ovat suurelta osin seurausta Euroopan yhteisön kilpailusääntöjen täytäntöönpanouudistuksesta. EY:n kilpailusääntöjen uusi täytäntöönpanoasetus, neuvoston asetus 1/2003 tulee sovellettavaksi 1 päivästä toukokuuta 2004 lukien ja edellyttää muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kilpailunrajoituksista

1 a §. Ehdotetussa uudessa 1 a §:ssä säädetään Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan soveltamisesta niissä tapauksissa, joissa kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Pykälän nojalla kilpailunrajoituslain prosessuaalisia säännöksiä voidaan soveltaa kilpailuviraston ja lääninhallitusten sekä markkinaoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden käsitellessä EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan soveltamisalaa kuuluvia kilpailunrajoituksia. Viittaus EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan kattaa myös näitä artikloja tarkentavat alemmanasteiset Euroopan yhteisön säädökset, kuten neuvoston ja komission asetukset, sekä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön 81 ja 82 artiklaa koskeissa asioissa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen nykyisen oikeuskäytännön mukaan kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun riittävällä todennäköisyydellä voidaan ennakoita, että kilpailunrajoituksella voi olla yhteismarkkinoiden kannalta merkityksellinen välitön tai välillinen, todellinen tai potentiaalinen vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen. Kaupan käsite on hyvin laaja ja se kattaa tavaroitten kaupan lisäksi myös muun taloudellisen toiminnan. Kauppavaikutus edellyttää yhteyttä sisämarkkinoihin, kuten esimerkiksi, että sopimusjärjestely hankaloittaa toisen jäsenvaltion elinkeinonharjoittajan pääsyä markkinoille, vaikuttaa toiseen jäsenvaltioon vietävien hyödykkeiden hintoihin tai rajoittaa hyödykkeiden siirtymistä kansallisten rajojen yli. Kauppavaikutuksen ei tarvitse olla jäsenvaltioiden välisen vaihdannan kannalta haitallinen tai negatiivinen. Vaikutus ei myöskään edellytä, että jäsenvaltioiden välistä kauppaa kyseessä olevilla hyödykkeillä käytännössä esiintyy, vaan myös vaikutus poten-

tiaaliseen kauppaan otetaan huomioon. Koko jäsenvaltion alueen kattavien sopimusjärjestelyjen osalta katsottiin aiemmin kauppavaikutuksen täyttyvän automaattisesti, mutta uudemman oikeuskäytännön mukaan pelkkä koko jäsenvaltion alueen kattavuus ei enää yksinään luo oletusta kauppavaikutuksesta. Kauppavaikutusta on tarkasteltava tapauskohtaisesti ottaen huomioon kyseessä olevan kilpailunrajoituksen todelliset ja potentiaaliset taloudelliset vaikutukset.

Kun kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, määräytyy perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan ja kilpailunrajoituslain välinen suhde täytäntöönpanoasetuksen 3 artiklan perusteella. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa ja kilpailunrajoituslakia voidaan soveltaa rinnakkain kilpailunrajoitukseen, jolla on kauppavaikutus. Kilpailunrajoituslain soveltaminen ei kuitenkaan saa johtaa 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle kuuluvien tai 81 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeuksen alaan kuuluvien kilpailunrajoitusten kieltämiseen. Tämän lakiehdotuksen 4 § vastaa sisällöltään perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja 5 § vastaa sisällöltään 81 artiklan 3 kohtaa, joten EY-oikeuden ja kansallisen oikeuden väliset ristiriitatilanteiden voidaan jatkossa katsoa olevan poikkeuksellisia. Elinkeinonharjoittajien yksipuolisten toimien, kuten määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta täytäntöönpanoasetuksen 3 artikla mahdollistaa myös tiukemman kansallisen lainsäädännön soveltamisen. Myös määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta kilpailunrajoituslain 3 §:n 2 momentin määritelmä ja ehdotettu 6 §:n kieltoasännös vastaavat pääosin EY-oikeutta.

3 §. Pykälän 2 momentin mukaista määräävän markkina-aseman määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään maininta yhdestä tai useammasta elinkeinonharjoittajasta. Tavoitteena on yhdenmukaistaa pykälän 2 momentin sanamuotoa ehdotuksen 6 §:n mukaisen määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltä koskevan sään-

nöksen uuden sanamuodon ja sen taustalla olevan EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan ja sen soveltamiskäytännön kanssa. Määritelmän muuttaminen selventää myös yrityskeskittymien valvontaa koskevan 11 d §:n oikeuskäytännössä omaksuttua tulkintaa yhteisen määrävän markkina-aseman osalta.

EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan mukaan yhden tai useamman yrityksen määrävän aseman väärinkäyttö on kiellettyä. EY:n tuomioistuin on määritellyt määrävän aseman taloudellisen vallan yritykselle yhteismarkkinoilla tuomana asemana, jonka johdosta yritys voi estää tehokkaan kilpailun esiintymisen markkinoilla ja saa mahdollisuuden käyttäytyä merkittävässä määrin itsenäisesti kilpailijoistaan, asiakkaistaan ja viime kädessä riippumattomana kuluttajista.

Pykälän 2 momentin mukaan määrävässä markkina-asemassa olevalla elinkeinonharjoittajalla on yksinoikeus tai muu sellainen määrävää asema tietyillä hyödykemarkkinoilla, että se merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalilla. Pykälän 2 momentin määritelmän voidaan erilaisesta sanamuodosta huolimatta katsoa käytännössä vastaavan EY:n tuomioistuimen määrävän aseman määrittelyä, joten määritelmän laajempi muuttaminen ei ole perusteltua.

Pykälän 2 momentin määritelmän voimassa oleva sanamuoto koskee yksittäisiä elinkeinonharjoittajia tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymiä, kun taas EY:n perustamissopimuksen 82 artiklassa todetaan yhden tai useamman yrityksen voivan syyllistyä kiellettyyn määrävän aseman väärinkäyttöön. Ehdotuksen 6 §:n uusi sanamuoto vastaa tältä osin perustamissopimuksen 82 artiklan sanamuotoa.

Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän mainitsemisella pykälän 2 momentissa on aiempien esitöiden mukaan pyritty selventämään, että määrävä markkina-asema voi tietyissä tilanteissa olla yhteisesti useammalla kuin yhdellä elinkeinonharjoittajalla. Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä tarkoitetaan erilliseksi oikeushenkilöksi organisoitua kartellia tai toimialayhdistystä tai osapuolensa yhteisenä edustajana toimivaa elintä tai

pelkästään vakiintunutta yhteistä toimintalinjaa noudattavaa elinkeinonharjoittajien ryhmää, jos ryhmän jäsenet toimivat yhteisessä tarkoituksessa ja yhdessä vahvistetuina menetelmuodoin. Myös oikeuskelpoisuutta vailla oleva yhteenliittymä voi kuulua käsitteen piiriin. Pelkkä käyttäytymisen yhdenmukaisuus esimerkiksi oligopolistisessa markkinarakenteessa ei kuitenkaan ole riittävää yhteenliittymän syntymiselle, vaan säännöksessä tarkoitettun yhteenliittymän olemassaolo edellyttää tietoista ja suunnitelmallista yhteistoimintaa.

EY:n tuomioistuin on käytännössään todennut EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan kiellon soveltuvan myös tilanteisiin, joissa useampi kuin yksi yritys on (yhteisessä) määrävässä markkina-asemassa ilman, että yksikään kyseisistä yrityksistä yksinään olisi määrävässä asemassa. Yhteisen määrävän aseman olemassaolo edellyttää, että yritysten välillä on sellaisia taloudellisia yhteyksiä, joiden johdosta ne voivat omaksua saman markkinakäyttäytymisen ja toimia määrävässä asemassa suhteessa muihin yrityksiin. Käytännössä EY:n tuomioistuin on toistaiseksi pitänyt yritysten välisiä sopimusoikeudellisia siteitä riittävinä taloudellisina yhteyksinä soveltaessaan 82 artiklaa. Taloudelliset siteet voivat lisäksi ilmetä esimerkiksi yhteisinä lisenseinä sellaiseen teknologiaan, joka antaa yhteisessä määrävässä asemassa oleville yrityksille etulyöntiaseman muihin markkinoilla toimiviin yrityksiin nähden. Muista kuin sopimusoikeudellisista siteistä voisivat kyseeseen tulla esimerkiksi rakenteelliset siteet, kuten ristiinostus tai vastavuoroinen hallitusedustus. Voimassa olevan pykälän 2 momentin elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä -käsitteen voidaan todeta näiden esimerkkien osalta kattavan pääosin myös 82 artiklan soveltamisessa käytetyn yhteisen määrävän markkina-aseman tilanteet.

Tilanteet, joissa on kyseessä kahden elinkeinonharjoittajan muodostama duopoli tai useamman elinkeinonharjoittajan muodostama tiukka oligopoli, ja elinkeinonharjoittajien väliset taloudelliset yhteydet muodostuvat pelkästään oligopolirytysten välisestä riippuvuussuhteesta ja yhdenmukaisesta markkinakäyttäytymisestä ilman sopimukseen perustuvia tai rakenteellisia siteitä, eivät kuulu

voimassa olevan pykälän 2 momentin elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä -käsitteen piiriin. Myöskään EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan soveltamiskäytännössä ei toistaiseksi ole katsottu tällaisen tilanteen luovan yhteistä määräävää asemaa, vaikka se artiklan sanamuoto huomioon ottaen voisi olla mahdollista. Oikeustila on tältä osin EY-oikeudessa vielä avoin ja kehittymässä. Sen sijaan EY:n yrityskeskittymien valvonnasta annetun asetuksen 4064/89 artiklaa 2 soveltaessaan EY:n tuomioistuin on tietyin edellytyksin pitänyt yhteisenä määräävänä asemana myös tilannetta, jossa yritysten välillä ei ole ollut muuta taloudellista yhteyttä kuin oligopoliyriyten välinen riippuvuusuhde. Kansallisessa yrityskeskittymien valvonnassa käsitellyissä yhteisen määräävän aseman tilanteissa on toistaiseksi asianosaisten elinkeinonharjoittajien välillä ollut pelkkää riippuvuusuhdetta tiukempia taloudellisia siteitä.

4 §. Pykälässä säädetään merkittävästi kilpailua estävien, rajoittavien tai vääristävien sopimusten, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätösten sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettujen menettelytapojen kiellosta ja se korvaa voimassa olevan lain 4-6 ja 9 §:n. Pykälän tarkoituksena on yhdenmukaistaa horisontaalisia (kilpailijoiden välisiä) ja vertikaalisia (eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien välisiä) kilpailunrajoituksia koskeva kansallinen sääntely EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisen sääntelyn kanssa. Muutos merkitsee kieltoperiaatteeseen siirtymistä myös kaikkien vertikaalisten kilpailunrajoitusten osalta. Pykälä perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 alakohtaan ja sitä on tulkittava 81 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti.

Pykälä pitää sisällään voimassa olevan lain 4 pykälän mukaisen määrähintojen asettamiskiellon, lukuun ottamatta mahdollisuutta asettaa enimmäismyyntihinta tai suositella myyntihintaa. Myös enimmäishintojen asettaminen ja hintasuositukset ovat kuitenkin kiellettyjä, jos ne johtavat kiinteään hintaan tai vähimmäismyyntihintaan esimerkiksi jonkin osapuolen käyttämän painostuksen tai tarjoamien kannustimien vuoksi. Vähimmäismyyntihintojen asettaminen on edelleen kiellettyä. Pykälä kattaa myös voimassa olevan

lain 5 pykälän mukaisen tarjouskartellien kiellon sekä voimassa olevan lain 6 pykälän mukaisen horisontaalisten kartellien kiellon. Pykälä korvaa voimassa olevan lain 9 pykälän vertikaalisten, eli eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien välisten kilpailunrajoitusten sääntelynä. Tämä merkitsee siirtymistä väärinkäyttöperiaatteesta kieltoperiaatteeseen määrähinnoittelun lisäksi myös muiden vertikaalisten kilpailunrajoitusten osalta. Kaikki eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien väliset kilpailunrajoitukset ovat pykälän nojalla lähtökohtaisesti kiellettyjä.

Pykälässä kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on merkittävä kilpailun estyminen, rajoittuminen tai vääristyminen. Sopimuksella, päätöksellä tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla tulee siten olla merkittävä kilpailua estävä, rajoittava tai vääristävä vaikutus lain 2 pykälän 4 momentin mukaisesti Suomessa tai suomalaiseen asiakaspiiriin, jotta se tulisi pykälän kiellon piiriin.

EY:n komission nykyisin soveltaman vähämerkityksellisyysarvioinnin mukaisesti pykälässä tarkoitettulla kilpailunrajoituksella voidaan katsoa olevan vain vähämerkityksellinen vaikutus kilpailuun, jos kilpailunrajoitukseen osallistuvien elinkeinonharjoittajien yhteenlaskettu markkinaosuus ei ylitä 10:tä prosenttia millään kilpailunrajoituksen vaikutusalaan kuuluvilla merkityksellisillä markkinoilla, kun kyseiset elinkeinonharjoittajat ovat todellisia tai mahdollisia kilpailijoita joillakin näistä markkinoista (kilpailijoiden väliset kilpailunrajoitukset). Kun elinkeinonharjoittajat eivät ole todellisia tai mahdollisia kilpailijoita millään kilpailunrajoituksen vaikutusalaan kuuluvilla merkityksellisillä markkinoilla, kilpailunrajoitusta voidaan pitää vähämerkityksellisenä, jos yhdenkään kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan markkinaosuus ei yksinään ylitä 15:tä prosenttia millään näistä markkinoista (sellaisten elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, jotka eivät kilpaile keskenään). Jos kilpailunrajoitusta on vaikea luokitella joko kilpailijoiden väliseksi tai ei-

kilpailijoiden väliseksi, sovelletaan alempaa, eli yhteenlaskettua 10 prosentin markkinaosuusrajaa.

Kun eri toimittajien tai jakelijoiden solmimien tavaroiden tai palveluiden myyntiä koskevien sopimusten kumulatiivinen vaikutus rajoittaa kilpailua merkityksellisillä markkinoilla, sovelletaan edellä mainittujen markkinaosuusrajojen sijasta viiden prosentin markkinaosuusrajaa. Kun yksittäisen toimittajan tai jakelijan markkinaosuus on alle viisi prosenttia, sen ei yleensä katsota edistävän merkittävästi kumulatiivista markkinoita sulkevaa vaikutusta. Kumulatiivisen markkinoita sulkevan vaikutuksen olemassaolo on epätodennäköistä, jos markkinavaikutuksiltaan samankaltaisten sopimusten verkosto kattaa alle 30 prosenttia merkityksellisistä markkinoista.

Markkinaosuuden laskeminen edellyttää asian kannalta merkityksellisten markkinoiden määrittelemistä. Merkitykselliset markkinat muodostuvat merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista ja merkityksellisistä tuotemarkkinoista.

Edellä mainitut markkinaosuusrajat ylittävät elinkeinonharjoittajien väliset kilpailurajoitukset eivät automaattisesti vaikuta merkittävästi kilpailuun, vaan nekin voivat olla vähämerkityksellisiä erityisissä olosuhteissa.

Edellä mainittujen markkinaosuusrajojen alle jäävistä kilpailunrajoituksista vähämerkityksellisinä ei voida pitää vakavimpia kilpailunrajoituksia. Kilpailijoiden välisistä rajoituksista vakavimpina pidetään rajoituksia, joilla:

1) vahvistetaan hintoja myydessä tuotteita kolmansille,

2) rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä, taikka

3) jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä.

Sellaisten elinkeinonharjoittajien välillä, jotka eivät kilpaile keskenään, ja sopimuksen tarkoituksessa eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien kilpailijoiden välillä vakavimpina kilpailunrajoituksina pidetään:

1) vähimmäismyyntihinnan asettamista,

2) niiden alueiden tai asiakkaiden rajoittamista, joille ostaja voi myydä sopimuksessa tarkoitettuja hyödykkeitä (lukuun ottamatta kuitenkaan aktiivisen myynnin rajoittamista yksinmyyntialueelle tai yksinoikeuteen pe-

rustuvalle asiakasryhmälle, jos tämä ei rajoita ostajan asiakkaan myyntiä; ostajan myynnin rajoittamista loppukäyttäjille, jotka toimivat kaupan tukkuportaalla; valikoivan jakelujärjestelmän jäsenten myynnin rajoittamista muille kuin valtuutetuille jakelijoille; ja ostajan mahdollisuuden rajoittamista myydä komponentteja, jotka toimitetaan sisällytettäväksi asiakkaiden hyödykkeisiin ja käytettäisiin samanlaisten hyödykkeiden valmistamiseen kuin toimittajan valmistamat hyödykkeet),

3) samalla jälleenmyyntiportaalla toimivien valikoivan jakelujärjestelmän jäsenten aktiivisen tai passiivisen loppukäyttäjille myynnin rajoittamista (lukuun ottamatta mahdollisuutta kieltää järjestelmän jäsentä toimimasta valtuuttamattomassa liikkeessä),

4) ristikkäisten toimitusten rajoittamista valikoivaan jakelujärjestelmään kuuluvien jakelijoiden välillä, mukaan lukien eri kaupan portailta toimivien jakelijoiden välillä, ja

5) komponenttien toimittajan ja kyseiset osat hyödykkeisiinsä sisällyttävän ostajan välistä rajoitusta, joka estää toimittajaa myymästä kyseisiä osia varaosina loppukäyttäjille tai korjaamoliikkeille tai muille palveluntarjoajille, joita ostaja ei ole valtuuttanut korjaamaan tai huoltamaan hyödykkeitään.

Kilpailuvirasto voi ehdotuksen 29 §:n 2 momentin mukaisesti antaa tarkempia, EY:n komission ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin sekä EY:n tuomioistuimen käytäntöön perustuvia suuntaviivoja vähämerkityksellisyydestä.

Pykälässä kielletään sellaiset sopimukset, päätökset sekä yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua, tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy. Sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tarkoituksena voidaan katsoa olevan merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua erityisesti silloin kun kyseessä on jokin edellä mainituista vakavimmista kilpailunrajoituksista. Tämä ei edellytä, että kilpailunrajoituksen osapuolilla olisi ollut nimenomainen tavoite rajoittaa kilpailua. Kun kyseessä on jokin vakavimmista kilpailunrajoituksista, ei kilpailua estävien, rajoittavien tai vääristävien vaikutusten osalta tarvita erillistä näyttöä.

Sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan seurauksena saattaa olla kilpailun merkittävä estyminen, rajoittuminen tai vääristyminen myös silloin, kun kyse on muista kuin vakavimmista kilpailunrajoituksista, mutta tällöin kilpailua rajoittavista vaikutuksista on esitettävä näyttöä.

Pykälän 2 momentissa on esitetty esimerkinomainen luettelo eräistä kielletyistä sopimuksista, päätöksistä ja menettelytavoista. Luettelo ei ole tyhjentävä, joten muutkin kuin siinä mainitut kilpailunrajoitukset saattavat kuulua pykälän 1 momentin kiellon piiriin, jos niiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun merkittävä estyminen, rajoittuminen tai vääristyminen.

Sopimukseen, sääntömääräykseen, päätökseen tai muuhun oikeustoimeen tai järjestykseen sisältyvää pykälän mukaisen kiellon vastaista ehtoa ei saa lain 18 §:n mukaan soveltaa tai panna täytäntöön.

5 §. Pykälässä säädetään ehdotuksen 4 §:ssä säädetyn kiellon poikkeuksista. Pykälän tarkoituksena on täydentää ehdotuksen 4 §:n mukaista horisontaalisten ja vertikaalisten kilpailunrajoitusten sääntelyä siten, että 4 §:n kielto ei koske sellaisia merkittävästi kilpailua estäviä, rajoittavia tai vääristäviä sopimuksia, päätöksiä tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla on positiivisia vaikutuksia tuotantoon, jakeluun tai tekniseen tai taloudelliseen kehitykseen. Pykälä perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 alakohtaan ja sitä on tulkittava 81 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti.

Pykälä korvaa voimassa olevan lain 6 §:n 2 momentin mukaisen suoraan sovellettavan poikkeuksen sekä 19 §:n mukaiset poikkeusluvut ja 19 a §:n mukaiset puuttumattomuustodistukset. Samoin kuin EY:n kilpailusääntöjen osalta, siirrytään pykälän perusteella myös kansallisesti kilpailuviranomaisen suorittamasta poikkeusten etukäteisarvioinnista elinkeinonharjoittajien itse suorittamaan arviointiin ja kilpailuviranomaisen valitusten perusteella tai oma-aloitteisesti suorittamaan tapauskohtaiseen jälkikäteisarviointiin. Kuten EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 alakohdan osalta, elinkeinonharjoittajien tulee siten itse arvioida, täyttävätkö heidän sopimuksensa, päätöksensä tai yhdenmukaistetut menettelytapansa pykälän mukaiset poik-

keuksen edellytykset. Sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa voi jälkikäteen tulla kilpailuviraston arvioitavaksi esimerkiksi kilpailijan tekemän valituksen perusteella tai kilpailuviraston omasta aloitteesta.

Pykälän mukaan ehdotuksen 4 §:ssä säädetty kielto ei koske sellaista sopimusta, päätöstä tai yhdenmukaistettua menettelyä, joka osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä. Sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu menettely ei myöskään saa asettaa asianosaisille elinkeinonharjoittajille muita kuin mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi välttämättömiä rajoituksia, eikä antaa näille elinkeinonharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kyseessä olevia hyödykkeitä. Poikkeus soveltuu vain, kun kaikki edellytykset täyttyvät samanaikaisesti.

Sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu menettely tehostaa osaltaan tuotantoa tai tuotteiden jakelua esimerkiksi silloin, kun seurauksena on kustannusten alentuminen, tarjottavien hyödykkeiden laadun parantuminen tai tarjottavien hyödykkeiden valikoiman lisääntyminen. Tekninen tai taloudellinen kehitys edistyy esimerkiksi silloin, kun sopimuksella saavutetaan sellaisia tehokkuusetuja, joiden seurauksena innovaatioiden määrä lisääntyy tai innovaationopeus kasvaa. Tällaisia tehokkuusetuja voidaan saavuttaa esimerkiksi tutkimus- ja kehitystyön alalla tapahtuvan erikoistumisen tai yhteistyön kautta.

Sopimuksesta, päätöksestä tai yhdenmukaistetusta menettelystä seuraavista tehokkuuseduista kohtuullisen osuuden tulee siirtyä kuluttajille. Edellytys ei täyty, jos ainoastaan asianomaiset elinkeinonharjoittajat itse tai esimerkiksi niiden osakkeenomistajat saavat sopimuksesta seuraavan hyödyn. Hyödyllä ei tarkoiteta ainoastaan hintojen laskua tai hyödykkeen laadun parantumista, vaan hyötynä otetaan huomioon myös esimerkiksi uusien tuotteiden tai markkinoiden kehittämisen nopeutuminen tai jakelujärjestelmän parantuminen siten, että kuluttajille tuleva hyöty realisoituu tulevaisuudessa.

Sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu menettely ei saa asettaa asianomaisille elinkei-

nonharjoittajille muita kuin edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi välttämättömiä rajoituksia. Koska vain välttämättömät rajoitukset ovat sallittuja, asianomaisten elinkeinoharjoittajien on tarkasteltava, mitkä vaihtoehtoiset rajoitukset ovat mahdollisia, ja valittava näistä vähiten kilpailua rajoittava. Sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan sisältämät rajoitukset eivät myöskään saa antaa asianomaisille elinkeinoharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kyseessä olevia hyödykkeitä. Jos kilpailunrajoitus eliminoi tehokkaan kilpailun mahdollisuuden merkittävältä osalta merkityksellisiä markkinoita, ei sopimus, päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa voi kuulua poikkeuksen piiriin. Tätä edellytystä tarkastellaan sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan kokonaisvaikutusten valossa.

Pykälä perustuu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 alakohtaan ja sen tulkinnassa tulee käyttää apuna artiklan 81 soveltamiskäytäntöä sekä erityisesti 81 artiklan 3 alakohdan tulkintaa selventäviä EY:n komission ja neuvoston ryhmäpoikkeusasetuksia ja suuntaviivoja. Kilpailuvirasto voi ehdotuksen 29 §:n 2 momentin mukaisesti antaa tarkempia, EY:n neuvoston tai komission ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin sekä EY:n tuomioistuimen käytäntöön perustuvia suuntaviivoja 5 §:n poikkeuksen soveltamisesta.

Eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinoharjoittajien väliset (vertikaaliset) tavaroiden tai palvelujen ostoa tai myyntiä koskevat sopimukset voivat parantaa tuotanto- tai jakelutien tehokkuutta sovittamalla sopimuksen osapuolten toiminnan paremmin yhteen. Ne voivat johtaa osapuolten liiketoimien ja jakelun kustannusten alenemiseen ja parhaan mahdollisen tason saavuttamiseen myynnissä ja investoinneissa. Todennäköisyys, että tehokkuusvaikutukset ovat merkittävämpiä kuin vertikaalisiin sopimuksiin sisältyvät kilpailua rajoittavat vaikutukset, riippuu järjestelyyn osallistuvien yritysten markkinavoimasta ja siten myös siitä, missä määrin nämä yritykset joutuvat kilpailemaan muiden toimittajien kanssa samoilla merkityksellisillä markkinoilla. Nykyisen komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan on ole-

tettavissa, että jos toimittajan osuus merkityksellisistä markkinoista ei ylitä 30:tä prosenttia, vertikaaliset sopimukset, jotka eivät sisällä tietynlaisia vakavimpia kilpailunrajoituksia, johtavat yleensä parannuksiin tuotannossa tai jakelussa ja kuluttajat voivat saada kohtuullisen osuuden saavutetusta hyödystä. Jos vertikaalisiin sopimuksiin sisältyy yksinomainen toimitusvelvoite, ostajan markkinaosuus on merkityksellinen määriteltäessä tällaisten vertikaalisten sopimusten kokonaisvaikutuksia markkinoilla. Vakavimmat kilpailunrajoitukset on lueteltu edellä ehdotuksen 4 §:n yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla.

Kilpailijoiden välisistä (horisontaalisista) sopimuksista tuotantoa koskevat erikoistumissopimukset edistävät yleensä tavaroiden tuotannon tai jakelun parantamista, koska asianomaiset elinkeinoharjoittajat voivat keskittyä tiettyjen tuotteiden valmistukseen ja siten toimia tehokkaammin ja toimittaa tuotteita edullisemmin. Palvelujen tarjoamista koskevien erikoistumissopimusten voidaan myös yleensä katsoa johtavan samanlaisiin parannuksiin. Tehokkaan kilpailun vallitessa on todennäköistä, että kuluttajat saavat kohtuullisen osuuden saavutettavasta hyödystä. Tehokkuusetuja voi seurata sopimuksista, joiden perusteella yksi osapuoli luopuu tiettyjen tuotteiden valmistamisesta tai tiettyjen palvelujen tarjoamisesta toisen osapuolen hyväksi (toisen osapuolen erikoistuminen), joiden perusteella kukin osapuoli luopuu tiettyjen tuotteiden valmistamisesta tai tiettyjen palvelujen tarjoamisesta toisen osapuolen hyväksi (vastavuoroinen erikoistuminen) taikka joiden perusteella osapuolet sitoutuvat valmistamaan tiettyjä tuotteita tai tarjoamaan tiettyjä palveluja yhteisesti (yhteinen tuotanto). Nykyisen komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan voidaan olettaa, että kun järjestelyyn osallistuvien yritysten yhteenlaskettu markkinaosuus merkityksellisistä markkinoista ei ylitä 20:tä prosenttia, erikoistumissopimukset yleensä johtavat taloudelliseen hyötyyn mitakaavaetujen tai laajuuden taikka parempien tuotantotekniikoiden muodossa ja antavat kuluttajille kohtuullisen osan saavutettavasta hyödystä. Edellytyksenä on lisäksi, että sopimus ei sisällä vakavimpia kilpailunrajoituksia. Vakavimmat kilpailunrajoitukset on

lueteltu edellä ehdotuksen 4 §:n yksityiskoh- taisten perustelujen kohdalla.

Yhteistyö tutkimus- ja kehitystyössä sekä tulosten hyödyntämisessä edistää yleensä teknistä ja taloudellista kehitystä, koska se johtaa taitotiedon leviämiseen osapuolten keskuudessa, poistaa tutkimus- ja kehitys- työn päällekkäisyyksiä, toimii virikkeenä uu- sille edistysaskelille täydentävän taitotiedon vaihdon ansiosta ja mahdollistaa tutkimus- ja kehitystyön tuloksena kehitettyjen tuotteiden valmistuksen ja menetelmien soveltamisen järjeistämisen. Tulosten yhteistä hyödyntä- mistä voidaan pitää yhteisen tutkimus- ja ke- hitystyön luontevana jatkeena. Se voi olla muodoltaan erilaista, kuten valmistusta, tek- niseen tai taloudelliseen edistykseen merkit- tävästi vaikuttavaa immateriaalioikeuksien hyödyntämistä tai uusien tuotteiden markki- nointia. Kuluttajien voidaan odottaa hyöty- vän tutkimus- ja kehitystoiminnan laajenemi- sesta ja tehostumisesta siten, että markkinoil- le tulee uusia tai parannettuja hyödykkeitä taikka hyödykkeiden hinnat alenevat uusien tai parannettujen tuotantomenetelmien joh- dosta. Jos yhteistyöhön osallistuvat elinkei- nonharjoittajat eivät ole keskenään kilpai- levia, voidaan yhteistyön katsoa edistävän tek- nistä ja taloudellista kehitystä ja tuovan koh- tuullisen osuuden hyödystä kuluttajille mark- kinaosuuksista riippumatta, niin kauan kuin tutkimus- ja kehitystyö jatkuu. Nykyisen komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan tulosten yhteisen hyödyntämisen hyötyjen voidaan katsoa ylittävän haitat seitsemän vuoden ajan siitä päivästä alkaen, jona sopi- mustuote tuodaan ensimmäistä kertaa mark- kinoille. Jos vähintään kaksi osallistuvista elinkeinonharjoittajista on keskenään kilpai- levia, voidaan yhteistyön tehokkuusetujen katsoa ylittävän kilpailunrajoituksesta aiheu- tuvat haitat vain siinä tapauksessa, että tut- kimus- ja kehityssopimuksen tekohetkellä osallistuvien yritysten yhteenlaskettu mark- kinaosuus ei ylitä 25:tä prosenttia sellaisten tuotteiden merkityksellisistä markkinoista, joita voidaan parantaa sopimustuotteilla tai jotka voidaan korvata niillä. Poikkeuksen ei kuitenkaan voida katsoa kattavan vakavimpia kilpailunrajoituksia.

6 §. Pykälässä säädetään määräävän mark- kina-aseman väärinkäytön kiellosta, ja se

korvaa voimassa olevan lain 7 §:n. Muutok- sen tarkoituksena on yhdenmukaistaa mää- räävän markkina-aseman väärinkäytön kiel- lon kansallisen sääntelyn muotoa vastaamaan EY:n perustamissopimuksen määräävän ase- man väärinkäytön sääntelyä. Pykälä perustuu EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaan ja sitä on tulkittava 82 artiklan soveltamiskäy- tännön mukaisesti.

Pykälän sisältö vastaa pääosin voimassa olevan lain 7 §:n sisältöä, vaikka sen sana- muoto poikkeaaakin aikaisemmasta. Pykälän mukaan yhden tai useamman elinkeinonhar- joittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenlii- tymän määräävän markkina-aseman väärin- käyttö on kiellettyä. Määräävä markkina- asema on määritelty lain 3 §:n 2 momentissa. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä voi olla erityisesti pykälän neljässä alakoh- dassa mainittu toiminta. Luettelo ei ole tyh- jentävä, vaan myös muita toimia voidaan pi- tää määräävän markkina-aseman väärinkäy- tönä.

7 §. Voimassa olevan lain 7 § ehdotetaan poistettavaksi ja pykälän tilalle ehdotetaan siirrettäväksi nykyinen 8 §, joka koskee se- seuraamusmaksun eli kilpailunrikkomismaksun määräämistä.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättä- väksi viittaus EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan. Viittauksen tarkoituksena on täydentää ehdotuksen 1 a §:n viittausta ja selvittää, että seuraamusmaksu voidaan määrätä myös EY:n kilpailuoikeuden rikko- misesta.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset seuraamusmaksun määrästä. Voimassa ole- van lain mukaisesta kaksiporlaisesta määrän sääntelystä ehdotetaan luovuttavaksi samaan tapaan kuin EY:n kilpailusääntöjen täytäntö- önpanoasetuksenkin osalta. Muutoksella on tarkoitus yhdenmukaistaa kansallista sanktio- tasoa EY-sääntelyn kanssa. Voimassa olevan säännöksen mukaan maksun suuruus on vii- destä tuhannesta markasta neljään miljoo- naan markkaan, eli noin 841 eurosta 673 000 euroon. Jos kilpailunrajoitus ja olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, määrä saa- daan ylittää, mutta seuraamusmaksu saa kui- tenkin olla enintään 10 prosenttia kilpailunra- joitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan edellisen vuoden liikevaihdosta. Voimassa

olevan säännöksen mallina on toiminut EY:n kilpailusääntöjen voimassa oleva täytäntöönpanoasetus 17/62, jonka soveltaminen päättyy 1 päivänä toukokuuta 2004, jolloin uusi täytäntöönpanoasetus 1/2003 korvaa sen. Uudessa täytäntöönpanoasetuksessa luovutaan kaksiportaisesta sakkosäännöksestä ja otetaan käyttöön vain prosenttiperusteinen maksimisäännös, jonka mukaan sakko saa olla enintään 10 prosenttia yrityksen edellisen vuoden liikevaihdosta.

8 §. Voimassa olevan lain 8 § ehdotetaan siirrettäväksi 7 §:ään. Uudessa ehdotetussa 8 §:ssä säädetään seuraamusmaksun alentamisesta tai sen määräämättä jättämisestä. Säännöksen tavoitteena on kannustaa kilpailunrajoituksiin osallisia elinkeinonharjoittajia toimimaan yhteistyössä kilpailuviraston kanssa. Jos elinkeinonharjoittaja avustaa kilpailuvirastoa kielletyn kilpailunrajoituksen selvittämisessä, sille määrättävää seuraamusmaksua voidaan alentaa tai seuraamusmaksu voidaan jättää määräämättä. Pykälä koskee kaikkea kilpailunrajoituslain 4–6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan vastaista toimintaa.

Ehdotetun pykälän mukaan markkinaoikeus voi alentaa elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle ehdotuksen 7 §:n nojalla määrättävää seuraamusmaksua tai jättää seuraamusmaksun kokonaan määräämättä, jos elinkeinonharjoittaja tai niiden yhteenliittymä on merkittävästi avustanut kilpailunrajoituksen selvittämistä. Elinkeinoharjoittajalle määrättävää seuraamusmaksua voidaan alentaa tai se voidaan jättää määräämättä, jos elinkeinonharjoittaja antaa kilpailuvirastolle tietoja omasta toiminnastaan, joka on kilpailunrajoituslain tai EY:n kilpailusääntöjen vastaista. Seuraamusmaksun alentaminen tai sen määräämättä jättäminen voi tulla kysymykseen myös tilanteissa, joissa elinkeinonharjoittaja antaa tietoja vain muiden yritysten osallisuudesta kilpailunrajoitukseen. Muiden elinkeinonharjoittajien osallisuutta koskevat tiedot voivat olla seuraamusmaksun alentamisperusteita esimerkiksi silloin, kun tiedot antavan elinkeinonharjoittajan oma osallisuus kilpailunrajoitukseen on jo aiemmin selvitetty ja riittävät todisteet seuraamusmaksun määräämiseksi tälle elinkeinonharjoittajalle ovat jo olemassa.

Seuraamusmaksun alentaminen tai määräämättä jättäminen on mahdollista vain, jos elinkeinonharjoittaja on avustanut merkittävästi kilpailunrajoituksen selvittämisessä. Elinkeinoharjoittajalta edellytetään aktiivista osallistumista kilpailunrajoituksen selvittämiseen. Yrityksen on oma-aloitteisesti toimitettava kilpailuvirastolle tietoja, joita kilpailuvirastolla ei ole tai joita sen voi olla vaikea hankkia.

Seuraamusmaksun alentamisesta tai määräämättä jättämisestä ehdotetun pykälän nojalla päättää markkinaoikeus. Kilpailuviraston on seuraamusmaksua koskevassa esityksessään markkinaoikeudelle tuotava esiin ne seikat, joiden perusteella se katsoo, että elinkeinonharjoittaja tai näiden yhteenliittymä on merkittävästi avustanut kilpailunrajoituksen selvittämistä pykälässä tarkoitettulla tavalla. Toisaalta, jos kilpailuvirasto on katsonut, että elinkeinonharjoittajan toiminta ei täytä ehdotetun 9 §:n 1 momentin edellytyksiä seuraamusmaksusta vapautumiseksi, markkinaoikeus voi kuitenkin pääasian käsittelyn yhteydessä seuraamusmaksua määrätessään ottaa huomioon myös 9 §:n 1 momentin mukaisia seikkoja. Kilpailuvirasto voi esimerkiksi esittää alennettua seuraamusmaksua sellaiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on toisena tai kolmantena ilmoittanut osallisuudestaan kiellettyyn kartelliin.

9 §. Voimassa olevan lain 9 § ehdotetaan poistettavaksi. Ehdotuksen mukaisessa uudessa 9 §:ssä säädetään kilpailunrikkomismaksun vapauttamismenettelystä. Elinkeinoharjoittaja voi vapautua ehdotetun pykälän nojalla seuraamusmaksusta vain, kun on kyse sellaisesta 4 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa tarkoitettusta kilpailijoiden välisestä kilpailunrajoituksesta, jolla vahvistetaan hintoja myytäessä tuotteita kolmansille, rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä taikka jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä. Säännöksen soveltamisala on rajattu kaikkein vakavimpiin kilpailijoiden välisiin kilpailunrajoituksiin, koska yhteiskunnallinen hyöty näiden kilpailunrajoitusten poistamisesta on niin suuri, että on perusteltua vapauttaa kilpailunrajoitukseen osallinen elinkeinonharjoittaja seuraamusmaksusta kokonaan, jos elinkeinonharjoittaja on merkittävästi avustanut kilpailunrajoituk-

sen selvittämistä.

Pykälän 1 momentin mukaan kilpailuvirasto ei tee esitystä seuraamusmaksun määräämiseksi, jos elinkeinonharjoittaja avustaa kilpailuvirastoa kilpailunrajoituksen selvittämisessä ja momentin 1–5 kohtien edellytykset täyttyvät samanaikaisesti. Kilpailuvirasto toteaa 1 momentin mukaiset edellytykset täyttävän elinkeinonharjoittajan toimineen kilpailunrajoituslain 4 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan vastaisesti, mutta se ei tee esitystä seuraamusmaksun määräämisestä. Toisin kuin ehdotuksen 8 §:ää, pykälää sovelletaan vain yksittäisiin elinkeinonharjoittajiin, ei niiden yhteenliittymiin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan seuraamusmaksusta vapautuminen edellyttää, että elinkeinonharjoittaja antaa kilpailuvirastolle tietoja, joiden perusteella kilpailuvirasto voi puuttua kilpailunrajoitukseen. Edellytyksenä on, että kilpailuvirastolla ei ole aiemmin ollut riittäviä todisteita, joiden perusteella se olisi voinut puuttua kyseiseen kilpailunrajoitukseen. Mahdollisuudella puuttua kilpailunrajoitukseen tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että kilpailuvirastolla on tiedot, joiden perusteella se voi todeta, että kysymyksessä on 4 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa tarkoitettu kilpailijoiden välinen vakava kilpailunrajoitus ja nämä tiedot ovat sellaisia, että niiden perusteella kilpailuvirasto voi käynnistää tarkemmat tutkimukset asiassa, esimerkiksi tehdä 20 §:n mukaisen tarkastuksen elinkeinonharjoittajan liiketiloihin. Tiedoista tulee käydä ilmi elinkeinonharjoittajan oma henkilöllisyys ja osallisuus kilpailunrajoitukseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan 1 kohdassa mainitut tiedot on annettava ennen kuin kilpailuvirasto on saanut tiedot muuta kautta. Seuraamusmaksusta vapautuminen edellyttää, että kilpailuvirastolla ei ole aiemmin ollut hallussaan mainittuja elinkeinonharjoittajan antamia tietoja ja että elinkeinonharjoittaja ilmoittaa kilpailuvirastolle kilpailunrajoituksesta ennen kuin joku toinen samaan kilpailunrajoitukseen osallinen elinkeinonharjoittaja on antanut kilpailuvirastolle 1 kohdassa tarkoitettuja tietoja kilpailunrajoituksesta.

Tämän säännöksen nojalla vain yksi kilpai-

lunrajoitukseen osallisista elinkeinonharjoittajista voi saada vapautuksen seuraamusmaksusta. Jos kilpailunrajoitukseen osallisten välille syntyy kilpailutilanne, jossa kaksi tai useampi elinkeinonharjoittajaa hakee vapautusta seuraamusmaksusta, elinkeinonharjoittajien välisen etusijajärjestyksen määräytymisen kannalta ratkaisevana on pidettävä sitä ajankohtaa, jona tiedot ovat todistettavasti kilpailuviraston käytettävissä. Riittää, että ensimmäiset tiedot annetaan asiamiehen välityksellä nimettömänä, mutta mainitaan toimiala, johon kilpailunrajoitus liittyy ja se, minkälaisesta kilpailunrajoituksesta on kysymys. Nimettömänä, asiamiehen välityksellä tehtävän tietojen antamisen tarkoituksena voidaan katsoa olevan vain tarkistaa, onko jokin muu kartellin jäsen jo käynyt tunnistamassa saman kilpailunrajoituksen. Jos kyseinen elinkeinonharjoittaja on ensimmäinen, sen tulee etusija saadakseen toimittaa kilpailuvirastolle 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot viimeistään kilpailuviraston kanssa sovittuna ajankohtana. Jos elinkeinonharjoittaja toimittaa nämä tiedot kilpailuvirastolle viimeistään sovittuna ajankohtana, elinkeinonharjoittajan katsotaan antaneen 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot jo sinä ajankohtana, jona nimettömänä asiamiehen välityksellä tehty ensimmäinen tietojen antaminen alun perin tapahtui. Jos elinkeinonharjoittaja ei toimita tietoja viimeistään sovittuna ajankohtana, elinkeinonharjoittajan saama etusija raukeaa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan on toimitettava kilpailuvirastolle kaikki hallussaan olevat kilpailunrajoitusta koskevat tiedot ja asiakirjat. Sen on toimitettava kaikki hallussaan olevat tiedot siitä riippumatta, missä muodossa ne ovat. Asiakirjojen lisäksi sen on toimitettava myös esimerkiksi sähköisessä muodossa olevat tiedot.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan elinkeinonharjoittajan on toimittava yhteistyössä kilpailuviraston kanssa koko kilpailunrajoituksen selvittämisen ajan. Yhteistyön on oltava jatkuvaa ja nopeaa. Elinkeinonharjoittajan on toimitettava kilpailuvirastolle kaikki sen haltuun tulevat tai sen saatavilla olevat todisteet epäillystä rikkomisesta. Elinkeinonharjoittajan edustajien on oltava kil-

pailuviraston käytettävissä ja vastattava nopeasti kaikkiin pyyntöihin, jotka voivat auttaa kilpailunrajoituksen selvittämisessä. Pelkkä passiivinen vastaaminen kilpailuviraston esittämiin kysymyksiin ei kuitenkaan riitä, vaan elinkeinonharjoittajalta edellytetään aktiivista osallistumista kilpailunrajoituksen selvittämiseen. Yrityksen on oma-aloitteisesti toimitettava kilpailuvirastolle tietoja, joita kilpailuvirastolla ei ole tai joita sen voi olla vaikea hankkia.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan yrityksen on lopetettava osallistumisensa kilpailunrajoitukseen viimeistään siinä vaiheessa, kun se ilmoittaa kilpailunrajoituksesta kilpailuvirastolle.

Pykälän 2 momentin mukaan kilpailuvirasto tekee 1 momentin mukaisesta asiasta erillisen päätöksen. Päätöksestä on käytävä ilmi ne tosiseikat, joiden perusteella 1 momentin mukaisten edellytysten katsotaan täyttyvän tietyin elinkeinonharjoittajan osalta.

Tästä päätöksestä ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Valituskielto on tarpeen, jotta 1 momentin mukaiset edellytykset täyttävä elinkeinonharjoittaja voi kohtuullisessa ajassa varmistua siitä, että kilpailuvirasto ei tee sitä koskevaa seuraamusmaksuesitystä markkinaoikeudelle. Toisaalta, jos kilpailuvirasto katsoo, etteivät 1 momentin edellytykset kyseessä olevan elinkeinonharjoittajan osalta täyty, asia tulee kuitenkin myöhemmässä vaiheessa riippumattoman hallintotuomioistuimen käsiteltäväksi. Markkinaoikeus voi nimittäin pääasian yhteydessä elinkeinonharjoittajien seuraamusmaksun määrää ehdotetun 8 §:n nojalla arvioidessaan ottaa huomioon myös ehdotetun pykälän 1 momentin mukaisia seikkoja.

10 b §. Uudessa ehdotetussa 10 b §:ssä säädetään selvästä viittauksesta, jonka mukaan kilpailuviraston hallussa olevan salassa pidettävän asiakirjan luovuttamisesta ulkomaiselle kilpailuviranomaiselle säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 30 §:ssä.

11 a §. Voimassa olevan lain 11 a §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja jossa vähintään kah-

den yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 20 miljoonaa euroa. Osapuolten yhteenlaskettua liikevaihtoa koskeva liikevaihtoraja muutetaan voimassa olevan lain 2 miljardista markasta eli noin 336 miljoonasta eurosta 350 miljoonaan euroon. Jälkimmäinen, uusi liikevaihtoraja korvaa voimassa olevan pykälän 1 momentin toisen virkkeen.

Yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettua liikevaihtoa koskevan raja-arvon muuttamisen tavoitteena on ottaa huomioon yhteisvaltuuttan siirtyminen. Raja-arvoksi esitetään 350 miljoonaa euroa, koska on haluttu päätyä selkeään tasalukuun. Raja-arvon korottaminen noin 14 miljoonalla eurolla ei vaikuta merkittävästi ilmoituskynnykseen ja on perusteltua ottaen huomioon esimerkiksi yrityskeskittymien valvonnan voimaantumisen jälkeinen inflaatiokehitys.

Uusi, vähintään kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihtoa koskeva raja-arvo merkitsee sitä, että vähintään kahdella osapuolella tulee kullakin erikseen olla yli 20 miljoonan euron Suomesta kertyvä liikevaihto. Jälkimmäisen liikevaihtorajan ylittymiseksi ei edellytetä, että yrityskaupan osapuoli harjoitaisi liiketoimintaa Suomessa tai että sillä olisi Suomeen perustettu sivuliike tai toimipaikka, vaan pelkkä Suomesta kertynyt liikevaihto riittää kriteerin täyttymiseen. Myös pelkkä tuonti voi täyttää Suomea koskevan liikevaihtokriteerin. Yrityskaupan osapuolet on määritelty kilpailunrajoituslain 11 §:n 3 momentissa.

Yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto sisältää ne yrityskaupan osapuolen myyntituotot, jotka ovat kertyneet tavaroitten myynnistä ja palvelujen tarjoamisesta Suomessa. Liikevaihto paikannetaan sen mukaan, mikä on asiakkaan sijaintipaikka kaupanteon hetkellä. Tarkempia säännöksiä liikevaihdon maantieteellisestä kohdentamisesta antaa kauppa- ja teollisuusministeriö.

11 b §. Voimassa olevan lain 11 b §:n 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Kumottavan momentin mukaan hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan myös kaikkien niiden samalla toimialalla Suomessa toimivien yhteisöjen ja säätiöiden liikevaihdot, joissa hankkija on hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut määräysvallan.

Käytännössä momentin soveltaminen on kuitenkin johtanut ongelmattomien yrityskauppojen ilmoittamiseen kilpailuvirastolle ja turhaan hallinnolliseen taakkaan sekä elinkeinonharjoittajille että viranomaisille. 11 b §:n 5 momentin kumoamisen seurauksena näitä kahden vuoden aikana samalta toimialalta tehtäviä hankintoja ei enää tarvitse ilmoittaa kilpailuvirastolle, elleivät ne täytä 11 a §:n edellytyksiä tai tapahdu samojen osapuolten välillä 11 b §:n 4 momentin mukaisesti.

Kumottavaksi ehdotetun lainkohdan perusteella hankinnan kohteen liikevaihtoon on lisätty samalta toimialalta kahden vuoden sisällä hankittujen yhteisöjen ja säätiöiden liikevaihdot. Säännöksen perusteella hankinnan kohteen liikevaihtoon ei ole luettu aikaisempaa liiketoiminnan hankintaa. Kilpailunrajoituslain 11 b §:n 4 momentti, joka koskee saman ostajan ja myyjän välillä kahden vuoden kuluessa tehtyjä kauppvoja, jää edelleen voimaan. Lainkohdan perusteella hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä tai säätiöltä hankitun liiketoiminnan liikevaihdot. Säännöstä on tulkittu siten, että samalta myyjältä hankituksi liiketoiminnaksi on katsottu lain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisen liiketoiminnan hankinnan ohella myös lainkohdan 1 kohdan mukainen määräysvallan hankinta. Tulkintalinja säilyy muuttumattomana lainuudistuksen jälkeen.

11 g §. Voimassa olevan lain 11 g §:ssä oleva viittaus voimassa olevan lain 8 §:n mukaiseen seuraamusmaksuun ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan esityksen mukaiselta uutta pykälänumerointia. Esityksen mukaan seuraamusmaksun määräämisestä säädetään lain 7 §:ssä.

12 §. Pykälän ensimmäistä momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään viittaus EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan. Muutos täydentää ehdotetun 1 a §:n viittausta EY:n kilpailusääntöjen kansalliseen soveltamiseen. Lisäksi viittaus lain 7 ja 9 §:ään ehdotetaan poistettavaksi, sillä ehdotetussa muodossa niissä ei enää säädetä kilpailunrajoituksista, vaan seuraamusmaksun määräämisestä ja siitä vapauttamisesta.

Pykälän 1 momentin viimeistä virkettä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä otetaan huomioon ehdotuksen 4 §:n mukainen

vähämerkityksellisten kilpailunrajoitusten kohtelun muutos. Voimassa olevan pykälän 1 momentin viimeiseen virkkeeseen sisältyvä kilpailuvirastolle annettu mahdollisuus toimenpiteistä luopumiseen kiellettyjen kilpailunrajoitusten osalta ehdotetaan säilytettäväksi. Ehdotuksen 4 §:n mukaisen merkittävyyssarvioinnin käyttöönotto ei poista tarvetta säilyttää kilpailuvirastolle annettua mahdollisuutta voimavarojen tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen myös 4 §:n kiellon piiriin tulevien kilpailunrajoitusten osalta. Ehdotuksen 4 §:n mukaisen vähämerkityksellisten kilpailunrajoitusten kohtelun muutoksen johdosta voimassa olevan pykälän 1 momentin viimeisen virkkeen sanamuotoa on kuitenkin tarkistettava.

Ehdotuksen 4 §:n mukainen kiello koskee vain kilpailunrajoituksia, jotka merkittävästi estävät, rajoittavat tai vääristävät kilpailua. Sellaiset kilpailunrajoitukset, joilla on vain vähäinen merkitys taloudelliselle kilpailulle siten kuin 4 §:n kohdalla on tarkemmin selitetty, eivät ole kiellettyjä 4 §:n perusteella. Koska 12 §:ssä halutaan säilyttää kilpailuviraston mahdollisuus toimenpiteistä luopumiseen myös eräiden kiellettyjen kilpailunrajoitusten osalta, voimassa olevan pykälän 1 momentin viimeisen virkkeen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että ilmaisu ”jos kilpailunrajoituksella on vain vähäinen vaikutus taloudelliseen kilpailuun” korvataan ilmaisulla ”jos kilpailunrajoituksesta huolimatta kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan kokonaisuudessaan pitää toimivana”.

Pykälän ehdotetun muotoilun mukaan kilpailuvirasto voi jättää ryhtymättä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksesta huolimatta kilpailua kyseisillä merkityksellisillä markkinoilla voidaan pitää kokonaisuudessaan toimivana. Kilpailun toimivuutta tulee arvioida lähtökohtaisesti samalla tavoin kuin voimassa olevaa pykälää sovellettaessa on tehty. Ehdotuksen mukaan kilpailuvirasto voi siten edelleen olla ryhtymättä toimenpiteisiin esimerkiksi tapauksissa, joissa kiellon vastaisesta toiminnasta on jo luovuttu tai joissa asian selvittämällä ei olisi kilpailun turvaamisen kannalta tai rikkomuksen periaatteellisen hylättävyyden vuoksi merkitystä. Kilpailun toimivuutta arvioitaessa kiinnitetään erityistä huomiota epäillyn kilpailunra-

joituksen vaikutukseen markkinoiden toimintaan, kuluttajien etuun ja elinkeinonharjoittamisen vapauden turvaamiseen.

Toimenpiteisiin ryhtymättä jättämisellä tarkoitetaan edelleen myös seuraamusmaksuesityksen tekemättä jättämistä. Kilpailuvirasto voi siten jättää 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua esityksen seuraamusmaksun määräämisestä tekemättä, jos kilpailunrajoituksesta voidaan kokonaisuudessaan pitää toimivana.

Pykälän 3 momentti, jonka mukaan kilpailuviraston on tehtävä esitys markkinaoikeudelle, jos voimassa olevan lain 9 §:ssä tarkoitettua kilpailunrajoituksen vahingollisia vaikutuksia ei ole neuvotteluin tai muulla tavoin kyetty poistamaan, ehdotetaan kumottavaksi.

Pykälän 4 momentti, joka koskee Vakuutusvalvontaviraston rinnakkaista esityksenteke-oikeutta markkinaoikeudelle pääasiassa vakuustustoimintaa koskevien kilpailunrajoitusten osalta ehdotetaan kumottavaksi.

13 §. Ehdotetussa uudessa 13 §:ssä säädetään eräistä kilpailuviraston toimivaltuuksista. Pykälän 1 momentin 1 kohtaan ehdotetaan sisällytettäväksi säännös, jonka mukaan kilpailuvirastolla on toimivalta määrätä elinkeinonharjoittaja lopettamaan lain 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa kielletty menettely. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan kilpailuvirasto voi myös velvoittaa elinkeinonharjoittajan toimittamaan hyödykkeen toiselle elinkeinonharjoittajalle vastaavilla ehdoilla kuin hän tarjoaa niitä muille vastaavassa asemassa oleville elinkeinonharjoittajille.

Kieltopäätökset ja toimitusvelvoitetta koskevat päätökset kuuluvat voimassa olevan lain mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan ja niitä koskevat säännökset sisältyvät voimassa olevan lain 16 §:ään, joka ehdotetaan kumottavaksi. Markkinaoikeuden ja kilpailuviraston välistä toimivallanjakoa ehdotetaan muutettavaksi siltä osin, kuin on kysymys ensi asteen päätöksenteosta kilpailunrajoitusasioissa. Markkinaoikeus tekisi kuitenkin uudistuksen jälkeenkin ensi asteena päätökset seuraamusmaksun määräämisestä, uhkasakon tuomitsemisesta ja yrityskaupan kieltämisestä. Viraston tekemät päätökset voisivat edelleen tulla markkinaoikeuden käsiteltäväksi muutoksenhakumenettelyn kautta.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädetään, että kilpailuvirasto voisi asettaa 1 momentissa tarkoitettua määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Myös uhkasakon asettaminen kiellon tai toimitusvelvoitteen tehosteeksi on aiemmin kuulunut markkinaoikeuden toimivaltaan. Toimivallan siirto kilpailuvirastolle on johdonmukaista, jotta kiellosta tai toimitusvelvoitteesta ja siihen liittyvän uhkasakon asettamisesta päättää sama viranomais, kuten esimerkiksi voimassa olevan lain 14 §:n 4 momentin mukaan väliaikaisia toimenpiteitä koskevissa tapauksissa. Uhkasakon tuomitsee aina maksettavaksi markkinaoikeus.

Pykälän 3 momentin mukaan kilpailuvirasto voi päätöksellään määrätä epäiltyyn kilpailunrajoitukseen osallistuneiden elinkeinonharjoittajien tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien esittämät sitoumukset näitä elinkeinonharjoittajia velvoittaviksi, jos sitoumuksilla voidaan poistaa toiminnan kilpailua rajoittava luonne. Vastaava säännös sisältyy EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetukseen. Asetuksen 5 artiklan mukaan myös jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisilla on toimivalta hyväksyä sitoumuksia. Kilpailunrajoituslakiin 3 momentin mukainen säännös ehdotetaan lisättäväksi, koska on tarpeen selvittää kansallisessa laissa, mikä on asetuksessa tarkoitettu kansallinen kilpailuviranomainen. Lisäksi säännöksen nojalla kilpailuvirasto voi hyväksyä sitoumuksia myös silloin, kun se soveltaa kansallista lakia.

Kilpailuvirasto voisi ottaa 3 momentissa tarkoitettua päätöksen uudelleen arvioitavakseen, jos jokin päätöksen perusteena oleva tosiseikka on muuttunut olennaisesti, jos asianomaiset yritykset rikkovat sitoumuksiaan tai jos päätös on perustunut osapuolten toimitamiin puutteellisiin, virheellisiin tai harhaanjohtaviin tietoihin. Säännös on samansisältöinen kuin täytäntöönpanoasetuksessa komissiolle annetut toimivaltuudet.

Täytäntöönpanoasetuksen mukaan jäsenvaltion kilpailuviranomainen voi peruuttaa komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen edun, jos sen soveltamisalaa kuuluvilla sopimuksilla, yritysten yhteenliittymien päätöksillä tai yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla on yksittäisessä asiassa kilpailua rajoit-

tavia vaikutuksia jäsenvaltion alueella. Pykälässä tarkoitettuja ryhmäpoikkeusasetuksia ovat muun muassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin annettu komission asetus (EY) N:o 2790/1999, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta erikoistumissopimusten ryhmiin annettu komission asetus (EY) N:o 2658/2000 ja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tutkimus- ja kehityssopimusten ryhmiin annettu komission asetus N:o 2659/2000. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan kilpailuvirasto voisi peruuttaa ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen edun Suomen alueella täytäntöönpanoasetuksen mukaisin edellytyksin. Kilpailuvirasto voi peruuttaa ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen edun, jos sopimuksella, yritysten yhteenliittymän päätöksellä tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla on 81 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia, ja nämä vaikutukset ilmenevät Suomen alueella tai osalla Suomen aluetta, joka täyttää kaikki erillisten maantieteellisten markkinoiden tunnuspiirteet. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa tehokas kilpailu niissäkin tilanteissa, joissa yksittäinen ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan kuuluva järjestely rajoittaa kilpailua Suomen alueella.

14 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ottaen huomioon ehdotuksen mukainen muutos kilpailuviraston ja markkinaoikeuden välisessä toimivallanjaossa. Esityksen 13 §:n 1 momentin mukaan kilpailuvirasto voi ensimmäisenä asteena määrätä elinkeinonharjoittajan lopettamaan kilpailunrajoituksen soveltamisen tai määrätä toimitusvelvoitteen. Tämän johdosta pykälän 2 momentin viittaus kilpailuviraston pääasiassa tekemään esitykseen tulee muuttaa viittaukseksi kilpailuviraston pääasiassa tekemään päätökseen. Niissä tapauksissa, joissa kyseen tulisi seuraamusmaksun määrääminen, kilpailuvirasto tekisi edelleen esityksen markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämiseksi. Tämän johdosta pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi maininta myös tästä tilanteesta.

Voimassa olevan pykälän mukaan kilpailu-

viraston on tehtävä pääasiassa esitys kuukauden kuluessa väliaikaismääräyksen tekemisestä. Määräaika ehdotetaan pidennettäväksi 60 päivään, jotta pykälän käytännön soveltaminen helpottuisi. 60 päivän määräaika vastaa pakkokeinolain (450/1987) 3 luvun 3 §:ssä väliaikaiselle hukkaamiskiellolle ja vakuustakavarikolle asetettua määräaika. Vastaavasti kuin pakkokeinolain 3 luvun 4 §:ssä, markkinaoikeus voisi kilpailuviraston edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä hakemuksesta pidentää tätä aikaa.

15 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kilpailunrajoitusta koskeva asia tulee markkinaoikeudessa vireille esityksellä, kun on kysymys 7 §:n 3 momentin nojalla määrättävästä seuraamusmaksusta tai 11 d §:n 1 momentin nojalla tapahtuvasta yrityskaupan kieltämisestä. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaukset 12 §:n 3 ja 4 momenttiin, 16 §:ään, 19 §:n 3 momenttiin sekä 19 a §:n 2 momenttiin, jotka ehdotetaan kumottaviksi.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että muutetussa 14 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräajan pidentämistä koskeva asia tulee vireille markkinaoikeudessa hakemuksella.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta asian vireille tulemisesta ehdotuksen 20 a §:n 1 momentissa tarkoitettulla hakemuksella, joka koskee lupaa tarkastuksen tekemiseen elinkeinonharjoittajan johdon, hallituksen tai muiden työntekijöiden hallinnassa oleviin tiloihin.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan markkinaoikeuden käsitellessä ehdotuksen 20 a §:n mukaista hakemusta valtuutuksen tekemisestä elinkeinonharjoittajan johdon, hallituksen jäsenten tai muiden työntekijöiden hallinnassa oleviin tiloihin, markkinaoikeuden ei tarvitse kuulla asianosaista elinkeinonharjoittajaa ennen tarkastusvaltuutuksen myöntämistä. Asianosaisten kuulemisesta poikkeaminen on perusteltua, koska yllätystarkastuksen tavoitteena on löytää sellaisia asiakirjoja ja muita todisteita, jotka elinkeinonharjoittaja haluaa pitää salassa kilpailuviranomaisilta. Jos asianosaista elinkeinonharjoittajaa kuultaisiin markkinaoikeudessa ennen tarkastusvaltuutuksen antamista, toimisi kutsu kuultavaksi varoituk-

sena elinkeinonharjoittajalle ja elinkeinonharjoittaja voisi tuhota mahdollisen todistusaineiston.

16 §. Voimassa olevan lain 16 § ehdotetaan kumottavaksi. Kielletyn menettelyn lopettamista ja toimitusvelvoitetta koskevat päätökset kuuluvat voimassa olevan lain 16 §:n mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan. Markkinaoikeuden ja kilpailuviraston välistä toimivallanjakoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kilpailuvirasto voisi tehdä menettelyn lopettamista ja toimitusvelvoitteita koskevat ensi asteen päätökset. Asiaa koskeva säännös ehdotetaan sisällytettäväksi lain 13 §:ään.

17 §. Voimassa olevan lain 17 §:ssä säädetään markkinaoikeuden oikeudesta asettaa uhkasakko ja määrätä se maksettavaksi. Lisäksi voimassa olevan lain 17 §:ssä ovat säännökset väliaikaismääräysten käsittelystä markkinaoikeudessa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 1 momentissa viitataan 4 tai 6 §:ään sekä EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan, joihin sisältyvät säännökset kielletyistä kilpailunrajoituksista.

Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentin säännökset koskevat väliaikaisten määräysten, kieltojen, velvoitteiden käsittelyä markkinaoikeudessa. Koska ehdotuksen 14 §:n mukaan kilpailuviraston väliaikaismääräykset eivät enää tule markkinaoikeuden käsiteltäviksi, pykälän 2 ja 3 momentit ehdotetaan poistettaviksi.

Voimassa olevan pykälän 4 momentti säilyy ehdotuksen mukaan entisellään, mutta siitä tulee uusi 2 momentti.

18 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että se vastaa lakiehdotuksen mukaista toimivallanjakoa kilpailuviraston ja markkinaoikeuden välillä. Lisäksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitataan lain 4 tai 6 §:ään, joihin sisältyvät säännökset kielletyistä kilpailunrajoituksista. Pykälään ei sisällytetä viittausta EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tai 82 artiklassa kiellettyihin kilpailunrajoituksiin, koska ne ovat mitättömiä suoraan sovellettavan yhteisöoikeuden perusteella.

18 a §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan ja momenttia eh-

dotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan lain 4 tai 6 §:ään, joihin sisältyvät ehdotuksen säännökset kielletyistä kilpailunrajoituksista. Viittauksella perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan on tarkoitus selventää, että kansalliset vahingonkorvaussäännökset ovat yhteisöoikeudellisten vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisesti käytettävissä myös silloin, kun kyseessä on EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan rikkominen.

19 §. Voimassa olevan lain 19 § ehdotetaan kumottavaksi. Ehdotuksen tarkoituksena on siirtyä kansallisella tasolla elinkeinonharjoittajien itse suorittamaan kilpailunrajoitusten ennakoarvointiin samoin kuin EY:n tasolla tullaan siirtymään uuden täytäntöönpanoasetuksen johdosta 1 päivänä toukokuuta 2004. Elinkeinonharjoittajilla ei olisi enää jatkossa mahdollisuutta saada kilpailuvirastolta voimassa olevan lain 19 §:ssä tarkoitettua nimenomaista poikkeuslupaa ehdotuksen 4 §:ssä kielletyistä kilpailunrajoituksista. Elinkeinonharjoittajien olisi jatkossa itse arvioitava, kuuluvatko niiden sopimukset tai muut järjestelyt 4 §:n mukaisen kiellon tai 5 §:n mukaisen poikkeuksen piiriin.

19 a §. Voimassa olevan lain 19 a § ehdotetaan kumottavaksi. Siirtyminen itsearviointiin tarkoittaa myös voimassa olevan lain 19 a §:n mukaisista puuttumattomuustodistuksista luopumista.

19 b §. Voimassa olevan lain 19 b § ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan lain 19 b §:n mukainen sakkoimmunitetti liittyy kumottavaksi ehdotettuihin 19 ja 19 a pykälisiin, joten myös se on kumottava siirryttäessä elinkeinonharjoittajien itsearviointiin.

20 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että se vastaa täytäntöönpanoasetuksen 1/2003 mukaisia tarkastussäännöksiä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi tilojen sinetöintiä ja paikan päällä saatujen suullisten selvitysten tallentamista koskevat säännökset. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että tutkimusten sijasta puhutaan tarkastuksista. Ehdotuksen tarkoituksena on tältä osin ainoastaan selventää säännöstä ja ottaa huomioon täytäntöönpanoasetuksen mukainen muuttunut terminologia.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tarkastusta toimittavalla vir-

kamiehellä on oikeus ottaa jäljennöksiä elinkeinonharjoittajan liikekirjeenvaihdosta, kirjanpidosta, tietojenkäsittelyn tallenteista ja muista asiakirjoista, joilla saattaa olla merkitystä kilpailunrajoituslain noudattamisen valvonnassa. Vastaava oikeus on sisältynyt aiemmin pykälän 4 momenttiin. Ehdotuksen tarkoituksena on tältä osin ainoastaan säännöksen uudelleenjärjestäminen ja selkeyttäminen suhteessa ehdotuksen 20 a §:ssä säädettyihin toimivaltuuksiin.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että suullisia selvityksiä paikan päällä vaativalla tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus myös tallentaa saamansa vastaukset. Tämä tarkoittaa, että tarkastusta toimittava virkamies voi esimerkiksi nauhoittaa tai kirjoittaa muistiin paikan päällä saamansa selvitykset. Lisäksi 4 momentissa ehdotetaan, että tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus sinetöidä tiloja tai kirjanpitoa ja asiakirjoja siltä osin ja siksi ajaksi kuin se on tarpeen. Molemmat 4 momenttiin ehdotetut uudet säännökset sisältyvät täytäntöönpanoasetuksen tarkastussäännöksiin ja ne ehdotetaan sisällytettäväksi myös kilpailunrajoituslakiin, jotta kansallisesti voidaan varmistaa, että komission tarkastusta toimitamaan valtuuttamat virkamiehet voivat toteuttaa kaikki täytäntöönpanoasetuksen mukaiset tarkastusvaltuutensa. Uudet valtuudet ovat kilpailuviraston käytettävissä myös sen suorittaessa tarkastuksia kansallisen lain tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan mukaisissa tapauksissa. Tältä osin on perusteltua, että kansallisella viranomaisella on samat valtuudet kuin komissiolla.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 20 a §:ään. Näin poliisin tulisi tarvittaessa antaa virka-apua myös muissa tiloissa kuin liiketiloissa, esimerkiksi kilpailunrajoituksesta epäillyn elinkeinonharjoittajan työntekijän kodissa, toimitettavissa tarkastuksissa.

20 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 20 a §, joka koskee kansallista menettelyä luvan antamiseksi komissiolle tarkastuksen tekemiseen muihin kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloihin. Täytäntöönpanoasetuksen mukaan komissio voi päätöksellään määrätä tarkastuksen toimitettavaksi elinkeinonharjoittajien tai elinkeinonharjoittajien yhteen-

liittymän johtajien, hallituksen jäsenten tai muiden henkilöstön edustajien koteihin tai muihin näiden hallinnassa oleviin tiloihin. Komissio voi määrätä tarkastuksen, jos voidaan perustellusti epäillä, että näissä tiloissa säilytetään kirjanpitoa ja muita liiketoimintaan ja tarkastuksen kohteeseen liittyviä asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä vakavaa kilpailunrajoitusta todistettaessa. Kodin tai muiden tilojen tarkastukset Euroopan yhteisön kilpailusäännöksissä katsottu tarpeelliseksi, koska vakavimpien kilpailunrajoitusten, kuten salaisten kartellien osalta on esiintynyt tilanteita, joissa tarkastuksen tavoitteen saavuttamiseksi on tarpeen todentaa sellaisia olosuhteita ja seikkoja, jotka sijaitsevat kilpailunrajoituksesta epäillyn yrityksen työntekijän kotona ja joista ei muutoin voida saada selvitystä.

Pykälä koskee vain täytäntöönpanoasetuksen 21 artiklassa tarkoitettuja tilanteita, joissa komissio tutkii EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan rikkomista ja tekee päätöksen tarkastuksen suorittamisesta muissa kuin elinkeinonharjoittajan hallinnassa olevissa tiloissa. Täytäntöönpanoasetuksen mukaan komission päätöstä ei voida panna täytäntöön ennen kuin kyseisen jäsenvaltion kansalliselta oikeusviranomaiselta on saatu ennakolta lupa tarkastuksen toimittamiseksi. Pykälän 1 momentin mukaan Suomessa tapahtuville komission määräämille kotitarkastuksille luvan antaa markkinaoikeus.

Kilpailuvirastolla ei ole ehdotetun pykälän nojalla valtuutta tehdä hakemusta muiden tilojen tarkastamisesta, eivätkä muiden kuin elinkeinonharjoittajan hallinnassa olevien tilojen tarkastukset ole mahdollisia niissä tapauksissa, joissa kilpailuvirasto suorittaa tutkimuksia kansallisen lain tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan nojalla. Muita kuin elinkeinonharjoittajan hallinnassa olevia tiloja voidaan tarkastaa siis vain niissä tapauksissa, joissa kyse on komission tarkastuksesta täytäntöönpanoasetuksen artiklan 21 tarkoittamissa tilanteissa.

Täytäntöönpanoasetusta käsitellessään eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan (PeVL 12/2001 vp) huomiota perustuslain 10 §:n tulkintaan. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta viittasi aikaisempaan lausuntokäytäntöön (PeVL

19/2000 vp), jonka mukaan tarkastus saadaan toimittaa perustuslaissa turvatus kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa eli pysyväisluontoiseen asumiseen käytetyissä tiloissa vain, jos on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai lakia rikottavan. Alkuperäinen asetusehdotus ei sisältänyt tällaista säännöstä, eikä se ollut sopusoinnussa kotirauhan turvasta annettujen perustuslain säännösten kanssa. Asetuksen myöhemmissä käsittelyssä täytäntöönpanoasetuksen 21 artiklaan kuitenkin lisättiin vastaavat edellytykset. Kyse on suoraan täytäntöönpanoasetuksesta seuraavasta velvoitteesta, joten kansallisessa laissa ei voida asettaa korkeampaa näyttökynnystä kuin asetuksessa on säädetty.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että lupa tarkastuksen tekemiseen muissa kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloissa on haettava etukäteen.

Pykälän 3 momentissa säädetään niistä edellytyksistä, joilla markkinaoikeus voi kieltää komission määräämän tarkastuksen. Markkinaoikeus voi kieltää tarkastuksen, jos tarkastus olisi mielivaltaisen tai liiallinen. Tutkiessaan, onko tarkastus mielivaltaisen tai liiallinen, markkinaoikeus ottaa huomioon erityisesti epäillyn kilpailunrajoituksen vakavuuden, etsittyjen todisteiden tärkeyden, asianomaisen yrityksen osallisuuden sekä sen, onko kohtuullisen todennäköistä, että tarkastuksen kohdetta koskevia kirjanpito- ja liikeasiakirjoja säilytetään tiloissa, joihin lupaa pyydetään. Markkinaoikeus ei kuitenkaan voi saattaa kyseenalaiseksi tarkastuksen tarpeellisuutta. Pykälän 3 momentti perustuu myös suoraan täytäntöönpanoasetuksen 21 artiklan 3 kohtaan, joka puolestaan vastaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Myöskään tältä osin kansallisessa laissa ei ole mahdollista asettaa muita edellytyksiä tai lisätä kansallisen tuomioistuimen harkintavaltaa.

Ehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan markkinaoikeuden antamaan tarkastusvaltuuden myöntämistä koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Ehdotuksen 15 §:n 4 momentin mukaan markkinaoikeus voi päättää tarkastusvaltuuden myöntämisestä ilman asianosaisten kuulemista. Sekä valituskielto että poikkeus asianosaisten kuulemisesta ovat välttämättömiä tarkastusten tarkoituksen ja tehokkuuden turvaamiseksi.

20 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 20 b §. Pykälän 1 momentin mukaan täytäntöönpanoasetuksen mukaisia kotitarkastuksia toimittaessaan Euroopan yhteisön komission, kilpailuviraston ja lääninhallituksen virkamiehellä on 20 §:n mukaiset toimivaltuudet lukuun ottamatta 20 §:n 4 momentissa säädettyjä toimivaltuuksia. Kotitarkastusta toimittava virkamies ei siis voi vaatia suullisia selvityksiä paikan päällä eikä sinetöidä tiloja tai asiakirjoja. Rajaus vastaa täytäntöönpanoasetuksessa tehtyä toimivaltuuksien erottelua elinkeinonharjoittajien tiloihin tehtävien tarkastusten ja muihin tiloihin tehtävien tarkastusten osalta.

Täytäntöönpanoasetuksessa edellytetään, että Euroopan yhteisöjen komissio, kilpailuvirasto ja lääninhallitukset voivat tarkastuksessa käyttää apunaan muita valtuuttamia henkilöitä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi vastaava säännös, jotta kansallinen lainsäädäntö täyttää asetuksen mukaiset vaatimukset. Säännöksessä tarkoitettujen muut valtuutetut henkilöt voivat olla esimerkiksi kirjanpidon tai tietojenkäsittelyn asiantuntijoita.

21 §. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus kilpailuviraston 19 b §:n 2 momentin nojalla antamaan ilmoitukseen, koska ehdotuksessa 19 b § ehdotetaan kumottavaksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös kilpailuviraston ehdotuksen 13 §:n perusteella tekemien päätösten välittömästä täytäntöönpanokelpoisuudesta. Ehdotuksen mukaan kilpailuviraston ensi astena tekemät päätökset laissa kielletyn menettelyn lopettamisesta tai toimitusveloitteen määräämisestä olisivat välittömästi täytäntöönpanokelpoisia, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan niinkin poistettavaksi viittaukset kilpailuviraston 19 §:n 1 tai 2 momentin taikka 19 a §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen, koska ehdotuksessa sekä 19 että 19 a § esitetään kumottavaksi.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi valituskielto markkinaoikeuden ehdotuksen 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräjän pidentämistä koskevan päätöksen osalta. Lisäksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan

lisättäväksi valituskielto markkinaoikeuden ehdotuksen 20 a §:ssä mukaan antaman tarkastusvaltuuden myöntämistä koskevan päätöksen osalta. Valituskielto on välttämätön tarkastusten tarkoituksen ja tehokkuuden turvaamiseksi, sillä valitusmahdollisuus antaisi sille elinkeinonharjoittajalle, jonka hallituksen jäsenten, johdon tai muun henkilöstön hallinnassa oleviin tiloihin tarkastus kohdistuisi, mahdollisuuden ehtiä hävittämään niitä asiakirjoja tai muuta todistusaineistoa, jota tarkastuksella olisi tarkoitus löytää. Ehdotuksen 15 §:n 4 momentissa säädetään markkinaoikeuden oikeudesta päättää tarkastusvaltuuden myöntämisestä ilman asianosaisten kuulemista. Myös tämä säännös on välttämätön tarkastusten tarkoituksen ja tehokkuuden turvaamiseksi.

22 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaan. Samalla viittaus 7 §:ään poistetaan. Muutokset johtuvat ehdotetusta 1 a §:stä sekä pykälien 4–6 harmonisoinnista EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklojen kanssa.

29 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädetään kilpailuviraston valtuudesta antaa tarvittaessa tulkintaa selvittäviä suuntaviivoja. Suuntaviivojen on perustuttava EY:n komission tai neuvoston antamiin ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin. Pykälässä tarkoitettuja ryhmäpoikkeusasetuksia ovat muun muassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tietyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin annettu komission asetus (EY) N:o 2790/1999, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta erikoistumissopimusten ryhmiin annettu komission asetus (EY) N:o 2658/2000 ja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tutkimus- ja kehityssopimusten ryhmiin annettu komission asetus N:o 2659/2000. Pykälän 2 momentissa komission suuntaviivoilla tarkoitetaan esimerkiksi komission tiedonantoa vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua. Kilpailuviraston suuntaviivat selventäisivät erityisesti 4 §:n mukaisen merkittävyyssuhteiden sekä 5 §:n mukaisen poikkeus-

edellytysten tulkintaa.

1.2. Vakuutusyhtiölaki

14 a luku. Kilpailu ja markkinointi

3 §. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi. Voimassa olevassa pykälässä säädetään Vakuutusvalvontaviraston velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksella on voimassa olevan kilpailunrajoituslain 9 §:n mukaisia vahingollisia vaikutuksia. Pykälä liittyy voimassa olevan kilpailunrajoituslain 12 §:n 4 momentin mukaiseen Vakuutusvalvontaviraston rinnakkaiseen esityksentekooikeuteen markkinaoikeudelle. Esityksessä ehdotetaan sekä voimassa olevan lain 9 §:n että 12 §:n 4 momentin kumoamista, joten pykälällä ei olisi enää itsenäistä merkitystä.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin kilpailuviraston velvollisuudesta pyytää Vakuutusvalvontavirastolta lausunto kilpailuviraston käsitellessä pääasiassa vakuutustoimintaa koskevaa kilpailunrajoitusta.

4 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän mukaan kilpailuviraston on kuultava asianomaista ministeriötä käsitellessään vakuutusyhtiöiden toimintaa koskevaa voimassa olevan kilpailunrajoituslain 19 §:n 1 momentin mukaista poikkeuslupahakemusta tai 19 a §:n 1 momentin mukaista puuttumattomuustodistushakemusta. Esityksessä ehdotetaan luopumista kansallisesta poikkeuslupaja puuttumattomuustodistusmenettelystä, joten pykälällä ei olisi enää jatkossa itsenäistä merkitystä.

1.3. Markkinaoikeuslaki

3 luku. Asioiden käsittely

9 §. *Päätösvaltaisuus.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädetään markkinaoikeuden päätösvaltaisesti kokoonpanosta markkinaoikeuden käsitellessä ehdotetun kilpailunrajoituslain 20 a §:n mukaisen luvan antamista komissiolle tarkastuksen tekemiseen muissa kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloissa. Markkinaoikeus päättäisi luvan antamisesta komission tarkastukselle kolmen lainoppineen jäsenen ko-

koonpanossa. Oikeudellisen harkinnan tarkastuksen tarpeellisuudesta suorittaa komissio täytäntöönpanoasetuksen 21 artiklan mukaisesti. Markkinaoikeus voi kieltää tarkastuksen vain siinä tapauksessa, että tarkastus olisi mielivaltainen tai liiallinen. Luvan myöntämistä koskevat asiat ovat kiireellisiä, joten markkinaoikeuden sivutoimisten asiantuntijajäsenten käyttäminen kokoonpanossa ei olisi perusteltua. Yhden lainoppineen jäsenen kokoonpanoa ei puolestaan voi pitää riittävänä ottaen huomioon perusoikeuskäsitteet.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä toukokuuta 2004, eli samaan aikaan EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanouudistuksen kanssa.

Siirtymäsäännöksen mukaan lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin yrityskauppihin. Yrityskaupan tekemisellä tarkoitetaan 11 c §:n 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, josta ilmoitusvelvollisuuden määräaika aletaan laskea.

Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella kilpailuvirastolle tehdyt vireillä olevat poikkeuslupa- tai puuttumattomuustodistushakemukset raukeaisivat tämän lain tullessa voimaan. Samalla poistuisi kumottavan 19 b §:n mukainen sakkoimmunitaetti. Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella myönnettyjen poikkeuslupien ja puuttumattomuustodistusten voimassaolo päättyisi poikkeusluvassa tai puuttumattomuustodistuksessa määrättyinä päivinä. Tältä osin siirtymäsäännös vastaa EY:n kilpailusääntöjen täytäntöönpanoasetuksen siirtymäsäännöksiä.

3. Säättämisjärjestys

Täytäntöönpanoasetusta käsitellessään eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota täytäntöönpanoasetuksen tarkastussäännösten ja perustuslain 10 §:n mukaisen kotirauhan turvan väliseen suhteeseen (PeVL 12/2001 vp). Perustuslakivaliokunta viittasi aikaisempaan lausuntokäytäntöön (PeVL 19/2000 vp), jonka mukaan tarkastus saadaan toimittaa perustuslaissa turvatun kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa eli pysyväisluontoiseen asumiseen käytetyissä tiloissa vain, jos on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai lakia rikottavan.

Alkuperäinen komission ehdotus täytäntöönpanoasetukseksi ei sisältänyt tällaista säännöstä, eikä se ollut perustuslakivaliokunnan mukaan sopusoinnussa kotirauhan turvasta annettujen perustuslain säännösten kanssa. Täytäntöönpanoasetuksen myöhemmässä käsittelyssä asetuksen 21 artiklaan kuitenkin lisättiin vastaavat edellytykset.

Täytäntöönpanoasetuksen 21 artikla on 1 päivästä toukokuuta 2004 lähtien suoraan sovellettavaa yhteisöoikeutta. Tässä ehdotuksessa säädetään ainoastaan siitä menettelystä, jonka mukaisesti kansallinen oikeusviranomainen, eli markkinaoikeus antaisi etukäteen luvan komission muihin kuin elinkeinonharjoittajan liiketiloihin tekemään tarkastukseen. Ehdotus ei siten ole perustuslain 10 §:n säännösten vastainen.

Esityksestä on kuitenkin syytä pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kilpailunrajoituksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kilpailunrajoituksista 27 päivänä toukokuuta 1992 annetun lain (480/1992) 11 b §:n 5 momentti, 12 §:n 3 ja 4 momentti, 16 § ja 19–19 b §,

sellaisina kuin ne ovat 11 b §:n 5 momentti ja 19 b § laissa 303/1998, 12 §:n 3 ja 4 momentti ja 16 § laissa 1529/2001, 19 § osaksi mainituissa laeissa 303/1998 ja 1529/2001 sekä 19 a § viimeksi mainituissa laeissa,

muutetaan 3 §:n 2 momentti, 4–9 §, 11 a §:n 1 momentti, 11 g §, 12 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti, 17 §, 18 §, 18 a §:n 1 momentti, 20 §, 21 §:n 1 ja 2 momentti ja 22 §,

sellaisina kuin niistä ovat 8 § osaksi mainitussa laissa 1529/2001, 9 §, 11 a §:n 1 momentti, 11 g § ja 12 §:n 1 momentti mainitussa laissa 303/1998, 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti, 17 §, 18 §, 18 a §:n 1 momentti, 21 §:n 1 ja 2 momentti sekä 22 § mainitussa laissa 1529/2001 ja 20 § laeissa 448/1994 ja 908/1995, sekä

lisätään lakiin uusi 1 a ja 10 b §, laista mainitulla lailla 303/1998 kumotun 13 §:n tilalle uusi 13 §, 15 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 1529/2001, uusi 4 momentti, lakiin uusi 20 a ja 20 b § sekä 29 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

1 a §

Kun kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan Euroopan yhteisön (EY) perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan säännöksiä.

3 §

Määrävä markkina-asema katsotaan olevan yhdellä tai useammalla elinkeinonharjoittajalla taikka elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä, jolla koko maassa tai tietyllä alueella on yksinoikeus tai muu sellainen määrävä asema tietyillä hyödykemarkkinoilla, että se merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalilla.

4 §

Sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy, ovat kiellettyjä.

Kiellettyjä ovat erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

1) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;

2) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;

3) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;

4) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan eri-

laisia ehtoja siten, että kauppakumppanit asetetaan epäedulliseen kilpailuasemaan; tai

5) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

5 §

Edellä 4 §:ssä säädetty kielto ei kuitenkaan koske sellaista elinkeinonharjoittajien välistä sopimusta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöstä tai elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettua menettelytapaa, tai sellaista sopimusten, päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmää, joka:

1) osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä;

2) jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä;

3) ei aseta asianomaisille elinkeinonharjoittajille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi; ja

4) ei anna näille elinkeinonharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävästi osalta kysymyksessä olevia hyödykkeitä.

6 §

Yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Väärinkäyttöä voi olla erityisesti:

1) kohtuuttomien osto- tai myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen;

2) tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi;

3) erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppanien samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasetelmaan asettavalla tavalla; tai

4) sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

7 §

Elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan säännöksiä, määrätään seuraamusmaksu (kilpailunrikkomismaksu), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteettomana.

Seuraamusmaksua määrättäessä on otettava huomioon kilpailunrajoituksen laatu ja laajuus sekä sen kesto-aika. Maksu saa olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta.

Seuraamusmaksun määrää kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Maksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

8 §

Markkinaoikeus voi alentaa elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle 7 §:n nojalla määrättävää seuraamusmaksua tai jättää seuraamusmaksun määräämättä, jos elinkeinonharjoittaja tai näiden yhteenliittymä on merkittävästi avustanut kilpailuvirastoa kilpailunrajoituksen selvittämisessä.

9 §

Kilpailuvirasto ei tee markkinaoikeudelle esitystä seuraamusmaksun määräämiseksi, kun on kyse sellaisesta 4 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa tarkoitettusta kilpailijoiden välisestä kilpailunrajoituksesta, jolla vahvistetaan hintoja myytäessä tuotteita kolmansille, rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä taikka jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä, jos tällaiseen kilpailunrajoitukseen osallinen elinkeinonharjoittaja:

1) antaa kilpailunrajoituksesta kilpailuvirastolle tietoja, joiden perusteella kilpailuvirasto voi puuttua kilpailunrajoitukseen;

2) antaa 1 kohdassa mainitut tiedot ennen kuin kilpailuvirasto on saanut tiedot muuta kautta;

3) toimittaa kilpailuvirastolle kaikki hallussaan olevat tiedot ja asiakirjat;

4) toimii yhteistyössä kilpailuviraston kanssa koko kilpailunrajoituksen selvittämisen ajan; ja

5) on lopettanut tai lopettaa heti 1 kohdassa tarkoitetut tiedot annettuaan osallistumisensa kilpailunrajoitukseen.

Kilpailuvirasto antaa erillisen päätöksen siitä, täyttääkö elinkeinonharjoittaja kaikki 1 momentissa mainitut edellytykset. Tähän päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

10 b §

Kilpailuviraston hallussa olevan salassa pidettävän asiakirjan luovuttamisesta ulkomaiselle kilpailuviranomaiselle säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 30 §:ssä.

3 a luku

Yrityskauppa- valvonta

11 a §

Säännöksiä yrityskauppa-
valvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja jossa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 20 miljoonaa euroa.

11 g §

Elinkeinonharjoittajalle, joka jättää täyttämättä 11 c §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tai joka panee yrityskaupan täytäntöön 11 d tai 11 f §:n vastaisesti, määrätään 7 §:ssä säädetty seuraamusmaksu, jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin perusteettomana.

12 §

Kilpailuvirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. Jos kilpailuvirasto katsoo elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän rajoittavan kilpailua 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa tarkoitetulla tavalla, sen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin kilpailunrajoituksen tai sen vahingollisten vaikutusten poistamiseksi. Kilpailuvirasto voi kuitenkin olla ryhtymättä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksesta

huolimatta kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan kokonaisuudessaan pitää toimivana.

13 §

Jos kilpailunrajoitus on kielletty 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa, kilpailuvirasto voi:

1) määrätä elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lopettamaan 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa kielletyn menettelyn; ja

2) velvoittaa elinkeinonharjoittajan toimitamaan hyödykkeen toiselle elinkeinonharjoittajalle vastaavanlaisilla ehdoilla kuin hän tarjoaa niitä muille vastaavassa asemassa oleville elinkeinonharjoittajille.

Kilpailuvirasto voi asettaa 1 momentissa tarkoitetun määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus.

Kilpailuvirasto voi päätöksellään määrätä epäiltyyn kilpailunrajoitukseen osallistuneiden elinkeinonharjoittajien tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien esittämät sitoumukset näitä elinkeinonharjoittajia velvoittaviksi, jos sitoumuksilla voidaan poistaa toiminnan kilpailua rajoittava luonne. Kilpailuvirasto voi ottaa asian uudelleen käsiteltäväkseen, jos jokin päätöksen perusteena oleva tosiseikka on muuttunut olennaisesti, jos asianomaiset elinkeinonharjoittajat rikkovat sitoumuksiaan tai jos päätös on perustunut osapuolten toimittamiin puutteellisiin, virheellisiin tai harhaanjohtaviin tietoihin.

Kilpailuvirasto voi perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 2 kohdan mukaisesti peruuttaa sopimukselta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätökseltä tai yhdenmukaistetulta menettelytavalta komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen edun Suomen alueella, jos sopimuksella, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöksellä tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla on EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia Suomen alueella tai sellaisella osalla Suomen aluetta, joka täyttää

kaikki erillisten maantieteellisten markkinoiden tunnuspiirteet.

14 §

Kilpailuviraston on tehtävä pääasiaa koskeva päätöksensä tai 7 §:n 3 momentin mukainen esitys markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämisestä 60 päivän kuluessa väliaikais määräyksen antamisesta. Markkinaoikeus voi kilpailuviraston edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä hakemuksesta pidentää tätä aikaa. Jos kilpailuvirasto ei tee pääasiaa koskevaa päätöstä tai esitystä säädettyssä määräajassa, kiello tai velvoite raukeaa.

15 §

Kilpailunrajoitusta koskeva asia tulee viereille markkinaoikeudessa 7 §:n 3 momentissa tai 11 d §:n 1 momentissa tarkoitettulla esityksellä, 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla valituksella taikka 14 §:n 2 momentissa tai 20 a §:n 1 momentissa tarkoitettulla hakemuksella. Esitys, valitus ja hakemus on tehtävä kirjallisesti.

Markkinaoikeus voi päättää 20 a §:ssä tarkoitettun luvan myöntämisestä ilman asianosaisen elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän kuulemista.

17 §

Jos kilpailunrajoitus on kielletty 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa, markkinaoikeus voi asettaa sitä koskevan määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon.

Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus.

18 §

Sopimukseen, sääntömääräykseen, päätökseen tai muuhun oikeustoimeen tai järjestylyyn sisältyvää ehtoa, joka on 4 tai 6 §:n tai markkinaoikeuden taikka kilpailuviraston antaman määräyksen, kiellon tai velvoitteen taikka kilpailuviraston antaman väliaikaisen kiellon tai velvoitteen vastainen, ei saa soveltaa tai panna täytäntöön.

18 a §

Elinkeinonharjoittaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4 tai 6 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa säädettyä kielloa, on velvollinen korvaamaan toiselle elinkeinonharjoittajalle aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä taloudellisesta vahingosta, joka kilpailunrajoituksesta on aiheutunut.

20 §

Kilpailuviraston ja lääninhallituksen asianomaisella virkamiehellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Kilpailuvirastolla on velvollisuus Euroopan yhteisöjen komission pyynnöstä toimittaa tarkastus siten kuin Euroopan yhteisöjen säädöksissä säädetään.

Kilpailuvirasto avustaa komissiota tarkastusten suorittamisessa siten kuin niistä säädetään Euroopan yhteisöjen säädöksissä.

Elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän on tarkastusta varten päästettävä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu virkamies hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin. Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus tutkia elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän liikekirjeenvaihto, kirjanpito, tietojenkäsittelyn talenteet ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonnassa, ja ottaa niistä jäljennöksiä.

Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus vaatia suullisia selvityksiä paikalla ja tallentaa saamansa vastaukset. Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on myös oikeus sinetöidä tiloja tai kirjanpitoa ja asiakirjoja siksi ajaksi ja siltä osin kuin on tarpeen tarkastuksen toimittamiseksi.

Poliisin tulee tarvittaessa pyynnöstä antaa virka-apua 1 ja 2 momentissa tai 20 a §:ssä tarkoitettun tarkastuksen toimittamiseksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

20 a §

Jos Euroopan yhteisöjen komissio on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 21 artiklan mukaisesti määrännyt tarkastuksen tehtäväksi muissa kuin 20 §:ssä tarkoitetuissa tiloissa, markkinaoikeus antaa komission hakemuksesta luvan tarkastuksen toimittamiseen.

Lupa on haettava etukäteen.

Markkinaoikeus voi kieltää tarkastuksen, jos tarkastus olisi mielivaltainen tai liiallinen. Tutkiessaan, onko tarkastus mielivaltainen tai liiallinen, markkinaoikeus ottaa huomioon erityisesti epäillyn kilpailunrajoituksen vakavuuden, etsittyjen todisteiden tärkeyden, asianomaisen yrityksen osallisuuden sekä sen, onko kohtuullisen todennäköistä, että tarkastuksen kohdetta koskevia kirjanpito- ja liikeasiakirjoja säilytetään tiloissa, joihin lupaa pyydetään.

20 b §

Toimittaessaan tarkastusta muissa kuin 20 §:ssä tarkoitetuissa tiloissa Euroopan yhteisöjen komission, kilpailuviraston ja lääninhallituksen virkamiehellä on edellä 20 §:ssä säädetty toimivaltuudet lukuun ottamatta kuitenkin 20 §:n 4 momentissa säädettyjä toimivaltuuksia.

Komissio, kilpailuvirasto ja lääninhallitukset voivat tarkastuksessa käyttää apunaan muita valtuuttamia henkilöitä.

21 §

Kilpailuviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Kilpailuviraston 11 e §:n 1 momentin tai 14 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen ja päätökseen toimittaa 20 §:ssä tarkoitettu tarkastus ei saa hakea muutosta valittamalla. Kilpailuviraston 10 tai 13 §:n nojalla antamaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

Markkinaoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Markkinaoikeuden 11 e §:n 2 momentin no-

jalla antamaan päätökseen tai päätökseen, joka koskee 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräajan pidentämistä taikka 20 a §:ssä tarkoitettua tarkastusvaltuuden myöntämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Markkinaoikeuden päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

22 §

Seuraamusmaksua ei saa määrätä 4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan säännösten rikkomisesta, ellei esitystä markkinaoikeudelle ole tehty viidessä vuodessa siitä, kun kilpailunrajoituksen voimassaolo on lakannut tai kun kilpailuvirasto on saanut tiedon kilpailunrajoituksesta.

29 §

Kilpailuvirasto voi tarvittaessa antaa soveltamiskäytäntöään selventäviä suuntaviivoja, jotka perustuvat Euroopan yhteisöjen komission antamiin ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin. Kilpailuvirasto voi antaa suuntaviivoja erityisesti 4 §:n mukaisen merkittävyyssuhteiden ja 5 §:n mukaisen poikkeuksen tulkinnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin yrityskauppoihin.

Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella kilpailuvirastolle tehdyt vireillä olevat poikkeuslupa- tai puuttumattomuustodistushakemukset raukeavat tämän lain tullessa voimaan. Kumottavan 19 b §:n mukainen sakkoimmunteetti poistuu näiden vireillä olevien hakemusten osalta samoin tämän lain tullessa voimaan.

Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella myönnettyjen poikkeuslupien ja puuttumattomuustodistusten voimassaolo päättyy poikkeusluvassa tai puuttumattomuustodistuksessa määrättyä päivänä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**vakuutusyhtiölain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/1979) 14 a luvun 4 §, sellaisena kuin se on laissa 305/1998, sekä
muutetaan 14 a luvun 3 §, sellaisena kuin se on laissa 1542/2001, seuraavasti:

14 a luku

pääasiassa vakuutustoimintaa koskevaa kilpailunrajoitusta. _____

Kilpailu ja markkinointi

3 §

Kilpailuviraston on pyydettävä Vakuutusvalvontavirastolta lausunto käsitellessään _____

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200 .

3.

Laki**markkinaoikeuslain 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 2001 annetun markkinaoikeuslain (1527/2001) 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

9 §

Päätösvaltaisuus

si vähintään yksi ja enintään kolme sivutoimista asiantuntijajäsentä, lukuun ottamatta kuitenkaan kilpailunrajoituksista annetun lain 20 a §:ssä tarkoitettuja asioita.

Markkinaoikeus on muutoin päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä. Edellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuu lainoppineiden jäsenten lisäksi

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .

Helsingissä 20 päivänä helmikuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kauppa- ja teollisuusministeri *Mauri Pekkarinen*

1.

Laki**kilpailunrajoituksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kilpailunrajoituksista 27 päivänä toukokuuta 1992 annetun lain (480/1992) 11 b §:n 5 momentti, 12 §:n 3 ja 4 momentti, 16 § ja 19–19 b §,

sellaisina kuin ne ovat 11 b §:n 5 momentti ja 19 b § laissa 303/1998, 12 §:n 3 ja 4 momentti ja 16 § laissa 1529/2001, 19 § osaksi mainituissa laeissa 303/1998 ja 1529/2001 sekä 19 a § viimeksi mainituissa laeissa,

muutetaan 3 §:n 2 momentti, 4–9 §, 11 a §:n 1 momentti, 11 g §, 12 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti, 17 §, 18 §, 18 a §:n 1 momentti, 20 §, 21 §:n 1 ja 2 momentti ja 22 §,

sellaisina kuin niistä ovat 8 § osaksi mainitussa laissa 1529/2001, 9 §, 11 a §:n 1 momentti, 11 g § ja 12 §:n 1 momentti mainitussa laissa 303/1998, 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti, 17 §, 18 §, 18 a §:n 1 momentti, 21 §:n 1 ja 2 momentti sekä 22 § mainitussa laissa 1529/2001 ja 20 § laeissa 448/1994 ja 908/1995, sekä

lisätään lakiin uusi 1 a ja 10 b §, laista mainitulla lailla 303/1998 kumotun 13 §:n tilalle uusi 13 §, 15 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 1529/2001, uusi 4 momentti, lakiin uusi 20 a ja 20 b § sekä 29 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Kun kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan Euroopan yhteisön (EY) perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan säännöksiä.

3 §

Määrävä markkina-asema katsotaan olevan elinkeinonharjoittajalla tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä, jolla koko maassa tai tietyllä alueella on yksinoikeus tai muu sellainen määräävä asema tietyillä hyödykemarkkinoilla, että se merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla.

Määrävä markkina-asema katsotaan olevan yhdellä tai useammalla elinkeinonharjoittajalla taikka elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä, jolla koko maassa tai tietyllä alueella on yksinoikeus tai muu sellainen määräävä asema tietyillä hyödykemarkkinoilla, että se merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla.

4 §

Elinkeinotoiminnassa ei saa vaatia seuraavalta myyntiporhalt, että kotimaassa tarjottavien hyödykkeiden myynnissä tai vuokrauksessa ei ylitetä tai aliteta tiettyä hintaa, vastiketta tai sen määräytymisperustetta.

5 §

Elinkeinotoiminnassa ei saa soveltaa sopimusta tai yhteisymmärryksessä toisen kanssa muuta järjestelyä, jonka mukaan tavaran myymistä, ostamista tai palveluksen suorittamista koskevassa tarjouskilpailussa:

- 1) jonkun on luovuttava tarjouksen tekemisestä;
- 2) jonkun on annettava korkeampi tai alempi tarjous kuin toisen; tai
- 3) tarjoushinta, ennakko tai luottoehto muutoin perustuu tarjoajien yhteistoimintaan sellaisessa tarjouskilpailussa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske sopimusta tai muuta järjestelyä, jonka mukaan tarjouksen antajat ovat liittyneet yhteen tehdäkseen yhteisen tarjouksen yhteisestä suorituksesta.

4 §

Sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy, ovat kiellettyjä.

Kiellettyjä ovat erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- 1) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
- 2) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
- 3) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
- 4) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja siten, että kauppakumppanit asetetaan epäedulliseen kilpailuasemaan; tai
- 5) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

5 §

Edellä 4 §:ssä säädetty kielto ei kuitenkaan koske sellaista elinkeinonharjoittajien välistä sopimusta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöstä tai elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettua menettelytapaa, tai sellaista sopimusten, päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmää, joka:

- 1) osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä;
- 2) jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä;
- 3) ei aseta asianomaisille elinkeinonharjoittajille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi; ja
- 4) ei anna näille elinkeinonharjoittajille

6 §

Samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä:

- 1) määrätä tai suosittaa elinkeinotoiminnassa perittäviä tai maksettavia hintoja tai vastikkeita; tai
- 2) rajoittaa tuotantoa, jakaa markkinoita tai hankintalähteitä, elleivät ne ole välttämättömiä järjestelyille, jotka tehostavat tuotantoa tai jakelua taikka edistävät teknistä tai taloudellista kehitystä ja hyöty pääosaltaan tulee asiakkaille tai kuluttajille.

7 §

Elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty. Väärinkäyttönä pidetään muun ohella:

- 1) liikesuhteesta pidättäytymistä ilman asiallista syytä;
- 2) hyvään kauppatapaan perustumattomien asiakkaan toimintavapautta rajoittavien liikesuhteen ehtojen käyttämistä;
- 3) yksinmyynti- tai yksinostosopimusten käyttämistä ilman erityistä syytä;
- 4) kohtuuttoman tai kilpailun rajoittamista ilmeisesti tarkoittavan hinnoittelukäytännön soveltamista; tai
- 5) määräävän markkina-aseman hyväksi käyttämistä muiden hyödykkeiden tuotantoa tai markkinointia koskevan kilpailun rajoittamiseksi.

8 §

Elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4–7 §:n säännöksiä,

mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia hyödykkeitä.

6 §

Yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Väärinkäyttöä voi olla erityisesti:

- 1) kohtuuttomien osto- tai myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen;*
- 2) tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi;*
- 3) erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppanien samankaltaisiin suoriin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasetelmaan asettavalla tavalla; tai*
- 4) sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.*

7 §

Elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan säännöksiä, määrätään seuraamusmaksu (kilpailunrikkomismaksu), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteettomana.

Seuraamusmaksua määrättäessä on otettava huomioon kilpailunrajoituksen laatu ja laajuus sekä sen kestoaika. Maksu saa olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta.

Seuraamusmaksun määrää kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Maksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

8 §

Markkinaoikeus voi alentaa elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle

määrätään seuraamusmaksu (*kilpailunrikkomismaksu*), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteettomana.

Maksua määrättäessä on otettava huomioon kilpailunrajoituksen laatu ja laajuus sekä sen kestoaika. Maksun suuruus on viidestä tuhannesta markasta neljään miljoonaan markkaan. Jos kilpailunrajoitus ja olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, mainittu määrä saadaan ylittää. Maksu saa kuitenkin olla enintään 10 prosenttia kunkin kilpailunrajoitukseen osallistuvan elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän edellisen vuoden liikevaihdosta.

Seuraamusmaksun määrää kilpailuviraston esityksestä markkinaoikeus. Maksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

9 §

Kilpailunrajoituksella, joka ei ole 4–7 §:n perusteella kielletty, katsotaan olevan vahingollisia vaikutuksia, jos se terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta sopimattomalla tavalla vähentää tai on omiaan vähentämään tehokkuutta elinkeinoelämän piirissä tai estää tai vaikeuttaa toisen elinkeinon harjoittamista.

7 §:n nojalla määrättävää seuraamusmaksua tai jättää seuraamusmaksun määräämättä, jos elinkeinonharjoittaja tai näiden yhteenliittymä on merkittävästi avustanut kilpailuvirastoa kilpailunrajoituksen selvittämisessä.

9 §

Kilpailuvirasto ei tee markkinaoikeudelle esitystä seuraamusmaksun määräämiseksi, kun on kyse sellaisesta 4 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa tarkoitusta kilpailijoiden välisestä kilpailunrajoituksesta, jolla vahvistetaan hintoja myytäessä tuotteita kolmansille, rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä taikka jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä, jos tällaiseen kilpailunrajoitukseen osallinen elinkeinonharjoittaja:

1) antaa kilpailunrajoituksesta kilpailuvirastolle tietoja, joiden perusteella kilpailuvirasto voi puuttua kilpailunrajoitukseen;

2) antaa 1 kohdassa mainitut tiedot ennen kuin kilpailuvirasto on saanut tiedot muuta kautta;

3) toimittaa kilpailuvirastolle kaikki hallussaan olevat tiedot ja asiakirjat;

4) toimii yhteistyössä kilpailuviraston kanssa koko kilpailunrajoituksen selvittämisen ajan; ja

5) on lopettanut tai lopettaa heti 1 kohdassa tarkoitetut tiedot annettuaan osallistumisensa kilpailunrajoitukseen.

Kilpailuvirasto antaa erillisen päätöksen siitä, täyttävätkö elinkeinonharjoittaja kaikki 1 momentissa mainitut edellytykset. Tähän päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

10 b §

Kilpailuviraston hallussa olevan salassa pidettävän asiakirjan luovuttamisesta ulkomaiselle kilpailuviranomaiselle säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 30 §:ssä.

3 a luku

Yrityskauppavalvonta

11 a §

Säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 2 miljardia markkaa ja jossa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihto ylittää 150 miljoonaa markkaa. *Lisäksi säännösten soveltaminen edellyttää, että hankinnan kohde tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö tai säätio, sulautuva yhteisö tai säätio tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö tai säätio taikka perustettava yhteisyritys harjoittaa liiketoimintaa Suomessa.*

11 a §

Säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja jossa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 20 miljoonaa euroa.

11 b §

Hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan myös kaikkien niiden samalla toimialalla Suomessa toimivien yhteisöjen tai säätöiden liikevaihdot, joissa hankkija on hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut määräysvallan.

(5 mom. kumotaan)

11 g §

Elinkeinonharjoittajalle, joka jättää täyttämättä 11 c §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tai joka panee yrityskaupan täytännön 11 d tai 11 f §:n vastaisesti, määrätään 8 §:ssä säädetty seuraamusmaksu, jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin perusteettomana.

11 g §

Elinkeinonharjoittajalle, joka jättää täyttämättä 11 c §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tai joka panee yrityskaupan täytännön 11 d tai 11 f §:n vastaisesti, määrätään 7 §:ssä säädetty seuraamusmaksu, jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin perusteettomana.

12 §

Kilpailuvirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. Jos kilpailuvirasto katsoo elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän rajoittavan kilpailua 4–7 tai 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla, sen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin kilpailunrajoituksen tai sen vahingollisten vaikutusten poistamiseksi. Kilpailuvirasto voi kuitenkin olla ryhtymättä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksella on vain vähäinen vaikutus taloudelliseen kilpailuun.

Jos 9 §:ssä tarkoitetun kilpailunrajoituksen vahingollisia vaikutuksia ei ole neuvoteltu tai muulla tavoin kyetty poistamaan, kilpailuviraston on tehtävä esitys markkinaoikeudelle.

Myös Vakuutusvalvontavirasto voi tehdä esityksen pääasiassa vakuutustoimintaa koskevan kilpailunrajoituksen käsittelemisestä markkinaoikeudessa.

13 §

(kumottu lailla 303/1998).

12 §

Kilpailuvirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. Jos kilpailuvirasto katsoo elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän rajoittavan kilpailua 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa tarkoitetulla tavalla, sen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin kilpailunrajoituksen tai sen vahingollisten vaikutusten poistamiseksi. Kilpailuvirasto voi kuitenkin olla ryhtymättä toimenpiteisiin, jos kilpailunrajoituksesta huolimatta kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan kokonaisuudessaan pitää toimivana.

(3 mom. kumotaan)

(4 mom. kumotaan)

13 §

Jos kilpailunrajoitus on kielletty 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa, kilpailuvirasto voi:

1) määrätä elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lopettamaan 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa kielletyn menettelyn; ja

2) velvoittaa elinkeinonharjoittajan toimittamaan hyödykkeen toiselle elinkeinonharjoittajalle vastaavanlaisilla ehdoilla kuin hän tarjoaa niitä muille vastaavassa asemassa oleville elinkeinonharjoittajille.

Kilpailuvirasto voi asettaa edellä 1 momentissa tarkoitetun määräyksen, kiellon tai veloitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus.

Kilpailuvirasto voi päätöksellään määrätä epäiltyyn kilpailunrajoitukseen osallistuneiden elinkeinonharjoittajien tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien esittämät sitoumukset näitä elinkeinonharjoittajia vel-

voittaviksi, jos sitoumuksilla voidaan poistaa toiminnan kilpailua rajoittava luonne. Kilpailuvirasto voi ottaa asian uudelleen käsiteltäväkseen, jos jokin päätöksen perusteena oleva tosiseikka on muuttunut olennaisesti, jos asianosaiset elinkeinonharjoittajat rikkovat sitoumuksiaan tai jos päätös on perustunut osapuolten toimittamiin puutteellisiin, virheellisiin tai harhaanjohtaviin tietoihin.

Kilpailuvirasto voi perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 29 artiklan 2 kohdan mukaisesti peruuttaa sopimukselta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätökseltä tai yhdenmukaistetulta menettelytavalla komission ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen edun Suomen alueella, jos sopimuksella, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöksellä tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla on EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan kanssa ristiriidassa olevia vaikutuksia Suomen alueella tai sellaisella osalla Suomen aluetta, joka täyttää kaikki erillisten maantieteellisten markkinoiden tunnuspiirteet.

14 §

Kilpailuviraston on saatettava väliaikaista kieltoa tai velvoitetta koskeva määräyksensä viikon kuluessa sen antamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Kilpailuviraston on tehtävä pääasiaa koskeva esitys kuukauden kuluessa väliaikaismääräyksen antamisesta. Jos kilpailuvirasto ei tee esitystä tai ei saata väliaikaista kieltoa tai velvoitetta koskevaa määräystä markkinaoikeuden käsiteltäväksi säädettyssä määräajassa, kiello tai velvoite raukeaa.

Kilpailuviraston on tehtävä pääasiaa koskeva päätöksensä tai 7 §:n 3 momentin mukainen esitys markkinaoikeudelle seuraamuskulun määräämisestä 60 päivän kuluessa väliaikaismääräyksen antamisesta. Markkinaoikeus voi kilpailuviraston edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä hakemuksesta pidentää tätä aikaa. Jos kilpailuvirasto ei tee pääasiaa koskevaa päätöstä tai esitystä säädettyssä määräajassa, kiello tai velvoite raukeaa.

15 §

Kilpailunrajoitusta koskeva asia tulee viereille markkinaoikeudessa 8 §:n 3 momentissa, 11 d §:n 1 momentissa, 12 §:n 3 tai 4 momentissa, 14 §:n 2 momentissa, 16 §:ssä, 19 §:n 3 momentissa tai 19 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla esityksellä taikka 21 §:n 1

15 §

Kilpailunrajoitusta koskeva asia tulee viereille markkinaoikeudessa 7 §:n 3 momentissa tai 11 d §:n 1 momentissa tarkoitettulla esityksellä, 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla valituksella taikka 14 §:n 2 momentissa tai 20 a §:n 1 momentissa tarkoitettulla ha-

Voimassa oleva laki

momentissa tarkoitettulla valituksella. Esitys ja valitus on tehtävä kirjallisesti.

16 §

Milloin kilpailunrajoituksella on 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia tai se on kielletty 4–7 §:ssä, markkinaoikeus voi:

1) kieltää elinkeinonharjoittajaa tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymää soveltamasta 9 §:ssä tarkoitettua sopimusta tai muuta kilpailua rajoittavaa järjestelyä tai siihen rinnastettavaa menettelyä taikka määrätä elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lopettamaan 4–7 §:n vastaisen menettelyn; ja

2) velvoittaa elinkeinonharjoittajan toimittamaan hyödykkeen toiselle elinkeinonharjoittajalle vastaavanlaisilla ehdoilla kuin hän tarjoaa niitä muille vastaavassa asemassa oleville elinkeinonharjoittajille.

17 §

Markkinaoikeus voi asettaa 16 §:ssä tarkoitettun määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu määräys, kiello tai velvoite voidaan asettaa myös väliaikaisesti markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi. Tällöin on vastaavasti noudatettava, mitä 1 momentissa säädetään.

Markkinaoikeuden on otettava kilpailuviraston väliaikaista kielloa tai velvoitetta koskeva asia käsiteltäväksi kuukauden kuluessa esityksen saapumisesta ja samalla myös määrättävä, onko kilpailuviraston 14 §:n 1 momentin nojalla väliaikaisesti määräämä kiello tai velvoite edelleen voimassa markkinaoikeuden käsittelyn ajan. Tällöin on vastaavasti noudatettava, mitä 1 momentissa säädetään.

Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus.

Ehdotus

kemuksella. Esitys, valitus ja hakemus on tehtävä kirjallisesti.

Markkinaoikeus voi päättää 20 a §:ssä tarkoitettun luvan myöntämisestä ilman asianosaisen elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän kuulemista.

16 §

(kumotaan)

17 §

Jos kilpailunrajoitus on kielletty 4 tai 6 §:ssä taikka EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa, markkinaoikeus voi asettaa sitä koskevan määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon.

Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus.

18 §

Sopimukseen, sääntömääräykseen, päätökseen tai muuhun oikeustoimeen tai järjestykseen sisältyvää ehtoa, joka on 4–7 §:n tai markkinaoikeuden antaman määräyksen, kiellon tai velvoitteen taikka kilpailuviraston antaman väliaikaisen kiellon tai velvoitteen vastainen, ei saa soveltaa tai panna täytäntöön.

18 a §

Elinkeinonharjoittaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4–7 §:ssä säädettyä kieltoa taikka markkinaoikeuden päätöstä, jossa markkinaoikeus on katsonut, että kilpailunrajoituksella on 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, on velvollinen korvaamaan toiselle elinkeinonharjoittajalle aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä taloudellisesta vahingosta, jota kilpailunrajoituksesta on aiheutunut.

19 §

Kilpailuvirasto voi elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän hakemuksesta määrätä, ettei 4–6 §:n säännöksiä sovelleta kilpailunrajoitukseen, jos se osaltaan tehostaa tuotantoa tai hyödykkeiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jos hyöty pääosaltaan tulee asiakkaille tai kuluttajille.

Kilpailuvirasto voi asettaa poikkeusluvalle ehtoja. Poikkeuslupa voidaan myöntää tois-
laiseksi tai määrääjäksi.

Jos poikkeusluvan ehtoja rikotaan tai jos olosuhteet ovat luvan myöntämisen jälkeen olennaisesti muuttuneet, markkinaoikeus voi kilpailuviraston esityksestä peruuttaa luvan. Ennen tällaisen esityksen tekemistä kilpailuviraston on kuultava poikkeusluvan haltijaa.

19 a §

Kilpailuvirasto voi elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän hakemuksesta antaa päätöksen, jonka mu-

18 §

Sopimukseen, sääntömääräykseen, päätökseen tai muuhun oikeustoimeen tai järjestykseen sisältyvää ehtoa, joka on 4 tai 6 §:n tai markkinaoikeuden taikka kilpailuviraston antaman määräyksen, kiellon tai velvoitteen taikka kilpailuviraston antaman väliaikaisen kiellon tai velvoitteen vastainen, ei saa soveltaa tai panna täytäntöön.

18 a §

Elinkeinonharjoittaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4 tai 6 §:ssä tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklassa säädettyä kieltoa, on velvollinen korvaamaan toiselle elinkeinonharjoittajalle aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta, saamatta jääneestä voitosta sekä muusta välittömästä tai välillisestä taloudellisesta vahingosta, jota kilpailunrajoituksesta on aiheutunut.

19 §

(kumotaan)

19 a §

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kaan hakijan sopimus, päätös tai menettelytapa ei annettujen tietojen perusteella kuulu 4–6 §:ssä säädettyjen kieltojen piiriin (puuttumattomuustodistus).

Markkinaoikeus voi kilpailuviraston esityksestä peruuttaa puuttumattomuustodistuksen, jos:

1) olosuhteet päätöksen antamisen jälkeen ovat olennaisesti muuttuneet;

2) päätöksen antaminen on perustunut virheellisiin, harhaanjohtaviin tai puutteellisiin tietoihin; tai

3) 4–6 §:ssä säädettyjen kieltojen soveltamista koskeva oikeuskäytäntö on markkinaoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden antamien päätösten seurauksena olennaisesti muuttunut.

19 b §

Seuraamusmaksua ei voida määrätä selaisesta kilpailunrajoituksesta, jolle on haettu poikkeuslupaa tai puuttumattomuustodistusta, hakemuksen jättämisen ja kilpailuviranomaisen lainvoimaisen päätöksen väliseltä ajalta edellyttäen, että rajoitukseen on ryhdytty hakemuksen jättämisen jälkeen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan estä seuraamusmaksun määräämistä, jos kilpailuvirasto on kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta ilmoittanut hakijalle, että viraston alustavan tutkimuksen perusteella sopimus, päätös tai menettelytapa kuuluu 4–6 §:ssä säädettyjen kieltojen piiriin eikä sille voida myöntää poikkeuslupaa.

20 §

Kilpailuviraston ja lääninhallituksen asianomaisella virkamiehellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Kilpailuvirastolla on velvollisuus Euroopan yhteisöjen komission pyynnöstä toimittaa tutkimukset siten kuin Euroopan yhteisöjen säädöksissä säädetään.

Kilpailuvirasto avustaa lisäksi komissiota tutkimusten suorittamisessa siten kuin niistä säädetään Euroopan yhteisöjen säädöksissä.

Elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän on tarkastusta tai

19 b §

(kumotaan)

20 §

Kilpailuviraston ja lääninhallituksen asianomaisella virkamiehellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Kilpailuvirastolla on velvollisuus Euroopan yhteisöjen komission pyynnöstä toimittaa tarkastus siten kuin Euroopan yhteisöjen säädöksissä säädetään.

Kilpailuvirasto avustaa komissiota tarkastusten suorittamisessa siten kuin niistä säädetään Euroopan yhteisöjen säädöksissä.

Elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän on tarkastusta var-

tutkimusta varten päästettävä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu virkamies hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin. Tarkastusta *tai tutkimusta* toimittavalla virkamiehellä on oikeus tutkia elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän liikekirjeenvaihto, kirjanpito, tietojenkäsittelyn tallenteet ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnassa.

Tarkastusta *tai tutkimusta* toimittavalla virkamiehellä on oikeus vaatia suullisia selvityksiä paikalla ja ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista.

Poliisiin tulee tarvittaessa pyynnöstä antaa virka-apua 1 ja 2 momentissa tarkoitettun tarkastuksen *ja tutkimuksen* toimittamiseksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

ten päästettävä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu virkamies hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin. Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus tutkia elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän liikekirjeenvaihto, kirjanpito, tietojenkäsittelyn tallenteet ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonnassa, *ja ottaa niistä jäljennöksiä.*

Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on oikeus vaatia suullisia selvityksiä paikalla *ja tallentaa saamansa vastaukset. Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on myös oikeus sinetöidä tiloja tai kirjanpitoa ja asiakirjoja siksi ajaksi ja siltä osin kuin on tarpeen tarkastuksen toimittamiseksi.*

Poliisiin tulee tarvittaessa pyynnöstä antaa virka-apua 1 ja 2 momentissa tai 20 a §:ssä tarkoitettun tarkastuksen toimittamiseksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

20 a §

Jos Euroopan yhteisöjen komissio on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 21 artiklan mukaisesti määrännyt tarkastuksen tehtäväksi muissa kuin 20 §:ssä tarkoitetuissa tiloissa, markkinaoikeus antaa komission hakemuksesta luvan tarkastuksen toimittamiseen.

Lupa on haettava etukäteen.

Markkinaoikeus voi kieltää tarkastuksen, jos tarkastus olisi mielivaltaisen tai liiallisen. Tutkiessaan, onko tarkastus mielivaltaisen tai liiallisen, markkinaoikeus ottaa huomioon erityisesti epäillyn kilpailunrajoituksen vakavuuden, etsittyjen todisteiden tärkeyden, asianomaisen yrityksen osallisuuden sekä sen, onko kohtuullisen todennäköistä, että tarkastuksen kohdetta koskevia kirjanpito- ja liikeasiakirjoja säilytetään tiloissa, joihin lupaa pyydetään.

20 b §

Toimittaessaan tarkastusta muissa kuin edellä 20 §:ssä tarkoitetuissa tiloissa Euroopan yhteisöjen komission, kilpailuviras-

21 §

Kilpailuviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Kilpailuviraston 11 e §:n 1 momentin tai 14 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen, *19 b §:n 2 momentin nojalla antamaan ilmoitukseen* ja päätökseen toimittaa 20 §:ssä tarkoitettu tarkastus ei saa hakea muutosta valittamalla. Kilpailuviraston 10 §:n nojalla antamaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

Markkinaoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Markkinaoikeuden *päätökseen, joka koskee kilpailuviraston 19 §:n 1 tai 2 momentin taikka 19 a §:n 1 momentin nojalla antamaa päätöstä, tai* markkinaoikeuden 11 e §:n 2 momentin nojalla antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Markkinaoikeuden päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

22 §

Seuraamusmaksua ei saa määrätä 4–7 §:n säännösten rikkomisesta, ellei esitystä markkinaoikeudelle ole tehty viidessä vuodessa siitä, kun kilpailunrajoituksen voimassaolo on lakannut tai kun kilpailuvirasto on saanut tiedon kilpailunrajoituksesta.

21 §

Kilpailuviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Kilpailuviraston 11 e §:n 1 momentin tai 14 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen ja päätökseen toimittaa 20 §:ssä tarkoitettu tarkastus ei saa hakea muutosta valittamalla. Kilpailuviraston 10 tai 13 §:n nojalla antamaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

Markkinaoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Markkinaoikeuden 11 e §:n 2 momentin nojalla antamaan päätökseen tai päätökseen, *joka koskee 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräajan pidentämistä taikka 20 a §:ssä tarkoitettua tarkastusvaltuuden myöntämistä,* ei saa hakea muutosta valittamalla. Markkinaoikeuden päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

22 §

Seuraamusmaksua ei saa määrätä *4 tai 6 §:n tai EY:n perustamissopimuksen 81 tai 82 artiklan* säännösten rikkomisesta, ellei esitystä markkinaoikeudelle ole tehty viidessä vuodessa siitä, kun kilpailunrajoituksen voimassaolo on lakannut tai kun kilpailuvirasto on saanut tiedon kilpailunrajoituksesta.

29 §

Kilpailuvirasto voi tarvittaessa antaa soveltamiskäytäntöään selventäviä suuntaviivoja, jotka perustuvat Euroopan yhteisöjen komission antamiin ryhmäpoikkeusasetuksiin ja suuntaviivoihin. Kilpailuvirasto voi antaa suuntaviivoja erityisesti 4 §:n mukaisen merkittävyysskriteerin ja 5 §:n mukaisen poikkeuksen tulkinnasta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .*

Tätä lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen tehtyihin yrityskauppoihin.

Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella kilpailuvirastolle tehtyt vireillä olevat poikkeuslupa- tai puuttumattomuustodistushakemukset raukeavat tämän lain tullessa voimaan. Kumottavan 19 b §:n mukainen sakkoimmuniteetti poistuu näiden vireillä olevien hakemusten osalta samoin tämän lain tullessa voimaan.

Kumottavien 19 ja 19 a §:n perusteella myönnettyjen poikkeuslupien ja puuttumattomuustodistusten voimassaolo päättyy poikkeusluvassa tai puuttumattomuustodistuksessa määrättyinä päivinä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**vakuutusyhtiölain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/1979) 14 a luvun 4 §, sellaisena kuin se on laissa 305/1998, sekä
muutetaan 14 a luvun 3 §, sellaisena kuin se on laissa 1542/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 a luku

Kilpailu ja markkinointi

3 §

Jos Vakuutusvalvontavirasto katsoo kilpailunrajoituksella olevan kilpailunrajoituksista annetun lain 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia asiassa, jossa on sovellettava sanottua lakia, Vakuutusvalvontaviraston on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Jollei Vakuutusvalvontavirasto ole onnistunut neuvotteluin poistamaan kilpailunrajoituksen vahingollisia vaikutuksia eikä Vakuutusvalvontaviraston mahdollisesti antamaa kehotusta ole noudatettu, Vakuutusvalvontaviraston on tehtävä esitys kilpailunrajoituksen käsittelemisestä markkinaoikeudessa.

4 §

Kilpailuviraston on kilpailunrajoituksista annetun lain 19 §:n 1 momentissa ja 19 a §:n 1 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta kuultava asianomaista ministeriötä silloin, kun asia koskee vakuutusyhtiöiden toimintaa.

3 §

Kilpailuviraston on pyydettävä Vakuutusvalvontavirastolta lausunto käsitellessään pääasiassa vakuutustoimintaa koskevaa kilpailunrajoitusta.

4 §

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 200 .

3.

Laki**markkinaoikeuslain 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 2001 annetun markkinaoikeuslain (1527/2001) 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

Päätösvaltaisuus

Markkinaoikeus on muutoin päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä. Edellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuu lainoppineiden jäsenten lisäksi vähintään yksi ja enintään kolme sivutoimista asiantuntijajäsentä.

Markkinaoikeus on muutoin päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä. Edellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuu lainoppineiden jäsenten lisäksi vähintään yksi ja enintään kolme sivutoimista asiantuntijajäsentä, *lukuun ottamatta kuitenkin kilpailunrajoituksista annetun lain 20 a §:ssä tarkoitettuja asioita.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .